

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU
Odeljenje za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice

PARALELNE STRUKTURE NA KOSOVU

2006-2007

SADRŽAJ

I. REČNIK SKRAĆENICA.....	- 3 -
II. UVOD	- 5 -
III. REZIME IZVEŠTAJA.....	- 6 -
IV. PREPORUKE	- 9 -
A. Smanjivanje potražnje.....	- 9 -
Sudovi.....	- 9 -
Bezbednost.....	- 10 -
Imovina.....	- 10 -
Škole.....	- 10 -
Zdravstvena zaštita	- 11 -
B. Smanjenje ponude	- 12 -
Sudovi.....	- 12 -
Bezbednost.....	- 12 -
Škole.....	- 12 -
Zdravstvena zaštita	- 13 -
C. Mere primene politike	- 13 -
Sudovi.....	- 13 -
Bezbednost.....	- 14 -
Imovina.....	- 14 -
Zdravstvena zaštita	- 14 -
1. PARALELNI SUDOVI	- 16 -
1.1. Istorijat	- 16 -
1.2. Struktura postojećih paralelnih sudova.....	- 17 -
1.2.1. Region Mitrovica/Mitrovičë.....	- 17 -
1.2.2 Region Priština/Prishtinë	- 18 -
1.2.3. Region Gnjilana/Gjilan.....	- 19 -
1.2.4 Regioni Peći /Pejë i Prizrena	- 19 -
1.3. Aktivnosti paralelnih sudova i reakcije.....	- 20 -
1.4. Tekuće brige i analiza	- 21 -
1.4.1 Rizik od protivrečnih presuda, javne konfuzije i duplih troškova.....	- 22 -
1.4.2 Dvostruka osuda	- 23 -
1.4.3 Priznavanje odluka.....	- 24 -
2. PARALELNE STRUKTURE – BEZBEDNOST.....	- 25 -
2.1. Uvod – Istorijska pozadina	- 25 -
2.2. Razvoji i sadašnja situacija	- 26 -
3. PARALELNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE KOJE IMAJU NADLEŽNOST ZA IMOVINSKA PITANJA.....	- 28 -
3.1 - Pozadina.....	- 28 -
3.1.1 Saradnja između UNMIK-a, PIS i Republike Srbije	- 30 -

3.2 Paralelne administrativne strukture na teritoriji Kosova	- 31 -
3.2.1 Opštinske direkcije za urbanizam i direkcije za pitanje legalnog vlasništva.....	- 31 -
3.2.2. Kancelarija Geodetskog zavoda Republike Srbije.....	- 32 -
3.3 Paralelne administrativne strukture van Kosova.....	- 32 -
4. PARALELNO OBRAZOVANJE.....	- 33 -
4.1 Strukture.....	- 33 -
4.2 Uzroci i posledice paralelnih struktura u obrazovanju	- 34 -
4.2.1 Uzroci paralelnih struktura	- 34 -
4.2.1.1 Osećaj nedostatka bezbednosti	- 34 -
4.2.1.2 Stav Kosovskih Albanaca i Kosovskih Srba prema toleranciji i pronalaženju zajedničkog rešenja	- 35 -
4.2.1.3 Odricanje kosovskih Srba od plata PIS-a	- 37 -
4.3.1. Posledice paralelnih struktura	- 38 -
4.3.1.1. Različiti nastavni planovi.....	- 38 -
4.3.1.2 Uticaj na decu i kvalitet obrazovanja.....	- 41 -
4.4 Visokoškolsko obrazovanje	- 42 -
5. PARALELNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	- 0 -
5.1. Strukture.....	- 43 -
5.2. Uzroci i posledice paralelnih struktura	- 44 -
5.2.1. Uzroci paralelnih struktura zdravstvene zaštite	- 44 -
5.2.1.1. Stavovi zajednica kosovskih Srba i kosovskih Albanaca i nedostatak dijaloga na centralnom nivou	- 44 -
5.2.1.2. Nedostatak dijaloga na centralnom nivou.....	- 46 -
5.2.1.3. Skorašnje odricanje kosovskih Srba od PIS plata.....	- 47 -
5.2.1.4. Isplata duplih plata od strane Ministarstva zdravlja Srbije.....	- 49 -
5.2.2 Uticaji paralelnih struktura zdravstvene zaštite	- 50 -
5.2.2.1. Standard centara i objekata zdravstvene zaštite i nadgledanje Ministarstva zdravlja Srbije – uticaj na pacijente i kvalitet usluga zdravstvene zaštite	- 50 -
5.2.2.3. Mogućnosti za medicinske profesionalce, za razmenu profesionalnih informacija i nastavak stručnog usavršavanja.....	- 52 -
6. ZAKLJUČCI.....	- 53 -
Prilog I: Paralelne ustanove obrazovanja na Kosovu	- 55 -
Prilog II: Paralelne zdravstvene ustanove na Kosovu.....	- 59 -

I. REČNIK SKRAĆENICA

C

Civilna policija UNMIK-a (CIVPOL)

D

Direkcija za stambena i imovinska pitanja (DSIP)

E

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR)

G

Geodetski zavod Republike Srbije (GZRS)

I

Interno raseljeno lice (IRL)

K

Kancelarija Specijalnog izaslanika Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija za proces pregovora o budućem statusu Kosova (UNOSEK)

Komisija za rešavanje stambenih i imovinskih zahteva (KSIZ)

Konsolidovani budžet Kosova (KBK)

Kosovska katastarska agencija (KCA)

Kosovska policijska služba (KPS)

Kosovske snage (KFOR)

Koordinacioni centar za Kosovo (KCK)

M

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)

Ministarstvo finansija i ekonomije (MFE)

Ministarstvo pravde (MP)

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT)

Ministarstvo pravde Srbije (MPS)

Ministarstvo prosvete i sporta Srbije (MPSS)

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (MUPS)

Ministarstvo zdravlja Srbije (MZS)

Ministarstvo zdravlja (MZ)

O

Odeljenje civilne administracije UNMIK-a (OCA)

Opštinski tim OEBS-a (OT)

Organizacija severnoatlantskog pakta (NATO)

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS)

Oslobodilačka vojska Kosova (OVK)

P

Plan primene Standarda za Kosovo (PPSK)

Potpredsednik skupštine opštine (PPSO)

Predsednik skupštine opštine (PSO)

Privremena administracija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK)
Privremene institucije samouprave (PIS)
Privremeni zakon o krivičnom postupku primenjiv na Kosovu (PZKPK)
Programa de Apoyo a la Democracia Municipal (PADEM)

R

Regionalni centar Misije OEBS-a na Kosovu (RC)
Regionalni policijski štab (RPŠ)

S

Savezna Republika Jugoslavija (SRJ)
Specijalni predstavnik Generalnog sekretara za Kosovo (SPGS)
Srpsko nacionalno veće (SNV)

Š

Škola Kosovske policijske službe (ŠKPS)

U

Ujedinjeni metodistički odbor za pomoć (UMCOR)
Uprava Ujedinjenih nacija u Mitrovici (UUM)

V

Vojska Jugoslavije (VJ)

II. UVOD

Po završetku kampanje bombardovanja sprovedene od strane Organizacije severnoatlantskog pakta (NATO) 1999. godine, kosovski Srbi koji su ostali na Kosovu nisu odmah priznali novouspostavljenu Misiju privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK). Različiti faktori kao što su ograničenja u vidu nedostatka slobode kretanja doprineli su *de facto* nastavljanju srpske uprave. U oblastima naseljenim kosovskim Srbima, strukture kao što su sudovi, škole i bolnice nastavljaju da bivaju odgovorni direktno Beogradu, funkcionišući na taj način paralelno sa administracijom UNMIK-a.

U ovom izveštaju, opšti izraz *paralelne strukture* koristi se kako bi definisao organe i institucije koji su bili ili su i dalje funkcionalni na Kosovu nakon 10. juna 1999., a koji nemaju mandat za isto u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. U većini slučajeva, ove institucije funkcionišu pod *de facto* autoritetom srpske vlade i tvrde da su preuzele jurisdikciju nad Kosovom od Srbije, ili da funkcionišu na teritoriji Kosova. Ove paralelne strukture funkcionišu istovremeno sa, ili ponekada čak i pod istim krovom sa priznatim organima privremenih institucija samouprave (PIS).¹ U ovom smislu, važno je napomenuti da je Plan primene Standarda za Kosovo (PPSK), iako pravno neobavezujući, zahtevao da paralelne strukture budu raspuštene ili integrisane u PIS.²

Svrha ovog izveštaja jeste da opiše i analizira efekte paralelnih struktura koje funkcionišu na Kosovu i da pruži najnovije informacije o situaciji od 2003. godine, kada je Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju na Kosovu (OEBS) poslednji put izdala izveštaj o paralelnim strukturama na Kosovu. Paralelni sudovi, paralelne strukture bezbednosti, paralelne upravne strukture u vezi sa imovinskim pitanjima, paralelne škole i paralelne zdravstvene ustanove sačinjavaju glavna pitanja razmotrena u ovom izveštaju. Izveštaj svojom sadržinom nema za nameru da obuhvati svaku aktivnost srpske vlade na teritoriji Kosova.³

Ovaj izveštaj podeljen je na pet poglavlja, od kojih svaki pruža pregled trenutne situacije i analizira efekte paralelnih struktura koje postoje u 2006. godini na Kosovu. OEBS je dao konkretne preporuke 2003. godine o tome kako rešiti neke od problema u vezi sa paralelnim strukturama na Kosovu. Ovaj izveštaj takođe sadrži preporuke koje uzimaju u obzir postojeću političku situaciju i proces pregovora o budućem statusu Kosova.

---

¹ Administrativni organi odgovorni za imovinska pitanja, uspostavljeni nakon 10. juna 1999. ponekada priznaju mandat UNMIK-a ali takođe funkcionišu pod *de facto* autoritetom Beograda.

² Standard br. 1 o funkcionisanju demokratskih institucija; Radnje 1.1 – 1.3 zahtevaju da svi PIS i UNMIK izrade strategiju za smanjenje potražnje za i raspuštanje paralelnih struktura i njihovo integrisanje u strukture PIS; da se započne sa primenom strategije i pregovara sa Beogradom o tehničkim pitanjima.

³ Na primer penzije koje se isplaćuju od strane srpskih vlasti.

III. REZIME IZVEŠTAJA

Postojanje paralelnih struktura nastavlja da ima značajan uticaj na kosovsko društvo. Ovaj izveštaj pruža pregled postojećih paralelnih struktura na Kosovu i predstavlja nastavak "Izveštaja o paralelnim strukturama na Kosovu" objavljenog od strane OEBS-a oktobra 2003. OEBS je razmotrio paralelne strukture u oblasti sudova, struktura bezbednosti na severnom Kosovu,⁴ svojinskih prava, obrazovanja i zdravstvene zaštite na Kosovu, sa ciljem procene odluka koje su donete i usluga koje su pružene od strane ovih struktura kao i njihovog uticaja na društvo.

Nalazi OEBS-a naznačuju da nastavljeno postojanje paralelnih struktura u ovim oblastima predstavlja rezultat delovanja tri faktora:

- Potražnja za paralelnim strukturama povezana je sa nastavljenom nemogućnošću pristupa nekih pripadnika zajednice kosovskih Srba službama UNMIK-a i PIS. Utvrđivanje monoetničkih enklava ojačalo je ograničenja na slobodu kretanja. Isto je učinilo da manjinske zajednice imaju veoma puno poteškoća u pristupu uslugama, koje uključuju zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu pomoć. Teško je predvideti smanjenje ponude i potražnje i integraciju ovih struktura, a da se prethodno ne garantuje svima podjednak pristup uslugama.
- Nedostatak poverenja kosovskih Srba u UNMIK i PIS koji je i dalje prisutan zbog njihovih percepcija o bezbednosti i mišljenja da su diskriminirani od strane PIS-a. Glavni faktori zašto kosovski Srbe više vole da koriste centre zdravstvene zaštite u svojim enklavama i severnom Kosovu su bezbednosne prirode i nepoverenje u jednak kvalitet usluga koje pruža PIS. Moraju se učiniti dalji i povećani naponi kako bi se pokušali rešiti ovi problemi putem mnogo aktivnijeg uspostavljanja kontakata i pružanja mnogo fleksibilnijih i boljih usluga.
- I na kraju, politička situacija i pitanje nerazrešenog statusa predstavljali su veliku prepreku za integraciju paralelnih struktura. Nekoliko inicijativa preduzeto je na lokalnom nivou, i još nekoliko istih od strane međunarodne zajednice kako bi se započela integracija paralelnih struktura u kosovske strukture upravljanja. Pa ipak, iste nisu ostvarile veći uticaj usled odsustva političke volje i izrade sveobuhvatne strategije od glavnih odnosnih strana. Treba se nadati da će tekući Predlog rešenja o statusu omogućiti postizanje dogovora o integraciji ovih struktura.

Mnoge od ovih tačaka ilustrovane su u početnom poglavlju izveštaja koji govori o paralelnim sudovima koji funkcionišu na Kosovu. Iste su analizirane u različitim prilikama i o istima je izveštavao redovno OEBS od 1999. Paralelni sudski sistem, koji je započeo sa svojim funkcionisanjem 1999. godine i koji nastavlja sa istim i danas, ozbiljno otežava uspostavljanje vladavine prava na Kosovu. UNMIK (i budući

---

⁴ U svrhu ovog Izveštaja, upućivanje na "severno Kosovo" obuhvata opštine Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan, Zubin Potok i oblast Mitrovice/Mitrovicë severno od Reke Ibar.

međunarodni akteri) i lokalni organi vlasti na Kosovu moraju odgovoriti i razrešiti sledeća pitanja u vezi sa sudskim sistemom:

- 1) Priznavanje ili nepriznavanje presuda paralelnih sudova, pre svega za period između 1999. i januara 2003. godine;
- 2) Dilema dvostruke osude sa kojom se suočavaju sudije i tužioci UNMIK-a u pogledu odluka paralelnih sudova u Srbiji; i
- 3) Raspuštanje ili integracija paralelnog sudskog sistema.

UNMIK i lokalne vlasti na Kosovu još uvek nisu odgovorili na pitanje da li, ili kako preneti nerešene slučajeve sa paralelnih sudova na sudove UNMIK-a. Što je značajnije, ne postoji nikakav sporazum sa Vladom Srbije kako bi se odgovorilo i rešili problemi koji nastaju kada paralelni srpski sudovi tvrde da imaju jurisdikciju nad slučajevima koji potpadaju pod jurisdikciju sudova UNMIK-a. Ljudi moraju biti u mogućnosti da dobiju presude koje su pravno priznate i na Kosovu i u Srbiji.

U svom drugom poglavlju, izveštaj razmatra neke od posebnih okolnosti koje se odnose na bezbednosnu situaciju na severnom Kosovu i ilustruje ova pitanja. Od juna 1999., postojala su dva glavna subjekta koja su bila uključena u paralelnu bezbednost u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, takozvani "čuvari mosta," i policija Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUPS). Njihovo nastavljeno prisustvo predstavlja, između ostalih razloga, i neprestano politizovanje kriminalnih događaja od strane lokalnih političkih lidera i od strane Beograda, rezultat postojanosti kriminalnih incidenata u oblasti, kao i odsustva poverenja naroda u napore međunarodne zajednice i PIS da spreče njihovo javljanje. Nastavljene tenzije na severu i tekuće diskusije o njegovoj poziciji u okviru Kosova nakon statusa, ograničili su količinu informacija koje su mogle biti prikupljene o paralelnim strukturama bezbednosti za ovaj izveštaj.

Uticao paralelnih struktura na imovinska prava, pristup obrazovanju i pristup zdravstvenoj zaštiti ističe dodatna pitanja. Kada posmatramo svojinska prava alarmantno je primetiti štetan uticaj paralelnih struktura na ostvarivanje ovog prava; na kraju ovo može dovesti i dovelo je u prošlosti, do gubitka privatne imovine u vlasništvu pojedinaca. Što se tiče obrazovanja, kosovska deca različitog porekla i statusa ne dobijaju isto obrazovanje zbog postojanja dva školska sistema sa različitim nastavnim planovima. Tokom proteklih godina, vlasti su dozvolile razvoj zasebnih struktura umesto da odgovore na pitanje diskriminacije kada govorimo o zdravstvenoj zaštiti. PIS treba da obrazuje celovitu javnu službu kako bi odgovorio na nedostatak dovoljne ponude usluga zdravstvene zaštite i obrazovanja za zajednicu kosovskih Srba. Pored toga, segregacija u javnim službama i u konkretnom smislu ideja da zajednici mogu pružati usluge samo pripadnici njene konkretne zajednice, moraju biti razmotrene i rešene.

U mnogim slučajevima, paralelne strukture funkcionišu kao de facto sistem socijalnog staranja. Posebno u zdravstvu i prosveti koji imaju puno suvišnog kadra. Prema zvaničnicima iz Odeljenja za civilnu administraciju UNMIK-a (OCA), broj zaposlenih u paralelnom zdravstvenom sistemu u Prištini/Prishtinë koji pruža usluge približnom broju od 12,000 ljudi jednak je ukupnom broju opštinskih zdravstvenih radnika koji pružaju usluge za više od 400,000 ljudi. U ovom smislu, dodatni izvori

prihoda obezbeđeni od strane paralelnih struktura predstavljaju značajan faktor koji zadržava veliki broj kosovskih Srba na Kosovu.

Složenost ovog pitanja naznačuje da politička volja treba da bude pokrenuta na svim stranama kako bi se izradila sveobuhvatna strategija neophodna za integraciju paralelnih struktura. Ova strategija bi na sistematski način trebalo da odgovori na paralelne strane ponude i potražnje procesa pružanja usluga i da razvije sredstva za primenu politike.

Jednostavno zatvaranje paralelnih struktura koje rade u polju zdravstvene zaštite i prosvete nije prihvatljivo rešenje. Konačan cilj trebalo bi da bude sveobuhvatno uključivanje postojećih paralelnih javnih službi u ujedinjen sistem. OEBS je sastavio skup preporuka PIS-u, međunarodnim organizacijama, a naročito UNMIK-u i potencijalnom nasledniku, kao i kancelariji Specijalnog izaslanika Generalnog sekretara za proces pregovora o budućem statusu Kosova pri Ujedinjenim nacijama (UNOSEK) o tome kako se na najbolji način uhvatiti u koštac sa ovim problemima.

IV. PREPORUKE

Dosledna politika u pogledu paralelnih struktura i dalje je neophodna na Kosovu. Paralelne strukture nastale jednim delom usled nedostatka pristupa ili alternativa za neke stanovnike, delom usled nedostatka poverenja i opštih percepcija o bezbednosnom okruženju, kao i usled odsustva političke volje za konstruktivno angažovanje povodom ovog pitanja. Iz tog razloga OEBS veruje da je potrebna sveobuhvatna strategija i da se ne može raditi na isti način u vezi sa svim paralelnim strukturama.

Iz izveštaja proističu neka sveobuhvatna opažanja za meseci pred nama, koja slede:

- PIS bi trebalo da razradi izvodljive alternative paralelnim strukturama;
- Ne bi trebalo da dođe do prisilnog zatvaranja paralelnih struktura tokom osetljivog perioda pregovora o statusu;
- Međunarodna zajednica bi trebalo da zatraži da se odgovori na uzroke javljanja paralelnih struktura tokom implementacije predloga rešenja posredstvom sporazuma o pitanjima decentralizacije i zaštite manjina;
- Nakon sporazuma o statusu, dve strane bi, po mogućstvu uz posredovanje međunarodne zajednice, trebalo da osiguraju neometanu, efektivnu i sveobuhvatnu integraciju paralelnih struktura na Kosovu nakon statusa; i
- Međunarodna zajednica bi trebalo da pomogne u primeni relevantnih sporazuma koji proisteknu iz razgovora o statusu.

Kako bi odgovorio na ključne faktore koji određuju nastavljeno postojanje paralelnih struktura, OEBS je podelio svoje preporuke u tri kategorije:

- Prva kategorija ima za cilj da *smanji potražnju* za uslugama paralelnih struktura, odnosno da poboljša usluge ponuđene od strane UNMIK-a i PIS-a i na taj način stekne poverenje javnosti;
- Druga kategorija ima za cilj da smanji ponudu paralelnih službi pregovorom sa paralelnim pružaocima usluga u cilju osiguravanja *smanjenja usluga*; i
- Treća kategorija ima za cilj da *stavi u primenu određene politike/mere* koje mogu biti primenjene od strane relevantnih aktera kako bi paralelne pružaocima usluga uključili u kosovske strukture upravljanja.

Sve tri kategorije preporuka neophodne su kako bi se smanjila i eventualno eliminisala zavisnost nekih zajednica od paralelnih struktura na Kosovu. One su takođe neophodne kako bi se potpomogla integracija paralelnih struktura u kosovske strukture upravljanja. Neke preporuke primenjive su na više od jedne kategorije.

A. Smanjivanje potražnje

Sudovi

- UNMIK (ili njegov naslednik) i lokalne vlasti trebalo bi da nastave sa zapošljavanjem sudija, tužilaca i sudskog osoblja iz reda zajednice kosovskih

Srba sa konkurentnim platama. UNMIK bi trebalo da ubedi srpske vlasti da pruže pomoć u ovom procesu podsticanjem kosovskih Srba da se prijave za slobodna radna mesta u sklopu pravosuđa.

- UNMIK i PIS, posebno Ministarstvo pravde (MP), trebalo bi da reafirmišu svoju posvećenost garantovanja pristupa pravosuđu za manjinske zajednice u opštinama širom Kosova. Na primer, veći broj kancelarija za veze sa sudovima trebalo bi da bude razmotren u oblastima naseljenim manjinskim zajednicama. Štaviše, pitanja bezbednosti, prevoza i stambene situacije sudija, tužilaca i sudskog kadra iz reda zajednice kosovskih Srba treba da budu dalje razmotrena i procenjena.

Bezbednost

- Međunarodna zajednica bi trebalo da nastavi sa ojačavanjem multietničnosti Kosovske policijske službe (KPS) kao celine.
- Međunarodna zajednica bi trebalo da podrži razvoj KPS-a u smislu adekvatne opreme i da osigura dovoljne plate, pošto je funkcionalna policijska služba od ključnog značaja za razvoj stabilne situacije na Kosovu.
- Pošto za većinu Srba na Kosovu, percepcije o njihovoj bezbednosnoj situaciji jesu njihova stvarnost, međunarodna zajednica bi trebalo da pokloni veću pažnju bezbednosnim zabrinutostima kosovskih Srba prilikom utvrđivanja srazmernih odgovora na konkretne incidente.
- Međunarodna zajednica bi trebala brzo i efikasno da pokaže prave činjenice u pogledu kriminalnih događaja, a koje imaju uticaja na kosovske Srbe kako bi pobila lažne i politizovane navode vlasti i medija iz Beograda i političkih lidera kosovskih Srba.
- Opštinska veća za bezbednost zajednice i posebno, Lokalni odbori za javnu bezbednost, koji predstavljaju vredna sredstva za poboljšavanje bezbednosne situacije i odgovor na zabrinutosti manjina, trebalo bi da budu ojačani i podržani.

Imovina

- Kosovska katastarska agencija bi trebalo da preduzme kampanju informisanja u severnim opštinama u kojoj će podstaći pojedince da koriste usluge pružene od strane kosovskih opštinskih katastarskih kancelarija.

Škole

- Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT) i Ministarstvo prosvete i sporta Srbije (MPSS) moraju pregovarati o planu koji bi osigurao uzajamno priznavanje diploma i svedočanstava i standardizovanje zahteva za izdavanje ovih dokumenata. Ovaj plan bi takođe mogao da bude izrađen tokom pregovora o statusu.

- PIS mora izdvojiti budžet kako bi osigurao da su zadovoljene potrebe stanovništva iz reda zajednica kosovskih Srba i Goranaca u okviru školskog sistema na Kosovu. Isto bi trebalo da započne izradom i obezbeđivanjem udžbenika i drugog obrazovnog materijala na srpskom jeziku i da uključi finansiranje i tehničku pomoć za izradu izbornih delova nastavnog plana u sklopu koga će se predavati teme u vezi sa posebnim potrebama zajednice i/ili očuvanjem njihovog kulturnog identiteta, verovanja i verskih tradicija. Isto bi trebalo da uključuje poboljšavanje kvaliteta dostupnog obrazovanja, kao i nuđenje podjednakog pristupa obrazovanju svim manjinskim grupama.
- PIS bi mogao da uspostavi Specijalan fond za obrazovanje manjina; kojim upravlja PIS pod međunarodnim nadzorom; finansijski doprinosi od Vlade Kosova, srodnih država (koje uključuju Srbiju, Tursku i Bosnu i Hercegovinu) i međunarodne zajednice. Ovaj Fond će pružati posebne subvencije za škole u okviru manjina kako bi pokrio troškove isplate dodatnih plata za osoblje, infrastrukturu, izradu izbornog nastavnog plana (15 do 20% školskog nastavnog plana), prevod kosovskog nastavnog plana i materijal za učenje i održavanje nastave na jezicima svih manjina.
- PIS bi trebalo da odgovori na aktuelne potrebe za obrazovanje na jeziku manjina: nastavljanjem garantovanja učešća zajednica u izradi nastavnog plana na njihovom maternjem jeziku; i pokazivanjem fleksibilnosti u primeni obrazovnih reformi za učenike koji još uvek nisu integrisani u novi obrazovni sistem. Ukoliko zajednica ne dostigne uspostavljeni prag od 14 učenika po razredu kao što je predviđeno formulom primenjenom od strane Svetske banke, trebalo bi se odgovoriti na situaciju posredstvom alternativnih mera kako bi se zagantovao pristup obrazovanju na njihovom maternjem jeziku.

Zdravstvena zaštita

- PIS bi trebalo da radi ka poboljšavanju kvaliteta i infrastrukture ustanova zdravstvene zaštite širom Kosova. PIS bi trebalo da reafirmiše svoju posvećenost ka garantovanju pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti za sve zajednice u svim opštinama na Kosovu.
- Ministarstvo zdravlja (MZ) bi trebalo da uspostavi visoko-kvalitetne multietničke ustanove za zdravstvenu zaštitu koje zapošljavaju osoblje i iz reda kosovskih Albanaca i iz reda kosovskih Srba na lokacijama pristupačnim obema zajednicama. Štaviše, MZ bi trebalo da promoviše date multietničke strukture među svim zajednicama. Pored toga, multietnički mobilni timovi sastavljeni od kvalifikovanih stručnih lica, uključujući one koji su specijalizovali posebne oblasti medicine, trebalo bi na redovnoj osnovi da posećuju ili čak da budu stacionirani u udaljenim manjinskim oblastima koje se suočavaju sa poteškoćama u pristupu glavnim medicinskim centrima.
- PIS bi trebalo na efikasan način da odgovori na nekoliko suštinskih pitanja koja se direktno odnose na pristup manjina službama zdravstvene zaštite; odnosno na ograničen pristup sekundarnim i urgentnim uslugama zdravstvene zaštite za manjinske zajednice koje žive u enklavama; lošu preraspodelu

medicinskog kadra; nedostatak specijalizovane opreme i transportnih sredstava; nedovoljne ginekološke, oftamološke i stomatološke usluge kao i nedostatak stomatološke opreme; i loš zdravstveni status nekih manjinskih zajednica, posebno romske zajednice.

B. Smanjenje ponude

Sudovi

- Trebalo bi da budu formirani mehanizmi kako bi se sprečilo dvostruko vođenje sudskih procesa i kako bi se osigurala pravna sigurnost za pojedince koji su već dobili rešenja od paralelnih sudova. U činjenju istog, organi vlasti bi trebalo da imaju u vidu da su u periodu između 1999. godine i januara 2003, u nekim oblastima Kosova, paralelni sudovi predstavljali jedini praktičan pravosudni forum. Ovi mehanizmi mogli bi biti sledeći:
  - a. Međunarodna zajednica bi mogla ustanoviti pravnu pretpostavku zakonitosti (Pretpostavka), sa pravom žalbe, građansko-pravnih rešenja i akata paralelnih sudova. (U činjenju istog, UNMIK ili njegov budući međunarodni naslednik, morao bi utvrditi da li bi isto obuhvatalo celokupan period u pitanju, od 1999 – 2006, ili bi obuhvatao samo period od 1999 – januara 2003.);
  - b. Mogla bi biti uspostavljena komisija za sudsko preispitivanje pod nadzorom UNMIK-a (ili njegovog naslednika) kako bi se utvrdila zakonitost rešenja i akata koji nisu obuhvaćeni Pretpostavkom, i kako bi se odlučilo po žalbama;
  - c. UNMIK bi mogao da razmotri uspostavljanje postupka za prenos nerešenih pitanja pred paralelnim sudovima na sudove UNMIK-a; i
  - d. Mogao bi biti formiran mehanizam za razrešavanje situacije u kojima postoje kontradiktorne odluke UNMIK-a i paralelnih sudova.

Bezbednost

- Međunarodna zajednica bi trebalo da nastavi da podržava obuku i upis kadeta KPS iz reda zajednice kosovskih Srba u Školu Kosovske policijske službe (ŠKPS) i što je značajnije, da osigura dovoljno i redovno popunjavanje kadra policajcima KPS-a iz reda zajednice kosovskih Srba u ŠKPS-u. Pored toga, svi kadeti KPS-a trebalo bi da budu obučeni u ŠKPS-u kako bi se osigurala kohezija sa KPS-om.

Škole

- Trebalo bi da bude postignut sporazum između Beograda i Prištine, koji bi imao za cilj stvaranje ujedinjenog obrazovnog sistema na Kosovu prihvatljivog za sve zajednice. Ovaj sporazum bi trebalo da uključuje integraciju sistema MPSS-a u MONT. Belgijsko, špansko ili italijansko iskustvo u Autonomnim pokrajinama Bolzano/Bozen i Trento, u kojima je

obrazovni sistem decentralizovan, mogli bi biti razmotreni kao korisni primeri ovakvog sporazuma.

- PIS bi trebalo da ima za cilj da nastavi sa poboljšavanjem kvaliteta prosvetnih kadrova i da posveti više resursa poboljšavanju infrastrukture u akademskim institucijama na nivou celog Kosova kako bi osigurao smeštaj učenika iz reda svih manjinskih zajednica.
- PIS mora osigurati da opštinski fondovi budu iskorišćeni za subvencionisanje poboljšavanja školskog prevoza, posebno dostupnosti bezbednog prevoza za učenike iz manjinskih zajednica ka odnosnim obrazovnim ustanovama bez obzira na udaljenost.⁵

Zdravstvena zaštita

- Paralelne zdravstvene strukture trebalo bi postepeno raspustiti ili integrisati paralelnih struktura zdravstvene zaštite u jedan ujedinjeni sistem. Raspuštanje i integracija paralelnih struktura trebalo bi da budu shvaćeni kao stapanje ustanova zdravstvene zaštite pod upravom Ministarstva zdravlja Srbije (MZS) u ujedinjen sistem. Moguće rešenje mogla bi biti "legalizacija" takozvanih paralelnih struktura zdravstvene zaštite pošto u mnogim slučajevima one predstavljaju jedini način da kosovski Srbi dobiju pristup zdravstvenoj zaštiti. U ovom smislu, date ustanove trebalo bi da se vode i poboljšavaju zajedno sa ustanovama kojima upravlja MZ.
- Nakon sporazuma, PIS bi trebalo da započne sa integracijom paralelnih struktura zdravstvene zaštite. Ova integracija mogla bi da bude prihvatljiva za kosovske Srbe kada bi PIS izneo obavezu da će preuzeti jedan deo troškova za zdravstvene ustanove, pošto bi isto osiguralo određenu samostalnost ustanova koje pružaju usluge uglavnom pacijentima iz reda zajednice kosovskih Srba. Štaviše, PIS bi trebalo da garantuje kvalitet lečenja i da dozvoli nadgledanje usluga sa međunarodne i srpske strane.
- Pitanje pružanja adekvatnih usluga zdravstvene zaštite za manjinske zajednice ne bi trebalo da bude politizovano i ne bi trebalo da bude iskorišćeno kao sredstvo od strane Beograda i Prištine za postizanje određenih političkih ciljeva.

C. Mere primene politike

Sudovi

- Predlog rešenja i njegova primena trebalo da zadrži kao cilj u pregovorima o statusu rešavanje problema u vezi sa paralelnim sudovima.

---

⁵ Uredba br. 2002/19 o proglašavanju zakona usvojenog od strane Skupštine Kosova o osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju na Kosovu, stav 22.1 "Opština će organizovati bezbedan i efikasan prevoz za učenike u sklopu obaveznog obrazovanja u cilju dolaska u školu."

Bezbednost

- Međunarodna zajednica bi trebalo da nastavi da blisko prati učinak KPS-a i Civilne policije UNMIK-a (CIVPOL) iz perspektive ljudskih prava, posebno na severnom Kosovu.

Imovina

- Međunarodna zajednica bi trebalo da osigura da implementacija svakog predloga o rešenju statusa uključuje integraciju svih paralelnih administrativnih struktura u kosovske institucije sa odgovarajućim zakonskim mandatom, i prekid njihovih direktnih finansijskih veza sa Republikom Srbijom. Bilo koji sporazum o statusu takođe bi trebalo da osigura mehanizam praćenja koji će biti sproveden od strane međunarodne zajednice kako bi se osiguralo da nove strukture postupaju u skladu sa kosovskim zakonskim okvirom.
- Međunarodna zajednica bi trebalo da osigura da bilo koji sporazum o statusu uključuje prenos svih izmeštenih katastarskih i pravosudnih imovinskih spisa koji se trenutno čuvaju u Srbiji, na kosovske institucije.
- Međunarodna zajednica bi takođe trebalo da osigura da bilo kakav sporazum o statusu predviđa sprovođenje Registra prava na nepokretnu imovinu u severnim opštinama. Ovo će zahtevati prelaznu fazu u sklopu koje će KKA i Geodetski zavod Republike Srbije (GZRS) saradivati u uspostavljanju opštinskih katastarskih kancelarija u severnim opštinama i zatvaranju svih izmeštenih katastarskih kancelarija u Srbiji.
- Specijalni predstavnik generalnog sekretara za Kosovo UNMIK-a (SPGS) trebalo bi da izda objašnjenje namenjeno sudovima i opštinama u pogledu validnosti upravnih rešenja u vezi imovinskih sporova donetih od strane paralelnih struktura u Srbiji i validnosti svojinske dokumentacije izdate od strane paralelnih upravnih struktura koje funkcionišu na teritoriji Kosova.

Zdravstvena zaštita

- Izolovane i sporadične “dobre prakse” i pokušaji da se ostvari saradnja na lokalnom nivou trebalo bi da budu naglašeni i promovisani na nivou celog Kosova od strane PIS-a. Međunarodna zajednica bi takođe trebalo da pokaže svoju podršku prema lokalnim inicijativama koje imaju za cilj da postignu ujedinjeni sistem zdravstvene zaštite na Kosovu.
- Sve manjinske zajednice trebalo bi u potpunosti da budu konsultovane o bilo kakvim budućim sporazumima u oblasti zdravstvene zaštite, uključujući ključne faktore kao što su percepcije o odsustvu bezbednosti i slobode kretanja kao i o lečenju manjina u ustanovama zdravstvene zaštite.
- Mora se osigurati ravnopravan pristup zaposlenju za stručna lica iz reda manjinskih zajednica na nivou celog Kosova. U ovom smislu, PIS bi trebalo proaktivno da zaposli veći broj medicinskih stručnih lica iz reda manjinskih

zajednica. Medicinska stručna lica iz svih manjinskih zajednica trebalo bi da budu podstaknuta da se prijave za slobodna radna mesta. Medicinsko osoblje koje je sastavljeno od interno raseljenih lica (IRL-a) skoncentrisano na severnom Kosovu, trebalo bi da ima koristi od mnogo većih mogućnosti stručnog usavršavanja unutar Kosova.

1. PARALELNI SUDOVI

1. 1. Istorijat

Sedam godina nakon njegovog uspostavljanja, UNMIK treba tek da stekne potpunu nadležnost nad pravnim postupcima na, ili u vezi sa Kosovom. Jedna od najvećih prepreka za uspostavljanje doslednog pravnog sistema na Kosovu bio je, i nastavlja da biva, paralelni srpski sudski sistem.⁶ Ovi paralelni sudovi, koji funkcionišu i na Kosovu i u Srbiji, sprečavaju stvaranje okruženja u kome mogu živeti sve etničke zajednice sa podjednakim pristupom pravosuđu u skladu sa istim zakonom. Paralelni sudovi primenjuju zakone koji su trenutno važeći u Srbiji, a koji se razlikuju od postojećih zakona na Kosovu. Vrhovni sud Srbije predstavlja konačan apelacioni organ za konačne presude paralelnih sudova.

Do sada, UNMIK je preduzeo nekoliko konkretnih koraka da odgovori na zakonske i praktične probleme nastale postojanjem paralelnog sudskog sistema.⁷ Značajni koraci trebalo bi da budu preduzeti jednom i zauvek kako bi se rešili dati problemi; u suprotnom stanovnici Kosova mogli bi da ostanu u stanju zbunjenosti u smislu sudova kojima bi trebalo da se obrate. Ova situacija iznosi posebne zabrinutosti danas usled aktuelnog prenosa ovlašćenja na lokalne vlasti, pošto postoji rizik da se možda na ovu situaciju neće odgovoriti na odgovarajući način u budućnosti. UNMIK bi trebalo da uveća napore da razreši ove probleme.

Nekoliko godina nakon 1999, kada govorimo o pristupu pravosuđu, pripadnici zajednice kosovskih Srba posebno su se oslanjali na paralelne sudove. Na severnom Kosovu, paralelni sudovi zadovoljavali su veliki broj različitih pravnih potreba kosovskih Srba koji ili nisu bili u mogućnosti ili nisu bili voljni da se obrate sudovima UNMIK-a. Ne samo da je postojao vakum u pravosuđu pod upravom UNMIK-a na severnom Kosovu, već bezbednosna situacija nije uvek dozvoljavala kosovskim Srbima da slobodno putuju u oblasti u kojima su funkcionisali sudovi UNMIK-a. Posezanje za korišćenjem paralelnih sudova ne bi samo po sebi moralo da bude protumačeno kao politička izjava od strane onih koji su koristili sudove, već kao njihova najpristupačnija opcija. Tek nakon januara 2003. godine sudski sistem pod

---

⁶ Paralelni sudovi se mogu takođe nazivati "izmešteni". Izbor da se upućuje na iste kao na "paralelne" a ne "izmeštene" načinjen je kako bi se ispoštovala prethodne prakse uspostavljene od strane UNMIK-a i OEBS-a. Pogledajte Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, OEBS, *Paralelne strukture na Kosovu*, oktobar 2003, stranice 16 do 23.

⁷ Pravne osnove za isključivu jurisdikciju sudova UNMIK-a na Kosovu jesu Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN-a, Uredba UNMIK-a br. 1999/1 o ovlašćenjima privremene administracije na Kosovu, izmenjena i dopunjena Uredbama UNMIK-a br. 1999/25 i 2000/54 ("Sva zakonodavna i izvršna ovlašćenja u pogledu Kosova, uključujući upravljanje pravosuđem, daju se UNMIK-u [...]"), i stav 9(4) Uredbe UNMIK-a br. 2001/9 o Ustavnom okviru za privremenu samoupravu na Kosovu (Ustavni okvir). Ustavni okvir obezbeđuje sudsku strukturu UNMIK-a sastavljenu od "Vrhovnog suda Kosova, okružnih sudova, opštinskih sudova i sudova za lakše prekršaje." Ovo poglavlje ne bavi se zakonitošću paralelnih sudskih struktura niti rešava pravni status paralelnih sudova. Umesto toga, ono kratko predstavlja podatke o postojećim paralelnim sudskim strukturama, opisuje probleme koji nastaju kada paralelni sudovi tvrde da imaju jurisdikciju nad slučajevima koji potpadaju pod jurisdikciju sudova UNMIK-a, i daje preporuke o tome kako rešiti ove probleme.

upravom UNMIK-a je bio stavljen na raspolaganje stanovnicima koji žive u svim oblastima Kosova.

Tokom godina, paralelni sudovi su, između ostalih aktivnosti, predsedavali građanskim parnicama, istražnim i krivičnim postupcima, slučajevima nasleđa, overavali dokumenta i odgovarali na zahteve za pravosudnu pomoć dobijene od srpskih ili inostranih sudova.⁸ Istraživanje OEBS-a naznačuje da su između juna 1999. i januara 2003,⁹ paralelni opštinski i okružni sudovi saslušali ili na bilo koji drugi način sprovedi otprilike 5,300 predmeta koji su nastali samo u regionu Mitrovice/Mitrovicë.¹⁰

Pored paralelnih sudova koji funkcionišu na teritoriji Kosova, paralelni opštinski i okružni sudovi u okviru Srbije takođe i dalje tvrde da imaju jurisdikciju nad Kosovom. Na primer, paralelni okružni sudovi u Srbiji i dalje deluju kao apelacioni sudovi za slučajeve saslušane u paralelnim sudovima na Kosovu i sudovima prvog stepena u ozbiljnim krivičnim predmetima koji nastaju na Kosovu.

Postojanje paralelne sudske strukture posebno je problematično kada govorimo o krivičnim pitanjima, iz razloga što ističe probleme dvostruke osude, pošto optuženi može biti krivično gonjen ili kažnjen dva puta za isto krivično delo. Usled odsustva jasnih uputstava od strane UNMIK-a, lokalni javni tužioci na Kosovu razradili su kontradiktorne prakse u pogledu efekta krivičnih presuda donetih od strane paralelnih sudova u okviru Srbije. Efekat na optužene, posebno kosovske Srbe koji su pretrpeli suđenja u Srbiji i nakon toga se vratili na Kosovo, bio je problematičan pošto isti nemaju imunitet za drugo suđenje za iste optužbe u sudu UNMIK-a.

Istovremeno treba napomenuti da su krivična suđenja u paralelnim sudovima u Srbiji imala slične uznemirujuće efekte u vezi sa žrtvama krivičnih dela. OEBS je identifikovao neke slučajeve u kojima je blago kažnjavanje od strane paralelnih okružnih sudova u Srbiji pokazalo nepoštovanje međunarodnih standarda pravde. OEBS je napomenuo da kada optuženi kosovski Srbin/Srpkinja dobije blagu kaznu od paralelnog suda za navodne zločine počinjene protiv kosovskog Albanca/Albanke, data presuda je možda izdata kako bi se sprečili budući krivični postupci protiv optuženog kosovskog Srbina /Srpkinje na Kosovu.

1.2. Struktura postojećih paralelnih sudova

Prema informacijama OEBS-a, srpski sudovi u ovom trenutku pokušavaju da obuhvate, u smislu jurisdikcije, svaku opštinu i okrug Kosova. Iako je sada većina ovih sudova smeštena u Srbiji, postoje takođe neki ogranci na Kosovu. Međutim,

---

⁸ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu "Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003". stranice 19-20.

⁹ Ovi statistički podaci u pogledu broja saslušanih slučajeva zasnivaju se na podacima navedenim u izveštaju Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu "Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003." i nisu ažurirani usled sve većih poteškoća za prikupljanje novih podataka od sudija koji služe u paralelnim sudovima.

¹⁰ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu "Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003". stranice 19-20

OEBS je naišao na značajne poteškoće u pridobijanju konkretnih informacija o paralelnim sudovima, usled nevoljnosti sudija da diskutuju o ovim pitanjima sa osobljem OEBS-a.

1.2.1 Region Mitrovica /Mitrovicë

Uprkos postojanju sudova UNMIK-a u regionu Mitrovica/Mitrovicë, OEBS može da potvrdi da postoji paralelni Okružni sud u Mitrovici/Mitrovicë (“Okružni sud Kosovske Mitrovice”) Opštinski sud u Zvečan/Zvečanu, i paralelni opštinski sudovi u Leposaviću/Leposaviq i Mitrovici/Mitrovicë čije je sedište u ovim opštinama. Iako za paralelne opštinske sudove u Leposaviću/Leposaviq nemamo dodatnih informacija, paralelni opštinski sud u Mitrovici/Mitrovicë takođe razmatra predmete iz opština Vučitrn/Vushtri i Srbica/Skenderaj i isto tako upravlja svojim ogrankom u Zubinom Potoku. Prema istraživanju OEBS-a, paralelni sudovi u Mitrovici/Mitrovicë razmatraju samo građanske predmete i administrativna pitanja. Međutim, OEBS može da potvrdi da postoji ogranak paralelnog Okružnog suda Mitrovica/Mitrovicë, koji se nalazi u Kraljevu (u Srbiji) i koji, između ostaloga, razmatra i krivične predmete.

Iako OEBS još od svoje poslednje ocene nije mogao da dobije ažurirane podatke u vezi broja sudija i predmeta u paralelnim sudovima,¹¹ ovi sudovi su i dalje povezani sa Ministarstvom pravde Srbije (MPS) u Beogradu. Pripadnici svih zajednica koji žive u regionu Mitrovica/Mitrovicë koriste usluge paralelnih sudova, naročito oni čije presude u građanskim predmetima moraju da budu priznate u samoj Srbiji, kao što su presude po zakonu o nasleđivanju i porodici. Paralelni sudovi su periodično upućivali stranke da se u predmetima u vezi nasleđa i imovine obrate UNMIK-ovim sudovima (na primer, kada se nepokretna imovina nalazi u južnom delu Mitrovica/Mitrovicë, da bi se obezbedila efektivnost presuda pred nadležnim organima Kosova).

1.2.2 Region Priština/Prishtinë

OEBS zna da postoje paralelni opštinski i okružni sudovi iz Prištine/Prishtinë i odgovarajuća tužilaštva u Nišu, u Srbiji. Kancelarija za vezu suda iz Niša (sa troje službenika) nalazi se u Gračanici/Graçanicë i uglavnom se bavi sudskim administrativnim pitanjima (npr. verifikacija verodostojnosti dokumenata, verifikacija potpisa ugovora). Pri obavljanju svojih dužnosti ova kancelarija koristi pečate Republike Srbije a povremeno dolazi i sudija suda iz Niša da bi obavljao svoje dužnosti u ovoj kancelariji.

OEBS je utvrdio da sve zajednice na Kosovu koriste usluge ove kancelarije u Gračanici, a kojima su potrebna dokumenta koja su priznata u samoj Srbiji. Međutim, čini se da ova kancelarija tipično izbegava da obrađuje dokumenta i zahteve koji se odnose na prenos nepokretna imovine kada dve stranke pripadaju različitim

---

¹¹ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu “*Paralelne strukture na Kosovu*, oktobar 2003”. stranica 21

zajednicama na Kosovu, ili kada se nepokretna imovina nalazi na Kosovu. Ovo je zbog toga da bi se izbegli potencijalni sukobi sa UNMIK-ovim sudovima.

Paralelni prištinski Privredni sud nalazi se u Kraljevu, u Srbiji, a paralelni Opštinski sud Lipljan nalazi se u Prokuplju, u Srbiji. Prokuplje ima dvoje sudija koji rade na krivičnim predmetima i druge sudije koji rade na građanskim predmetima. Ogranak paralelnog Opštinskog suda Lipljan/Lipjan trenutno se nalazi u selu Lepina/Lepi (opština Lipljan/Lipjan), gde redovno radi samo jedan sudija za građanske predmete.

Sud u Lepini/Lepi uglavnom razmatra predmete iz oblasti zakona o nasleđu i porodici, ali sud u Prokuplju razmatra čitav spektar raznih predmeta koje podnose pripadnici svih zajednica na Kosovu kojima je potrebno da presude budu priznate u samoj Srbiji.

Prema nalazima OEBS-a, sud u Lepini/Lepi razmatra oko sto predmeta godišnje. Za komplikovanije predmete gde je potrebno učešće porotnika, stranke obično podnose zahteve direktno u Prokuplje, gde sudsko veće u punom sastavu razmatra predmet.

Na kraju, neke sudije koje rade u Prokuplju ponekad pomažu drugim paralelnim sudovima u Nišu i Kruševcu, u Srbiji, kada je to potrebno.

1.2.3. Region Gnjilana/Gjilan

OEBS zna da postoje paralelni sudovi iz Gnjilana/Gjilan u Vranju, u Srbiji, paralelni Opštinski sud iz Uroševca/Ferizaj je u Leskovcu, u Srbiji, a paralelni Opštinski sud iz Kamenice/Kamenicë je u Jagodini, u Srbiji. Srpski organi vlasti ustanovili su ova tri paralelna suda odmah posle sukoba na Kosovu.

Ogranak paralelnog suda iz Leskovca, iz Srbije, nalazi se u Štrpcu/Shtërpçë, na Kosovu, na oko 400 metara od opštinske zgrade, gde rade jedan sudija i sedmoro drugih službenika (uključujući administrativno osoblje i obezbeđenje), koji je tamo postavljen za stalno i na budžetu je MPS.

Paralelni sud iz Leskovca, iz Srbije, razmatra građanske predmete, dok se krivični predmeti raspodeljuju između suda u Leskovcu i paralelnog Okružnog suda iz Prištine/Prishtinë u Nišu, u Srbiji, zavisno od nadležnosti za predmetnu stvar po srpskom zakonu. Međutim, čini se da je glavna uloga ogranka ovog suda u Štrpcu/Shtërpçë samo administrativna, kao što je izdavanje raznih uverenja (npr. da lice nije krivično gonjeno od strane srpskih vlasti), verifikacija verodostojnosti dokumenata, i izdavanje vozačkih dozvola.

1.2.4 Regioni Peći/Pejë i Prizrena

Prema informacijama koje je OEBS prikupio, paralelni sudovi iz regiona Prizrena nalaze se u Požarevcu, u Srbiji, a paralelni sudovi nadležni za region Peći/Pejë nalaze se u Leskovcu, u Srbiji.

1.3. Aktivnosti paralelnih sudova i reakcije

Paralelni sudovi kako na Kosovu tako i izvan Kosova i dalje predstavljaju problem u smislu pravilnog sprovođenja pravde i uspostavljanja vladavine prava na Kosovu.¹² Iako se sveukupni negativni efekat paralelnog sudskog sistema na vladavinu prava na Kosovu možda smanjio u nekim sektorima, paralelni sudovi ili kancelarije za vezu koje predstavljaju ove sudove i dalje rade u nekoliko enklava i opština širom Kosova. UNMIK i dalje nema snage ili volje da stavi tačku na paralelne sudove.

Po shvatanju OEBS-a, godine 1999. Vlada Srbije - i Savezne Republike Jugoslavije – vodila je politiku da zadrži srpske strukture na severnom Kosovu. UNMIK je bio odgovoran za obnovu sudskog sistema na celom Kosovu, ali nije bio u stanju da ustanovi sudove u opštinama Zvečan/Zveçan i Leposavić/Leposaviq, iz raznih razloga. Od 1999. do 2002, paralelni opštinski sudovi ispunili su prazninu u UNMIK-ovoj sudskoj strukturi, naročito u ovim severnim opštinama. Maja meseca 2002. u paralelnim sudovima na severu Kosova radilo je 34 sudija i neodređen broj sudskog osoblja u raznim opštinama u ostalim delovima Kosova.¹³

U proteklim godinama UNMIK je nastojao da ubedi srpske sudije da ostanu na njihovim pozicijama posle prenosa nadležnosti na UNMIK i isto tako je nastojao da ubedi ostalo sudsko osoblje da napusti paralelne sudove. Tokom jeseni 2000. predstavnici UN na čelu sa Hansom Korelom, Generalnim podsekretarom za pravne poslove i pravnim savetnikom Ujedinjenih nacija u Njujorku, uključili su se u pregovore sa ovim sudijama.¹⁴ Međutim, ovi naponi nisu bili uspešni i srpske sudije nisu pristale da se priključe UNMIK-ovom sistemu.

Posle kasnijih pregovora, dana 9. jula 2002. godine, predstavnici UNMIK-a i SRJ potpisali su “Zajedničku deklaraciju o upošljavanju sudija i tužilaca srpske etničke pripadnosti u Multietnički sudski sistem na Kosovu,” kojom je UNMIK nastojao da oslabi privlačnost paralelnog sudskog sistema time što je obećao da će posvetiti veću pažnju integraciji pravosuđa.¹⁵ U skladu sa Zajedničkom deklaracijom, januara 2003, na Kosovu su obrazovani opštinski i sudovi za prekršaje u pretežno srpskim opštinama Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq.¹⁶ Štaviše, izvršeno je i upošljavanje sudija, kosovskih Srba, u UNMIK-ove sudove u Mitrovici/Mitrovicë, sa očekivanjem da će uz veće uključjenje u UNMIK-ove sudove oslabiti uticaj paralelnih sudova.¹⁷

---

¹² Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu “Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003”. Stranica 17, vidi takode Institucija ombudsmana na Kosovu, Četvrti godišnji izveštaj, od 12. jula 2004, strana 12; vidi takode, od iste Institucije, Peti godišnji izveštaj, od 11. jula 2005, na strani 20 i Šesti godišnji izveštaj, od 11. jula 2006, strane 13 i 21, dostupno na <http://www.ombudspersonkosovo.org> na linku Godišnji izveštaji, pristup 19. septembra 2006.

¹³ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu “Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003”. Stranica 17

¹⁴ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu “Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003”. stranice 1-2.

¹⁵ OEBS/UNHCR, *Deseta ocena situacije etničkih manjina na Kosovu (za period od maja 2002. do decembra 2002)*, mart 2003, strana 33, dostupna na: http://www.osce.org/documents/mik/2003/03/903_en.pdf. pristup od 1. septembra 2006.

¹⁶ OEBS/UNHCR, *Deseta ocena situacije etničkih manjina na Kosovu (za period od maja 2002. do decembra 2002)*, mart 2003, strana 33,

¹⁷ OEBS/UNHCR, *Deseta ocena situacije etničkih manjina na Kosovu (za period od maja 2002. do decembra 2002)*, mart 2003, strana 33, Ovo je, bar jednim delom, bilo uspešno. Do juna 2006, 13

Iako ovi sudovi sada aktivno rade, oni nisu u potpunosti radili do oktobra 2003. godine, a i danas nemaju dovoljan broj sudskih službenika.¹⁸

Mora se priznati da UNMIK, i sada Odeljenje za građanska prava pri MP, nisu aktivno radili na tome da poboljšaju pravosuđe za kosovske Srbe koji ne žive u blizini UNMIK-ovih sudova. Na primer, dana 10. decembra 2004, UNMIK je otvorio ogranak Opštinskog suda iz Prištine/Prishtinë u Gračanici/Gračanicë, velikoj srpskoj enklavi jugoistočno od Prištine/Prishtinë. Pored toga, UNMIK i MP održavaju mrežu sudskih kancelarija za vezu u oblastima nastanjenim pretežno srpskim stanovništvom koje primaju sudske podneske kosovskih Srba i obezbeđuju bezbedan transport za njih do i od UNMIK sudova. Ovakvi naponi, iako su korisni, ipak ne rešavaju postojeći problem uzajamnog nepriznavanja koje postoji između UNMIK-a i srpskih paralelnih sudova.

1.4. Aktuelne brige i analiza

Paralelne sudske strukture, kako na tako i izvan Kosova, prouzrokuju nekoliko povezanih problema za sprovođenje pravde, naročito za validnost i priznavanje presuda, izazivaju konfuziju i dodatne troškove što dovodi do preklapanja nadležnosti, i do problema dvostruke osude u krivičnim predmetima. UNMIK je već pokušao da reši ove probleme na razne načine, ali su ova pitanja i dalje ostala nerešena.

I zaista, apsolutno nepriznavanje ranijih presuda paralelnih sudova moglo bi da prouzrokuje znatne probleme. Paralelni sudovi su izrekli važne i praktične odluke u vezi plaćanja alimentacije, zajmova, prenosa imovine, braka, i razvoda. Često su se kosovski Srbi oslanjali na paralelne sudove, bilo zato što im je tako bilo pogodnije, ili zato što su racionalno verovali da su ovi sudovi bili validni na bazi toga što ih je Beograd zvanično podržavao.¹⁹

Iako paralelni sudovi na Kosovu ne bi trebalo da imaju ikakvu moć za izvršenje presuda na Kosovu, kosovski Srbi, kosovski Albanci i pripadnici drugih zajednica i dalje se oslanjaju na njih, naročito onda kada presude moraju da budu priznate u samoj Srbiji. Imajući u vidu ovu realnost, poznato je da su stranke na Kosovu u praksi istovremeno podnosile zahteve za rešavanje građanskih predmeta i UNMIK-ovim i paralelnim sudovima. Sledstveno tome, ova potreba za priznavanjem presuda u Srbiji i na Kosovu dovodi do dupliranja resursa i ponekad do protivrečnih pravnih ishoda. Često se dešava da sudovi u jednom sistemu (bilo UNMIK-ov ili srpski) ne znaju da se isti predmet vodi ili je presuda izrečena za to u drugom sistemu.

---

sudija, kosovskih Srba, radilo je za sudove UNMIK-a. Istorijski, srpske sudije i tužioci nerado su se prijavljivali za pozicije kod UNMIK-a iz straha da ne izgube socijalne povlastice i zbog toga što su srpske vlasti obezbeđivale bolje plate i beneficije.

¹⁸ Samo dvoje sudija, kosovskih Srba, rade u Okružnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë, a u Opštinskom sudu ne radi nijedan. Osim toga, U Opštinskom sudu u Zubinom Potoku radi samo jedan sudija i na građanskim i na krivičnim predmetima.

¹⁹ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu "Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003", strana 22.

1.4.1 Rizik od protivrečnih presuda, javne konfuzije i duplih troškova

Razni problemi javljaju se usled preklapanja nadležnosti. Na primer, kada su donete dve odluke od strane dva različita suda u vezi istog skupa činjenica, ili kada se ista rasprava vodi u sudovima dva različita sistema. Preklapanje nadležnosti je izvor konfuzije kako za kosovske Srbe tako i za kosovske Albance, i uzrokuje pravnu nesigurnost.

Jedna od nesrećnih okolnosti preklapanja nadležnosti je da, naročito u građanskim predmetima, ljudi moraju prvi put da potroše i vreme i novac za parnicu ili samo za overu nekog dokumenta u jednom sistemu i da onda ponovo isto to rade da bi njihova presuda ili uverenje bili samo overeni od strane drugog sistema. I povrh svega, postoji opasnost da dva suda donesu protivrečna pravna rešenja. OEBS je zapazio situacije u kojima je bilo dokaza za konfuziju i dodatne troškove stranaka.

Na primer, u predmetu koji je podnet Opštinskom sudu u Zubinom Potoku, koji je kasnije prosleđen Opštinskom sudu u Mitrovici/Mitrovicë, jedan čovek je podneo žalbu protiv Udruženja lovaca zbog navodno nezakonitog otpuštanja s posla dana 9. decembra 1999. godine, i zahtevao da se ponovo vrati na svoje pređašnje radno mesto. Žalilac nije znao da li da pokrene parnicu pred UNMIK-ovim ili pred paralelnim sudom, i zbog toga je podneo žalbu u oba suda. Žalilac se žalio na duple troškove, a njegov advokat se žalio na primenu različitih zakona u ovim sudovima i na problem rizika od donošenja dve različite presude. Dana 3. decembra 2001, paralelni sud je doneo rešenje u korist žalioca. U međuvremenu, ovaj predmet sve do avgusta 2006. još nije bio rešen u Opštinskom sudu u Mitrovici/Mitrovicë.

U drugom predmetu pred Okružnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë, jedna žena je podnela zahtev za razvod i starateljstvo nad svojim detetom. Međutim, paralelni sud je već doneo rešenje kojim dete daje ocu. Pošto majka nije bila zadovoljna rešenjem paralelnog suda, podnela je novi zahtev UNMIK-ovom sudu na bazi istih činjenica. UNMIK-ov sud je doneo suprotnu odluku, poveravajući starateljstvo majci.

U trećem predmetu, paralelni sud u Mitrovici/Mitrovicë doneo je rešenje u predmetu u vezi razvoda i alimentacije. Međutim, pošto rešenje paralelnog suda o alimentaciji nije izvršno na Kosovu, majka deteta je podnela novi zahtev za alimentaciju Okružnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë. Visina alimentacije koju bivši suprug treba da plaća razlikuje se u svakoj presudi.

U četvrtom predmetu, od 22. novembra 2000, dve stranke su dobile presudu kojom je paralelni sud u Leposaviću/Leposaviq odobrio razvod. Međutim, u kasnijem postupku u vezi podele imovine pred UNMIK-ovim Opštinskim sudom u Leposaviću/Leposaviq, UNMIK-ov sud nije priznao presudu paralelnog suda o razvodu. Zbog toga su stranke morale da pokrenu novi postupak za razvod pred UNMIK-ovim Okružnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë, i tada su ostvarili njihov drugi razvod, 27. maja 2004, tokom postupka u vezi podele imovine.

Ovi predmeti samo su primeri problema sa kojima se suočavaju ljudi zbog uzajamnog nepriznavanja presuda između UNMIK-ovih sudova i paralelnih sudova. Ovo prouzrokuje pravnu nesigurnost i duple troškove. Izaziva konfuziju kod ljudi koji ne

shvataju u koji sud treba da idu i žele da sudska rešenja budu priznata kako u Srbiji tako i na Kosovu.

1.4.2 Dvostruka osuda

Postojanje paralelnih sudova dovodi do problema dvostruke osude. Po članu 4 Protokola 7 ECHR i članu 14(7) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR), dvostruka osuda je zabranjena.²⁰ Prethodni Zakon o krivičnom postupku koji je važio u Srbiji i, do aprila 2004, i na Kosovu, propisuje da je sud dužan da odbaci predmet “ukoliko je optuženi već bio pravosnažno osuđen za isto krivično delo ili oslobođen optužbi...”²¹ Sadašnji Privremeni zakon o krivičnom postupku koji važi na Kosovu (PZKPK) slično propisuje da “Niko ne može biti sudski gonjen i kažnjen za krivično delo, ukoliko je već oslobođen ili osuđen za to delo konačnim rešenjem suda...”²²

Princip dvostruke osude tipično zabranjuje ponovno gonjenje u jednom sudskom sistemu kada je okrivljeni osuđen ili oslobođen u tom istom sudskom sistemu. Ovo postaje nejasno kada lice bude osuđeno u paralelnoj sudskoj strukturi koja tvrdi da ima nadležnost nad istom teritorijom. Međutim, da bi se ova nejasnoća rešila u korist okrivljenika, ukoliko se ne primenjuju izuzetne okolnosti (tj. novootkrivene činjenice ili osnovne proceduralne nepravilnosti), sudovi bi generalno trebalo da slede princip dvostruke osude kada se bave rešenjima paralelnih sudova.

Na primer, OEBS zna za jedan predmet u vezi ubistva iz 1999, u kome je istraga dovela do podizanja optužnice od strane tužilaštva Okružnog suda iz Gnjilana/Gjilan.²³ Međutim, u međuvremenu, osumnjičeni je pobjegao u Srbiju gde je optužnicu protiv njega za isto krivično delo podigao paralelni Okružni sud iz Vranja, vršeći svoju ulogu Okružnog suda za Gnjilane/Gjilan.²⁴ Suđenje za ubistvo održano je u Vranju 20. avgusta 2004, i sud je utvrdio da je okrivljeni kriv za ubistvo i kaznio ga zatvorskom kaznom u trajanju od godinu dana. Čini se da je ova kazna za ubistvo blaga. Predmet još uvek nije rešen u Okružnom sudu u Gnjilanu/Gjilan, gde je optužnica podignuta i glavni tužilac je izjavio da će tražiti da se okrivljeni uhapsi po povratku na Kosovo.

U drugom predmetu, jedan čovek je izvršio ubistvo 2001. godine u Mitrovici/Mitrovicë i predao se paralelnom Okružnom sudu u Kraljevu, u Srbiji. Glavni tužilac Okružnog suda u Mitrovici/Mitrovicë ima informacije da je okrivljeni osuđen i da trenutno izdržava kaznu u zatvoru u Srbiji. Međutim, tužilac je izjavio da je pokrenuta istraga protiv ovog izvršioca krivičnog dela u Okružnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë, pošto paralelni sud u Kraljevu nije priznat, ali zbog odsustva

---

²⁰ ECHR, njeni Protokoli i ICCPR direktno su primenljivi na Kosovu, i ugrađeni su u zakon u članu 3.2 Ustavnog okvira.

²¹ Čl. 349(5) Zakona o krivičnom postupku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 4/77.

²² Čl. 4(1) PZKPK. Vidi takođe član 389(1) tačka 3 PZKPK.

²³ Ovu optužnicu je direktno razmatrao Okružni sud, a ne Opštinski sud, zbog težine predmeta.

²⁴ U vreme podizanja optužnice u Gnjilanu/Gjilan i kasnije optužnice u Vranju, oba suda trebalo je da primenjuju Zakon o krivičnom postupku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

okrivljenika tužilac je odlučio da odloži istragu dok se osumnjičeni ne vrati na Kosovo.

U trećem predmetu, od 7. decembra 1999. godine, tužilac Okružnog suda iz Gnjilana/Gjilan podigao je optužnicu protiv jednog lica za pokušaj ubistva na Kosovu. Navodni izvršilac dela pobjegao je u Srbiju. Tamo je, paralelni Okružni sud u Vranju, u Srbiji, pokrenuo postupak protiv njega i kaznio ga sa dve i po godine zatvora za navodna krivična dela izvršena na Kosovu. Dana 17. marta 2005, Vrhovni sud Srbije je umanjio kaznu na jednu i po godinu zatvora. Istovremeno, Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan sproveo je krivični postupak protiv istog čoveka za iste optužbe. Međutim, sud je odbacio optužbe zbog toga što je optuženo lice već bilo ranije osuđeno od strane paralelnog suda.²⁵ Dana 22. maja 2006. godine, javni tužilac Okružnog suda iz Gnjilana/Gjilan podneo je žalbu na ovu odluku, tvrdeći da je ovu odluku doneo nekompetentni sud i, do avgusta 2006, ovaj predmet još uvek nije rešen pred Vrhovnim sudom Kosova.

Tužioci u regionima Gnjilana/Gjilan i Mitrovice/Mitrovicë izrazili su zabrinutost da će, kako se Kosovo približava sporazumu u vezi statusa, paralelni Okružni sudovi u Kraljevu i Vranju u Srbiji početi aktivnije da rade na podizanju optužnica i razmatranju predmeta zbog krivičnih aktivnosti na Kosovu. U predmetima teških krivičnih dela kao što su ubistva, teška krađa, plačka i falsifikovanje, okrivljenici su često bežali u Srbiju,²⁶ verovatno se nadajući da će dobiti blaže kazne ako im bude suđeno u Srbiji.

Ukratko, što se tiče pretresa za krivična dela, lica kojima je sudio UNMIK-ov sud ili paralelni sud, generalno ne bi trebalo da se gone i/ili da im se sudi za isti skup činjenica od strane sudova koji rade u drugom sistemu. Međutim, u izuzetnim okolnostima, kao što su novi dokazi ili proceduralne nepravilnosti, trebalo bi dozvoliti ponovno pokretanje postupka.

1.4.3 Priznavanje odluka

Jedno veliko pitanje koje još treba da reše UNMIK i lokalni organi vlasti je stanje predmeta koje su razmatrali paralelni sudovi, naročito u građanskim parnicama. OEBS je već istakao ovaj problem u svom ranijem izveštaju.²⁷ Možda bi bilo korisno da se napravi razlika između perioda do januara 2003, kada su paralelni sudovi bili najaktivniji, i od januara 2003, kada su UNMIK-ovi sudovi bili zvanično ustanovljeni na severnom Kosovu. Tokom perioda do januara 2003, UNMIK je imao samo ograničenu kontrolu nad opštinama na severnom Kosovu, i iako su UNMIK-ovi sudovi u Mitrovici/Mitrovicë zvanično imali nadležnost nad ovom teritorijom, nekoliko predmeta razmatrali su paralelni sudovi.

Postoje dva potencijalna rešenja što se tiče prvog perioda do januara 2003. Jedna opcija bila bi da se UNMIK zvanično izjasni da odluke ovih paralelnih sudova

²⁵ Sud je zasnivao svoju odluku na članu 389(1) tačka 3 PZKPK.

²⁶ Ovi primeri uzeti su sa liste koju je OEBS-u dao Okružni sud iz Gnjilana/Gjilan. Prema ovom sudu, svi pojedinci protiv kojih su podignute optužnice pobjegli su u Srbiju.

²⁷ Vidi izveštaj Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a na Kosovu "Paralelne strukture na Kosovu, oktobar 2003", stranice 22-23.

jednostavno nisu zakonski pravosnažne. Alternativno, mogli bi da se stvore odgovarajući mehanizmi da se oceni zakonska valjanost ovih odluka i radnji paralelnih sudova, i da se reši prenos nerešenih predmeta.

Nepriznavanje presuda i radnji paralelnih sudova može se opravdati po osnovu toga što su paralelne strukture nelegalne po Rezoluciji Saveta bezbednosti UN 1244 (1999), Uredbi UNMIK br. 1999/1 (o ovlašćenjima Privremene uprave na Kosovu), i čl. 9(4) Uredbe UNMIK br. 2001/9 o Ustavnom okviru. Ako bi ovo moglo da bude najlakše rešenje, ono može dovesti do socijalnih problema. Ovo bi takođe dovelo do toga da se ignorišu presude i odluke paralelnih sudova koje se smatraju pravosnažnim u srpskom pravnom sistemu. Štaviše, neki bi mogli da iskoriste ovakvu pravnu nesigurnost i da prestanu da plaćaju alimentaciju ili kredite, ili da pokušaju da konfiskuju prenetu imovinu. Pored toga, ovakvim rešenjem ignorisalo bi se da se kosovski Srbi koji žive na severnom Kosovu oslanjaju na paralelne sudove kada UNMIK-ovi sudovi nisu dostupni. Međutim, ovaj poslednji razlog možda više ne važi posle januara 2003, kada je UNMIK-ov sudski sistem ustanovljen širom Kosova.

2. PARALELNE STRUKTURE – BEZBEDNOST

2.1. Uvod – Istorijat

U ovom poglavlju izneti su najnoviji podaci o sadašnjoj situaciji u vezi paralelnih bezbednosnih struktura do septembra 2006. godine, uglavnom na severu, a biće dat i pregled razvoja bezbednosne situacije tokom poslednjih meseci. Važno je istaći da je bezbednosna situacija u regionu Mitrovici/Mitrovicë dinamična, vrlo kompleksna, i može se promeniti za nekoliko sati.

Posle sukoba 1999. godine, neki kosovski Srbi u Mitrovici/Mitrovicë severno od reke Ibar okupili su se da spreče kosovske Albance da pređu reku s južne strane. U početku, ljudi su se okupljali oko mosta spontano, bez ikakvog vođstva ili strukture. Postupno, sa vremenom su postali organizovaniji. Grupa, koja je postala poznata kao čuvari mosta, smatrala je sebe za bezbednosnu strukturu koja je imala tri glavne funkcije: da spreči kosovske Albance da uđu u severnu Mitrovicu/Mitrovicë; da prikupi informacije o Kosovskim vojnim snagama (KFOR-u) i CIVPOL-u; i da prikupi informacije o svakom kosovskom Albancu koji živi na severu. Do kraja 1999. godine, čuvari mosta su se strukturno organizovali, koordinišući svoje aktivnosti uz pomoć radija i drugih oblika telekomunikacija.

Ove aktivnosti su se pretvorile u redovan posao čuvara mosta, što je podrazumevalo rad po smenama i plate za ovaj posao. Plate su se obezbeđivale od dobrovoljnih priloga stanovnika severne Mitrovici/Mitrovicë, kao i od strane bolnice u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, koju finansira Ministarstvo zdravlja Srbije (MZS). Tokom vremena, neki čuvari mosta takođe su se uključili u kriminalne aktivnosti, izazivajući teške unutrašnje sukobe, i počeli su da gube deo podrške od strane Beograda i od

strane lokalnog stanovništva.²⁸ Ovo je uticalo na smanjenje broja čuvara mosta kao i na obim njihovih aktivnosti.

U ovom trenutku, još uvek postoji osnovno aktivno jezgro od neodređenog broja čuvara mosta, kao i procenjena veća grupa, koja može biti sazvana u svako vreme ako je to potrebno. Čuvari mosta i dalje nadziru most i igraju vitalnu ulogu u održavanju ravnoteže moći na severu Kosova.²⁹

Pored čuvara mosta, na severu su i dalje prisutni službenici MUPS, uključujući tu kako bivše policajce u Mitrovici/Mitrovicë i pre sukoba tako i one koji su poslani iz Srbije da prikupljaju informacije i vrše izvesne administrativne usluge kao što su izdavanje vozačkih dozvola. Njihovo uključivanje u policijskim aktivnostima znatno je opalo od 1999. godine. Službenici MUPS-a iz Mitrovici/Mitrovicë stalno su bili prisutni u regionu, dok su se službenici iz Srbije menjali tokom vremena.

2.2. Razvoji i sadašnja situacija

OEBS je obučavao kosovske Srbe za policajce u školi KPS u Vučitrnu/Vushtrri i razmestio ih je širom Kosova od 2000. U zajedničkom dokumentu između UNMIK-a i bivše Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) jasno je istaknuto da će kosovski Srbi, policajci KPS-a, prvenstveno raditi u oblastima gde postoji većinsko stanovništvo kosovskih Srba kao i u mešovitim zajednicama.³⁰ Čini se da su lideri kosovskih Srba voljni da podrže obuku i razmeštanje kosovskih Srba u službi KPS pod uslovom da oni budu razmešteni samo u oblastima nastanjenim kosovskim Srbima i da policajci, kosovski Albanci, ne budu razmešteni u oblastima kosovskih Srba.³¹

Policijski komesar i SPGS u to vreme su takođe odlučili da izvrše ciljano upošljavanje bivših policajaca MUPS-a, tako da bi oni mogli da budu razmešteni na severnom Kosovu. Upošljavanje ovih policajaca tokom poslednjih pet godina bilo je jako uspešno imajući u vidu da je u 2002. godini prisustvo kosovskih Srba u službi KPS na severu Kosova bilo nezamislivo.³² Trenutno, sve četiri policijske stanice na severu

---

²⁸ Za više informacija pogledajte: *Izveštaj o paralelnim strukturama na Kosovu*, oktobar 2003, Misija OEBS-a na Kosovu strana 12.

²⁹ Vidi *Paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici*, Uvodni izveštaj, 21. maj 2002, Misija OEBS-a na Kosovu, strana 12

³⁰ UNMIK-SRJ Zajednički dokument, 5. novembar 2001., strana 5.

³¹ .Ovaj navodni usmeni dogovor sa bivšim Specijalnim predstavnikom Generalnog sekretara (SPGS), Štajnerom, pomenuli su i istakli nekoliko puta u prošlosti lideri kosovskih Srba kada su se dogodili bezbednosni incidenti i kada su u to operativno bili umešani policajci, kosovski Albanci. Na primer, hapšenje osumnjičenog lica u centru severne Mitrovice/Mitrovicë 10. novembra 2005. i demonstracije koje su usledile posle ove policijske akcije; incident na izlazu 31 kada je građanin kosovski Srbin napao KFOR/CIVPOL na dan 07. jula 2006; incident na izlazu 1 u kome je bio umešan zamenik predsednika opštine Leposavić/Leposaviq dana 15. jula 2006; i razmeštanje kosovskih Albanaca, pograničnih policajaca KPS na izlazu 1 i 31. No ipak, u uspostavljanju većih policijskih podstanica u oblastima nastanjenim kosovskim Srbima, lokalni lideri zajednica su prihvatili angažovanje nekih policajaca kosovskih Albanaca i ostalih pripadnika iz redova nesrpskih zajednica s time da većina policajaca budu kosovski Srbi.

³² Vidi *Paralelne bezbednosne strukture u severnoj Mitrovici*, Uvodni izveštaj, 21. maj 2002, Misija OEBS-a na Kosovu, strana 6.

Kosova su pod komandom kosovskih Srba u službi KPS, i sada se prisustvo kosovskih Srba u službi KPS smatra normalnim. Jedan od zamenika regionalnih komandira KPS je kosovski Srbin, po činu potpukovnik. Uprkos ovako velikom uspehu KPS, bezbednosna situacija je još uvek daleko od normalne.

Od kraja 2004. godine do početka proleća 2006, bezbednosna situacija na severu kontinuirano se normalizuje. Bivši policajci MUPS-a, koji sada rade kao policajci u službi KPS, dobro su radili u policijskim stanicama i pod hijerarhijskom komandom KPS, i samo nekoliko policajaca MUPS-a je došlo iz Srbije. Iako su čuvari mosta još uvek bili tu oni se nisu isticali.

U ovom trenutku sve policijske stanice u regionu Mitrovicë/Mitrovice prešle su sa UNMIK Policije pod komandu KPS, osim Regionalnog policijskog štaba (RPŠ), koji je ostao jedini RPŠ na Kosovu pod komandom UNMIK Policije.³³

U ovom trenutku, oko 50 bivših policajaca MUPS-a, upošljeni su u KPS u regionu Mitrovice/Mitrovicë. Pored toga ima neodređeni broj aktivnih policajaca MUPS-a, a polovina njih se navodno nalazi u regionu Mitrovice/Mitrovicë.

U severnoj Mitrovici/Mitrovicë postoji stanica MUP-a, iza kafića “Black Lady”, koja još uvek radi.³⁴ Takođe, u Bošnjачkoj mahali se nalazi podstanica. Ove stanice uglavnom se bave administrativnim pitanjima.³⁵ Pored stanica na severnom Kosovu, policijske stanice MUP-a nalaze se i u Štrpcu/Shtërpçë, preko puta opštinske zgrade, a jedna se nalazi u Ranilugu/Ranillug (u opštini Kamenica/Kamenicë).

Kosovski Srbi sa severa Kosova veruje da čuvari mosta i MUP mogu pružiti neki stepen bezbednosti koje KPS, CIVPOL i KFOR ne mogu. Bezbednosni incidenti se povremeno pojavljuju i do nekog stepena se sa njima poigravaju lideri kosovskih Srba sa severa Kosova u medijama (i vlasti u Beogradu) ojačavajući time percepciju među kosovskim Srbima da oni žive u užasnoj bezbednosnoj situaciji, a neki primeri takvih incidenata mogu biti:

- 28. marta 2006. u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kosovski mladić srpske nacionalnosti izboden je nožem na glavnom mostu preko reke Ibar ispred kafea Dolče Vita;
- Autobusi koji saobraćaju između severa Kosova i oblasti koje su naseljene Srbima na zapadu Kosova kamenovani su u opštini Srbica/Skenderaj 9. maja, 12. maja i 8. juna 2006.;
- 16. maja 2006. raketna granata je ispaljena na prodavnicu u opštini Leposavić/Leposaviq;
- 1. juna 2006. mladić srpske nacionalnosti je ubijen u opštini Zvečan/Zveçan;

---

³³ Policijska stanica u Leposaviću/Leposaviq preneti je decembra 2003; Policijska stanica u Vučitrnu/Vushtrri preneti je 24. februara 2004; Policijska stanica u Zvečanu/Zveçan dana 2. decembra 2004; Policijska stanica u Srbici/Skenderaj dana 31. marta 2005; Policijska stanica u južnom delu Mitrovice/Mitrovicë na dan 29. aprila 2005; Policijska stanica u Zubinom Potoku na dan 7. avgusta 2005; Policijska stanica u severnoj Mitrovici/Mitrovicë preneti je 25. avgusta 2005.

³⁴ Vidi Međunarodna krizna grupa “Premošćavanje podela u Kosovskoj Mitrovici, br 165, 13. septembar 2005, strana 26.

³⁵ U stanici u Bošnjачkoj mahali uglavnom se izdaju srpski pasoši kosovskim Albancima.

- 15. jula 2006. došlo je do verbalnog i fizičkog okršaja između zamenika potpredsednika Skupštine opštine (PPSO) Leposavić/Leposaviq i službenika granične službe KPS-a, na graničnom prelazu 1;
- 26. avgusta 2006. bačena je ručna bomba na kafić Dolče Vita, prilikom čega je ranjeno devetoro ljudi. Saobraćaj na glavnom mostu je ograničen od kada je došlo do napada. U blizini kafića je sada pojačano prisustvo čuvara mosta. 27. avgusta 2006. godine, Srpsko nacionalno veće (SNV) je na konferenciji za štampu između ostalog izjavilo da ukoliko postojeće snage bezbednosti nisu u stanju da održavaju sigurnost, lideri kosovskih Srba će sami obezbediti prisustvo bezbednosnih snaga. Regionalni komandir UNMIK policije je izjavio da ako to označava samo “komšijsko posmatranje”, on nema ništa protiv toga;
- 30. avgusta 2006. godine, autobus koji je dolazio iz Crne Gore prevozeći srpsku decu navodno je kamenovan u selu nadomak Mitrovice/Mitrovicë i
- 25. septembra 2006. došlo je do tuče između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca u blizini Bošnjake mahale nakon čega je na severu došlo do demonstracija i povećanih tenzija sa obe strane. Most je ponovo zatvoren samo nekoliko sati posle otvaranja za saobraćaj³⁶.

2. juna 2006. godine predsednik Skupštine opštine (PSO) Zvečan je navodno izjavio da će usled loše bezbednosne situacije na Kosovu, na Sever Kosova biti dovedeno 385 pripadnika civilne administracije Jugoslovenske armije (Vojska Jugoslavija-VJ). PSO je kasnije negirao da je ikada dao takvu izjavu.

Bez obzira na svaku pozitivnu istražnu akciju agencija za primenu reda i zakona percepcije lokalne zajednice imaju duboke korene i teško ih je menjati. Važno je primetiti da su činjenice koje imaju veze sa incidentima često zanemarivane, jer se incidenti iznova koriste za političke koristi. Lokalno političko vođstvo koristi osećaj nesigurnosti da dokaže potrebu za dodatnim prisustvom srpskih snaga bezbednosti, tvrdeći da prisustvo međunarodnih snaga i KPS nisu u stanju ili nisu voljni da zaštite pojedince.

3. PARALELNE ADMINISTRATIVNE STRUKTURE KOJE IMAJU NADLEŽNOST ZA IMOVINSKA PITANJA

3.1 - Istorijat

Opštine na Kosovu imaju nadležnosti koje se odnose na korišćenje zemljišta, prostorno planiranje, izgradnju i stambena pitanja i koje su nadgledane od strane određenih ministarstava u okviru granica rezervisanih ovlašćenja SPGS-a.³⁷ Pored

---

³⁶Treba naglasiti da je od septembra 2006 do januara 2007. OEBS primetio smanjenje bezbednosnih incidenata u severnoj Mitrovici.

³⁷ Uredba UNMIK-a br. 2000/45 o samoupravi opština na Kosovu, član 3.1 (h) “Svaka opština je odgovorna za upravljanje opštinskom imovinom”. Vidi takođe Uredbu UNMIK-a br. 2002/22 o proglašenju zakona Kosovske skupštine o registru prava na nepokretnu imovinu; Uredbu UNMIK-a br.

toga, opštine prave nacрте i sprovode opštinske i urbane prostorne planove, dele dozvole za izgradnju i korišćenje zemlje, i uređuju stambena pitanja. Takođe, opštinska katastarska služba, kojom rukovodi KKA, vodi i obnavlja Kosovski registar prava na nepokretnu imovinu.

Oktobra 2003. godine OEBS je identifikovao određeni broj administrativnih struktura koje su kompetentne za pitanje vlasništva na Kosovu a koje su još uvek funkcionisale u okviru i po ovlašćenjima Beograda, uprkos zakonskim i institucionalnim okvirima koji su osnovani prema Rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija.³⁸ Kao što je prikazano u prethodnoj proceni, paralelne administrativne strukture i dalje se upućuju na zakon koji nije u primeni i pružaju građanima netačne informacije koje se tiču važećih zakonskih pravnih sredstava. Ovakva praksa će nastaviti da stvara osećaj pravne nesigurnosti što može da dovede do zloupotrebe vlasti na opštinskom nivou, može negativno da utiče na sudsku i administrativnu zaštitu prava na vlasništvo (član 1, Protokol 1, ECHR) kao i na pravo na efikasni pravni lek (član 13, ECHR).

Avgusta 2006. godine, OEBS je ponovo procenjivao situaciju u istim opštinama. Uopšte uzev, situacija se nije značajno promenila u poslednje tri godine. Ova procena ne samo da pokazuje da i dalje postoje paralelne strukture u severnim opštinama Kosova (Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zveçan) u kojima kosovski Srbi čine većinu stanovništva, već takođe identifikuje i to da zabrinutost za ljudska prava proističe iz činjenice da paralelne administrativne strukture krše važeći zakon.³⁹ OEBS je pored toga zabrinut da je ovo zanemarivanje vladavine prava stvorilo institucionalnu klimu koja može da dovede do zloupotrebe vlasti.⁴⁰

Kao što je objašnjeno u prethodnoj proceni, postojanje ovih struktura ne nastaje usled stvaranja novih tela, već predstavlja nastavak opštinske administracije Republike Srbije od pre 1999. godine. Trenutno, oni čine jedina tela lokalne vladavine na severu Kosova.

Administrativna akta koja se koriste kao osnova kada opštinska tela kao što su direkcije za urbanizam donose odluke, zasnovana su na zakonskom okviru Republike Srbije i ne priznaju zakone Kosovske skupštine koji se odnose na opštinske nadležnosti kao što su izgradnja, prostorno planiranje i pravo na registraciju nepokretne imovine.⁴¹ U preostalim kosovskim opštinama gde većina stanovništva kosovski Albanci nema paralelnih administrativnih struktura.

2004/37 o proglašenju zakona o građevinarstvu koji je usvojila Kosovska skupštine i uredbu UNMIK-a br 2003/30 o proglašenju zakona o prostornom planiranju koji je usvojila Kosovska skupština.

³⁸ Za više informacija pogledajte: *Izveštaj o paralelnim strukturama na Kosovu*, oktobar 2003, Misija OEBS-a na Kosovu.

³⁹ Uredba UNMIK-a br. 2000/45, član 33 "Svi administrativni postupci moraju biti u saglasnosti sa važećim zakonom." Važeći zakon je izložen u Uredbi UNMIK-a br. 1999/24, izmenjenom Uredbom UNMIK-a br. 2000/59.

⁴⁰ Za više informacija pogledajte: "Izveštaj o paralelnim strukturama na Kosovu", oktobar 2003, Misija OEBS-a na Kosovu, odeljak 3 "Paralelne administrativne strukture – imovinska pitanja".

⁴¹ Zakoni Republike Srbije od pre 1999. godine važe na Kosovu u određenim uslovima. Odeljak 1.2 UNMIK Uredbe br. 1999/24, o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, sa amandmanima, propisuje da "Ukoliko u postupku odlučivanja nadležni sud ili organ ili pravno lice utvrdi da pravni osnov nije uređen zakonima opisanim u članu 1.1 ove Uredbe, ali je uređen nekim drugim zakonom koji je na snazi na Kosovu posle 22. marta 1989. godine, a koji nije diskriminacijski i koji je u skladu sa članom 1.3 postojeće Uredbe, sud, organ ili pravno lice će kao izuzetak primeniti ovaj zakon".

Problemi koji su opisani u ovom odeljku potiču od nelegalnosti dokumenata koje paralelne administrativne strukture izdaju kosovskim sudovima i drugim javnim telima kao i od neobezbeđivanja efikasnih pravnih sredstava protiv administrativnih odluka koje paralelne strukture donose. Na primer, nesprovođenje kosovskih zakona o registru nepokretne imovine negativno utiče na pružanje usluga kao što su registracija nasledstva, hipoteka, prodaja i prenos vlasništva i može da dovede do protivpravnih praksi.

Pored toga, vođenje eksproprijacije na bazi nevažećih procedura može da dovede do kršenja prava na imovinu. U takvim uslovima, oduzimanje imovine nije zakonito jer nije ispunjen zahtev zakonitosti koji je ustanovljen pravnim sistemom Evropskog suda za ljudska prava.

3.1.1 Saradnja između UNMIK-a, PIS i Republike Srbije

Bez obzira na opšti nedostatak progressa od 2003. godine, OEBS je nadgledao neke slučajeve saradnje između UNMIK-a, PIS i Republike Srbije u vezi sa vlasništvom, koji su se prvenstveno ticali pristupa katastarskim i sudskim dokumentima premeštenim u užu Srbiju od juna 1999.

Od 1999. Republika Srbija je odobrila UNMIK-u pristup ovim dokumentima na *ad hoc* osnovi (što znači obezbeđivanje dokumenata koji se odnose na preduzeća u društvenom vlasništvu tokom procesa privatizacije i za korišćenje DSIP-a i Komisije za rešavanje imovinskih i stambenih zahteva (KSIZ). Međutim, progres u obezbeđivanju efikasnog pristupa i/ili povraćaja ovih dokumenata je veoma spor. SPGS je zvanično tražio od premijera Republike Srbije vraćanje dokumentacije, ali do sada nije dobio odgovor.⁴²

U aprilu 2005. godine, u još jednom primeru saradnje između UNMIK-a, PIS i Republike Srbije, UNMIK i opština Mitrovica/Mitrovicë su uz pomoć KCK-a dobili kopije katastarskih podataka koji su nedostajali a bili neophodni za rekonstrukciju Romske mahale u opštini Mitrovica/Mitrovicë (veliko romsko naselje uništeno neposredno nakon konflikta 1999. godine). Katastarske podatke (iz 1998.) arhivirane od 1999. godine u Kruševcu, Srbiji, proverila je KKA, omogućivši povlačenje granica između privatne i državne svojine, obeležavanje individualnih parcela koje su namenjene za rekonstrukciju i izgradnju kuća i mogući završetak radova u infrastrukturi. Rekonstrukcija Romske mahale je započeta u aprilu 2006.

Nasuprot radu KKA-a koji je podržao i UNMIK, nije došlo do progressa u sprovođenju zakona Kosovske skupštine o registraciji nepokretne imovine.⁴³ Kao posledica toga, katastarske kancelarije u severnim opštinama nisu imale koristi od tehničkih dostignuća koja su na Kosovo stigla preko Programa za katastarsku podršku na

---

⁴² Vidi pisma SPGS premijeru Srbije, 5. jun 2005. i 14. februar 2006.

⁴³ 14. juna 2005. godine službenici KKA-a su uz pomoć UNMIK-a predali sve potrebne zakone i podzakonske akte katastarskoj kancelariji u severnim opštinama.

Kosovu niti od onih koji su sprovedeni u Republici Srbiji preko Projekta za katastar i registraciju nepokretne imovine.⁴⁴

Međutim, bilo je i drugih pokušaja saradnje sa KCK-om u oblasti imovinskih prava, jer je "KC u ime Vlade Srbije osnovan iz razloga da bi se na jednom mestu objedinjavali i usaglašavali svi državni, politički i društveni kapaciteti usmereni ka rešavanju problema na Kosovu i Metohiji koji se tiču sprovođenja Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija."⁴⁵

3.2 Paralelne administrativne strukture na teritoriji Kosova

Paralelne administrativne strukture koje se bave imovinskim pitanjima su identifikovane kao Direkcije za urbanizam, Odeljenje za pitanja legalnog vlasništva i kancelarije Republičkog Geodetskog zavoda smeštene u severnim opštinama.

3.2.1 Opštinske direkcije za urbanizam i direkcije za pitanje legalnog vlasništva

Opštinske direkcije za urbanizam u severnim opštinama nastavljaju da sprovode okvir za izgradnju i planiranje Republike Srbije i da zanemaruju postojeće važeće zakone Kosovske skupštine. Pored toga, OEBS je identifikovao slučajeve eksproprijacije od strane paralelnih administrativnih struktura. U slučaju koji je OEBS pratio u Zvečanu/Zvečan, opština je savetovala vlasnike imovine čija su prava ugrožena da se povodom odluke o eksproprijaciji žale Ministarstvu za finansije Republike Srbije, kako bi njihovi zahtevi bili ponovo administrativno razmotreni. Ova odluka je negativno uticala na imovinsko pravo i pravo na efikasno pravno sredstvo imaoca čija su imovinska prava ugrožena, jer se smatralo da ova tela nemaju ovlašćenja na teritoriji Kosova, i ne mogu da obezbede adekvatno i efikasno pravno sredstvo.⁴⁶

U slučaju koji je praćen u Opštini Zubin Potok, lokalna vlast je zaobišla proceduru za eksproprijaciju na taj način što je kupila zemlju od nosilaca vlasničkih prava koji su bili ugroženi izgradnjom puta, i onda verifikovala ugovore u nepriznatom paralelnom

---

⁴⁴ Republički katastar nepokretne imovine i Plan sprovođenja projekta za registraciju, strana 12 i konačni izveštaj profesora Patrika Mekauziana i Katarine Nedeljković, strana 2. Oba izveštaja se mogu naći na zvaničnom veb sajtu Republičke geodetske uprave <http://www.rgz.sr.gov.yu/>, po uvidu 15. septembra 2006.

⁴⁵ Ustavni okvir i zajednički dokument UNMIK-SRJ (5. novembar 2001.) potvrđuju obavezu za pružanjem bezbednosti, posmatranjem ljudskih prava, i povratak raseljenih lica i izbeglica. Za više informacija o KC-u, vidi <http://www.kc.gov.yu/>, po uvidu 15. septembra 2006. godine. Prema zajedničkom dokumentu, određene obaveze i zajednički interesi obuhvataju bezbednost, zaštitu i slobodu kretanja, nestala lica, povratak izbeglica i raseljenih lica, pravo na vlasništvo, zaštitu spomenika kulture i vlasništva, sudstvo, saradnju sa policijom, akcije protiv terorizma, razvoj Kosovske policijske službe, multietničku javnu službu, lokalnu vlast, obrazovanje i medije. Pokušaji saradnje po pitanju povratka su dalje razrađeni u 2006. potpisivanjem Protokola za dobrovoljni i održivi povratak. Protokol su potpisali UNMIK, PIS i vlada Srbije 6. june 2006. Protokol se može naći na <http://www.unmikonline.org/pio/returns/Protocol-on-returns-eng.pdf>, po uvidu 27. septembra 2006.

⁴⁶ Direkcije za imovinsko-pravna pitanja opštine Zvečan/Zvečan, Odluka br. 03, Br.35-351/49-1, 15. novembar 2001.

sudu u Mitrovici/Mitrovicë.⁴⁷ Pored toga, OEBS je identifikovao slučaj opštinske podele zemlje koja zanemaruje UNMIK-ova rezervisana ovlašćenja na korišćenje društvenog vlasništva.⁴⁸

Kao zaključak, u oblastima u kojima funkcionišu paralelne strukture, sprovođenje pravnog okvira Republike Srbije o izgradnji i prostornom planiranju je neadekvatno, stvara pravnu nesigurnost i čini da individualna prava ostanu nezaštićena.

3.2.2. Kancelarije Geodetskog zavoda Republike Srbije

Kancelarije GZRS-a nalaze se u opštinama Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan, Zubin Potok, kao i u samoj Srbiji. U severnim opštinama, ove kancelarije izdaju posedovne listove i druga odgovarajuća dokumenta, ali ne sprovode zakone Kosovske skupštine o pravu na registraciju nepokretne imovine. Činjenica da postoje dve odvojene katastarske grupe dokumenata, a da se odnose na isto vlasništvo (Registar kosovske nepokretne imovine i GZRS) stvara pravnu nesigurnost i mogućnost prevare jer neko može teoretski da prenese istu nepokretnu imovinu dva puta na različite osobe. Pored toga, nesprovođenje zakona Kosovske skupštine dovodi do lišavanja prava na registraciju hipoteke onih koji žive u ovim delovima Kosova.

Nosilac vlasničkog prava koji pripadaju manjinama (u ovom slučaju kosovski Albanci), pristupaju službama koje pružaju katastarske kancelarije na ad hoc osnovi preko opštinskih kancelarija za zajednice i/ili međunarodnih službenika UNMIK-a. Na primer u Zubinom Potoku, kao deo procesa verifikacije imovinskih prava, nosioci imovinskih prava iz sela Čabra/Çabër dobili su kopije posedovnih listova njihove zemlje (obavezni preduslov za izgradnju kuća). Pripadnici albanske nacionalnosti, žitelji sela Košutova/Koshutovë, Bistrice/Bistricë i Ceranje/Cerajë u opštini Leposavić/Leposaviq, takođe su dobili kopije posedovnih listova iz istog razloga. Međutim u Zvečanu/Zveçan, stanovnici Žaže/Zhahë navodno koriste usluge koje pruža opštinska katastarska kancelarija u Mitrovici/Mitrovicë.

3.3 Paralelne administrativne strukture van Kosova

Kao što je predstavljeno u izveštaju iz 2003. godine, u Republici Srbiji se nalaze kancelarije RGU-a koje su sa Kosova razmeštene u različite gradove u samoj Srbiji. Tako su Kosovci s vremena na vreme koristili dokumenta koja se odnose na vlasništvo, kao što su posedovni listovi, a koja su izdata u ovim izmeštenim kancelarijama u Srbiji.

U ovoj sadašnjoj proceni, OEBS otkriva da se situacija nije značajno promenila. RGU je vodio svoju prištinsku regionalnu kancelariju u Leposaviću/Leposaviq. Druge

---

⁴⁷ Zubin Potok; Protivrečnosti u prenosu nepokretne imovine, 20. mart 2003. godine, br.01-464-40/42/43/44/47.

⁴⁸ Odluka, Opština Zubin Potok, br. 08-464/220, 4. avgust 2004.

kancelarije koje su se nalazile na Kosovu pre juna 1999. godine i dalje su premeštene u različite gradove u Srbiji, uglavnom u Kruševcu, Leskovcu i Nišu.⁴⁹

OEBS je uočio da su dokumenta koja izdaju ove izmeštene kancelarije u različitim prilikama NVO-i i/ili druge agencije koristili za obnovu kuća za raseljena lica i moguće povratnike. Međutim, važnost ovih dokumenata je nesigurna. Neka od katastarskih dokumenata izdata u kancelarijama za raseljena lica uzimaju opštinu odakle raseljena lica potiču kao mesto izdavanja dokumenta. Kao rezultat toga, kosovski službenici su odbili da ih prihvate kao važeća dokumenta. Na primer, Direkcija za imovinsko- pravna pitanja u Uroševcu/Ferizaj izjavila je pred OEBS-om da takva dokumenta ne smatra važećim.⁵⁰

U drugim primerima, lokalne vlasti su pronašle *ad hoc* rešenja. Osim saradnje koja je uočena u procesu izgradnje Romske mahale u Mitrovici/Mitrovicë što je ranije opisano, opštinska katastarska kancelarija u Uroševcu/Ferizaj je jednom prilikom prihvatila dokumenta koja su podnela raseljena lica a koja je izdala izmeštena katastarska kancelarija u rasejanju u Kruševcu, bez obzira na dostupnost ovih dokumenata u opštini. Opštinska katastarska kancelarija je tada obnovila svoju dokumentaciju da bi izdala katastarska uverenja neophodna za proces rekonstrukcije.⁵¹

4. PARALELNO OBRAZOVANJE

4.1 Strukture

Na Kosovu funkcionišu dva sistema obrazovanja. Škole na Kosovu u delovima gde žive Srbi i Goranci ili u opštinama u kojima kosovski Srbi ili Goranci čine većinu koriste plan i program MPSS-a. MPSS je takođe ove škole snabdeo udžbenicima, diplomama i pečatima. Predavači i drugo pomoćno osoblje pod nadzorom su Beograda i do nedavno su primali plate od MPSS-a i MONT-a.⁵² Do danas ova dva sistema još uvek jedno drugom ne priznaju svedočanstva i diplome koje izdaju.

---

⁴⁹ Vidi vebsajt Geodetskog zavoda Republike Srbije.

http://www.rgz.sr.gov.yu/centar_list.asp?CentarID=8&LanguageID=3&PageNumber=1, strana=1, pristup 15. septembra 2006. Izmešteni katastarski podaci iz drugih opština su nadgledani od strane OEBS-a u Štimlju/Shtime, Štrpcu/Shtërpcë (dokumenta koja potiču iz Leskovca), Kamenici/Ksmenicë, Uroševcu/Ferizaj, Vitini/Viti, Orahovcu/Rahovec (Kruševac). Neke transakcije imovine su registrovane u opštinskom sudu u Leskovcu.

⁵⁰ Intervju sa šefom Odeljenja za pravna i imovinska pitanja u opštini, 2. avgust 2006.

⁵¹ Intervju sa rukovodiocem projekta Evropske perspektive, partnera za sprovođenje projekta povratka u selu Srpski Babuš/Babushi Serb, 26. jul 2006. Druge NVO partneri za sprovođenje projekata povratka su potvrdili da svima trebaju dokumenta koja se odnose na vlasništvo od raznih administrativnih struktura (na pr. CARE International u Talinovcu i Ujedinjeni metodistički odbor za pomoć (UMCOR) u Babljaku).

⁵² Vidi paragraf (4.2.1.3) koji sledi o daljim detaljima o duplim platama koje primaju srpski nastavnici na Kosovu.

Paralelne škole funkcionišu u svim regionima Kosova.⁵³ U Prištinskom regionu je identifikovano 19 osnovnih i devet srednjih škola u opštinama Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Priština/Prishtinë, Lipljan/Lipjan i Obilić/Obiliq.

U prizrenskom regionu postoji 11 paralelnih obrazovnih ustanova u Orahovcu/Rahovec i Dragašu/Dragash među kojima je osam osnovnih i dve srednje škole.

U Mitrovici/Mitrovicë i severnom Kosovu postoje trideset i četiri paralelne škole, i sve obrazovne ustanove su paralelne. Takođe postoje paralelne škole u opštinama Srbica/Skenderaj i Vučitrn/Vushtrri.

U pećkom regionu postoji tri osnovne i tri srednje paralelne škole, koje se nalaze u opštinama Istok/Istog, Klina/Klinë i Peć/Pejë.

U gnjilanskom regionu su identifikovane 21 osnovna i 10 srednjih škola koje pripadaju paralelnim strukturama, u opštinama Gnjilane/Gjilan, Vitina/Viti, Novo Brdo/Novobërdë, Štrpce/Shtërpçë i Kamenica/Kamenicë.

4.2 Uzroci i posledice paralelnih struktura u obrazovanju

OEBS nastavlja da identifikuje i istražuje prepreke koje postoje na Kosovu i u Srbiji a koje usporavaju integraciju paralelnih institucionalnih struktura u jedinstven i ujedinjen obrazovni sistem. Važno je primetiti da se malo toga promenilo od 2003. u umanjivanju uzroka i posledica paralelnih škola i u određenim slučajevima je zapravo došlo do produblivanja podele između dva sistema.

4.2.1 Uzroci paralelnih struktura

4.2.1.1 Osećaj nedostatka bezbednosti

Nasilje koje se odigralo marta 2004. za manjinske zajednice je značajno pogoršalo sveukupnu bezbednost širom Kosova. Međutim, došlo je do opšteg smanjivanja etnički motivisanog nasilja naročito u poslednjih šest meseci. Ipak, uznemiravanje, pretnje i provokacije često utiču na zabrinutost kosovskih Srba. Stoga osećaj nedostatka bezbednosti još uvek ostaje jedan od glavnih razloga zbog koga pripadnici kosovskih Srba i dalje odbijaju da se integrišu u ustanove kojima rukovode PIS.

Sve u svemu još uvek postoji opšte mišljenje da škole kojima rukovode PIS nisu bezbedne i u nekim slučajevima srpski đaci i dalje putuju van svojih opština da bi pohađali srednje škole u drugim enklavama u kojima žive kosovski Srbi.⁵⁴ Od 2003. godine došlo je do primetnog poboljšanja u radu opština obezbeđivanjem redovnog i

---

⁵³ Vidi Aneks I sa kompletnim spiskom svih paralelnih obrazovnih ustanova na Kosovu.

⁵⁴ Novo Brdo/Novobërdë – učenici putuju u Gjilan/Gnjilane (usluga koju pruža Opština Gjilan/Gnjilane); Uroševac/Ferizaj u Štrpce/ Shtërpçë i Lipljan/Lipjan; Vučitrn/Vushtrri do severne Mitrovice/Mitrovicë.

bezbednog transporta iz manjinskih sela za učenike iz reda manjina.⁵⁵ Postoje samo dva slučaja gde je još uvek obezbeđena pratnja KPS-a za učenike manjinskih zajednica iz Gojbulje/Gojbujë (opština Vučitrn/Vushtrri) u severnu Mitrovicu/Mitrovicë kao i u Obiliću/Obiliq, linijom koja kruži kroz Babin Most/Babimoc – Plemetinu/Plemetin - Crkvenu Vodicu/Caravodice – Obilić/Obiliq.⁵⁶ U nekim slučajevima, povećane patrole KPS-a su doprinele smanjivanju brige za bezbednost.

4.2.1.2 Stav kosovskih Albanaca i kosovskih Srba prema toleranciji i pronalaženju zajedničkog rešenja

Zaštita manjina smatra se od strane PIS-a i međunarodne zajednice kao obavezni preduslov za rešavanje statusa i pored toga je zagarantovana Planom primene Standarda za Kosovo, Akcionim planom za evropsko partnerstvo, zakonom br. 2004/3, Zakonom protiv diskriminacije proglašenim Uredbom UNMIK-a 2004/32, kao i Ustavnim okvirom za privremenu samoupravu na Kosovu usvojenu UNMIK uredbom 2001/9, koja navodi da, "Privremene institucije samouprave treba da se pridržavaju međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, uključujući i ona prava i slobode utvrđene u[...] Okvirnoj konvenciji Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina."⁵⁷ Međutim, MONT i opštinske obrazovne vlasti nisu napravili nacrt nekog sveobuhvatnog plana koji bi omogućio integraciju kosovskih Srba i goranske zajednice u obrazovni sistem MONT-a.⁵⁸

Sve u svemu nije došlo niti do jednog znaka poboljšanja tolerancije ili pokušaja da se pronade zajedničko rešenje između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba na centralnom nivou. MONT je pokušao da podstakne kosovske Srbe da se prijave za

---

⁵⁵ Izuzeci su: Novo Brdo/Novobërdë –dostupan je minimalan transport i postoje poteškoće u uspostavljanju adekvatnog sistema za prevoz manjina iz sledećih razloga: škole su raštrkane po opštini; časovi počinju rano pa je teško pokupiti učenike; i jedini mini-bus ima devet sedišta. Nisu se uvažila mišljenja zajednica kada se odlučivalo koje škole opsluživati. Umesto toga odluke su donošene na osnovu razdaljine između dve škole. Pored toga, većina učenika mora da plaća po 5 evra za ovu uslugu. Učenici čiji roditelji ne mogu da priušte da plaćaju ovu uslugu su izuzeti. Peć/Pejë – opština priznaje odgovornost da obezbedi prevoz ali ovu uslugu obezbeđuje za samo nekolicinu kosovskih Srba i za druge manjine u ovoj opštini. Nedostatak sredstava razlog je za ograničenje usluge. Srbica/Skenderaj – MPSS obezbeđuje prevoz za učenike iz Suvog Grla/Suhogërlle u Banje/Bajë. Dragaš/Dragash – prevoz je obezbeđen samo za srednju školu usled nedostatka opštinskih fondova. Priština/Prishtinë – sav transport osim na relaciji Preoce/Preoc – Gračanica/Gračanicë i Gornja Brnjica/Brnicë e Ulët – Gračanica/Gračanicë obezbeđuje MPSS.

⁵⁶ Zahteve za transport su pokrenuli roditelji u mnogim opštinama ali na osnovu procene KPS i KFOR-pratnja se smatra nepotrebnom.

⁵⁷ Vidi Ustavni okvir Poglavlje 3 – Ljudska prava.

⁵⁸ Prema MONT-u na centralnom nivou, tokom poslednjih nekoliko godina postoje pokušaji za saradnjom i pokušaji da se MPSS bavi ovim odlukama, ali bez rezultata. U Srbici/Skenderaj je Odeljenje za obrazovanje napisalo predlog projekta za rekonstrukciju deset škola uključujući jednu u selu Banja/Bajë. U južnoj Mitrovici/Mitrovicë, opštinska i regionalna tela su se sastajala sa zajednicom kosovskih Srba da diskutuju o integraciji ali si kosovski Srbi odbili predložene ideje. Pored toga, komunikacija u višenacionalnim opštinama je prekinuta nakon što je KC doneo direktivu u decembru 2005. U Orahovcu/Rahovec, opština je sa zajednicom kosovskih Srba započela marta 2006. šestomesečni plan za integraciju, radi izgradnje poverenja preko aktivnosti koje su vodile opštinske direkcije. Goranski nastavnici su u Dragašu/Dragash odbili moguće planove za integraciju uglavnom iz finansijskih razloga.

radna mesta u obrazovanju preko oglašavanja u medijima na srpskom jeziku; međutim odgovor je bio veoma mali ili ga uopšte nije bilo.⁵⁹

Situacija je podjednako komplikovana na opštinskom nivou jer svo nastavno osoblje nastavlja da bude vezano instrukcijama MONT-a i MPSS-a, o osnovnim pitanjima kao što su plan i program i plate, uključujući opštu podelu obrazovne odgovornosti.⁶⁰ U ovoj dubokoj podeli postoji malo prostora za saradnju između srpskih i albanskih predavača, čime se čini da je ovu prepreku takoreći nemoguće premostiti.⁶¹ Važno je primetiti da je bilo mnogo pozitivnih pokušaja sa obe strane na lokalnom nivou da se pokrenu diskusije ili uključivanje u aktivnosti koje bi na kraju mogle da dovedu do učvršćivanja obrazovnog sistema ili da makar izgrade toleranciju i razumevanje među zajednicama. Pored priznavanja da je saradnja između službenika MONT-a i MPSS-a važna, svi pokušaji su ostali bezuspešni zbog neusaglašenog stava radnika u obrazovanju, lokalnih zajednica i od nedavno, usled mešanja KC-a i nesigurne trenutne političke klime tokom približavanja rešenja statusa.⁶²

Inicijative PIS-a da se prilagode potrebama manjinskih zajednica, time umanjujući potražnju za paralelnim školama su u najboljem slučaju ograničene. Mnoge opštine su pokazale stepen spremnosti za saradnju sa predstavnicima MPSS-a i često su paralelnim školama obezbedile pomoć u vidu ogreva, prevoza, infrastrukture i školskog materijala izuzev udžbenika.⁶³ Naročito u Dragašu/Dragash, MONT je organizovao časove nadoknade 9. razreda za goranske učenike. Pored toga je u 2006. PIS izgradio škole u Lipljanu/Lipjan, Uroševcu/Ferizaj i Gračanici/Gračanicë u pokušaju da se izađe u susret potrebama srpskih đaka.⁶⁴ Od 2003. godine sve do sada nije zabeležen nijedan slučaj da se nekom srpskom ili goranskom đaku onemogućilo učešće da učestvuje u nekoj obrazovnoj ustanovi koju vodi PIS.

---

⁵⁹ MONT oglašava slobodna radna mesta u srpskoj štampi i drugim medijima

⁶⁰ Srednje škole po MPSS-u primenjuju različiti i širi sistem ocenjivanja od onoga koji sprovodi MONT.

⁶¹ Kosovski Srbi tvrde da im je potrebna dozvola od MPSS-a da bi mogli da se integrišu ili da KC blokira svaki pokušaj. Kosovski Albanci izjavljuju da oni redovno pokazuju inicijativu sa svoje strane ili promovišu 'politiku otvorenih vrata' prema zajednici kosovskih Srba.

⁶² Srbica/Skenderaj – direktor škole srpske nacionalnosti je raspoložen da diskutuje o otvorenim formama saradnje ali tvrdi da nema omogućenu pratnju da dođe do Srbije/Skenderaj; Vučitrn/Vushtrri, Uroševac/Ferizaj, Lipljan/Lipjan, Vitina/Viti i Kosovo Polje/Fushë Kosovë su samo neke od opština koje tvrde da kosovski Srbi odbijaju saradnju. U drugim opštinama kao što su Gnjilane/Gjilan, Orahovac/Rahovec, Dragaš/Dragash i Istok/istog bilo je pozitivnih znakova izgradnje tolerancije ali nije došlo do pravog dijaloga. U Vitini/Viti, sastanci za integraciju su prekinuti krajem 2005. godine nakon što je opština obustavila finansijsku pomoć za održavanje paralelnih škola i tekuće troškove, kada su direktori škola odbili da postave dvojezične znake na svojim ustanovama.

⁶³ Udžbenike za paralelne obrazovne ustanove isključivo obezbeđuje MPSS. Neke opštine tvrde da knjige mogu da se sastave na srpskom jeziku ali da ne postoji pomoć od strane manjina da se one sastave dok drugi tvrde da je srpski jezik već institucionalizovan u okviru opštinskog obrazovnog sistema iako nema dovoljno dokaza da se ovo podrži. Često albanska strana tvrdi da kosovski Srbi ne poštuju Uredbu UNMIK-a br. 2002/19 o proglašenju zakona usvojenog od strane Skupštine Kosova o osnovnom i srednjem obrazovanju na Kosovu.

⁶⁴ Jasno je da je u slučaju obdaništa u Gračanici/Gračanicë došlo do neke vrste prećutne saradnje između PIS i Srbije kako bi se omogućilo da ova ustanova bude nadgledana od strane MPSS-a. U povratničkom selu Vidanje/Videjë (opština Klina/Klinë), opštinske vlasti su ponudile da se srpska deca upišu u školu koja se nalazi u selu Jagoda/Jagodë, ali su ovo kosovski Srbi odbili i umesto toga namenili privatnu kuću za školu i jednog nastavnika su zaposlili da predaje učenicima prema nastavnom planu i programu MPSS-a.

4.2.1.3 Odricanje kosovskih Srba od plata PIS-a

Od završetka sukoba pa sve do marta-juna 2006. mnogi nastavnici kosovski Srbi su primali dvostruke plate – jednu od MPSS-a a drugu od PIS-a.⁶⁵ KCK je u decembru 2005. izdao direktivu kojom se pozivaju svi radnici kosovski Srbi i Goranci da odluče da li će platu primati iz Srbije ili od PIS-a.⁶⁶ Rezultat toga je bio da su se praktično svi zaposleni u sektoru obrazovanja, dobrovoljno uklanjajući sebe sa platnog spiska ili podnoseći pismene izjave određenoj opštini, zvanično odrekli plata PIS-a kako bi nastavili da primaju veću platu od MPSS-a.⁶⁷ Treba pomenuti da su prosvetni radnici kosovski Srbi primali plate od PIS-a, iako nisu potpisali pojedinačne ugovore sa MONT-om, osim nekolicine njih koji su to učinili ranije.⁶⁸ OEBS je zabrinut da se možda svi nastavnici nisu dobrovoljno odrekli ovih plata i da su to možda uradili iz straha da bi mogli da izgube posao u MPSS-u, da se nađu na crnoj listi kada budu tražili posao u samoj Srbiji ili zato što bi mogli da budu izloženi zastrašivanju ili izbegavanju od strane pripadnika svoje zajednice.⁶⁹

---

⁶⁵ Plata koju od MPSS-a primaju nastavnici kosovski Srbi koji rade na Kosovu je približno dva puta veća od prosečne plate koju primaju nastavnici u Srbiji (približno od 200 do 250 evra plus 100%, tako da se plate kreću od 400 do 500 evra mesečno, zavisno od stručne sprema i iskustva). U MPSS-u kažu da je svrha većih plata da se nastavnicima kosovskim Srbima nadoknadi to što rade na Kosovu i da se isti podstaknu da ostanu na svojim radnim mestima. U MONT-u kažu da prosečna mesečna plata nastavnika, bez obzira na etničku pripadnost, iznosi 189 evra mesečno. U okviru MONT-a postoje različite vrste ugovora koji su zasnovani na broju učenika u razredu, nivou obrazovanja (osnovno i srednje) i broju radnih sati zbog čega može da dođe do malog povećanja mesečne plate. Štaviše, kada su primali plate PIS-a, nastavnici kosovski Srbi navodno nisu dobijali zvaničnu prosečnu platu od 189 evra, kako je to objašnjeno u MONT-u. Novčana sredstva su poslata opštinama kao jedan iznos, koji su one distribuirale direktorima škola, a oni su onda mogli da raspodele novac svim prosvetnim radnicima bez obzira na to da li su se isti složili ili ne da dobijaju novac od PIS-a. (Znači da je neki nastavnik mogao da prima najmanje 150 evra mesečno).

⁶⁶ U Direktivi KCK-a se kaže: "Sva lica koja su zasnovala radni odnos u nekoj od ustanova koje nisu u nadležnosti Republike Srbije (UNMIK, PIS) ili su na neki drugi način angažovani u tim ustanovama moraju da se opredele za jedan radni odnos. U slučaju da to ne urade, njihov radni odnos u ustanovama Republike Srbije biće raskinut. Molimo vas da o ovome obavestite sve opštinske koordinateure koji su pod vašim nadzorom." Ovo je dopunjeno uputstvom br. 611-364 od 06.10.2005 koje je doneo direktno MPSS.

⁶⁷ Na osnovu informacija dobijenih od Opštinskih timova OEBS-a (OT), čini se da su prosvetni radnici morali da podnesu dokaz da su zatvorili bankovne račune na koje su primali novac od PIS-a i tako pokažu da poštuju direktivu. Međutim, bilo je slučajeva gde bankovni računi nisu mogli da se zatvore zato što su neke osobe dobile kredit od banke pa nisu mogle da zatvore račune dok ga ne isplate. Nekoliko zaposlenih koji se nisu odrekli plata PIS-a, ne primaju plate MPSS-a. Neki nastavnici su, navodno, otvorili nove račune kako bi i dalje mogli da primaju plate PIS-a. Prema rečima nekih opštinskih direktora za obrazovanje, novac se i dalje šalje na račune kosovskih Srba iako se isti više ne podiže. Na zahtev premijera, opštine će akumulirati i zadržati ova sredstva kako bi ih iskoristile za druge obrazovne potrebe škola kosovskih Srba. U Kosovu Polju/Fushë Kosovë, opštinski direktor za obrazovanje je odbio da nastavnicima kosovskim Srbima uruči rešenje kojim bi se raskinuo njihov odnos sa PIS-om.

⁶⁸ Škole i MONT su potpisali neku vrstu kolektivnog ugovora koji omogućava kosovskim Srbima da primaju plate PIS-a. Prema tome, da bi primili platu, prosvetni radnici su morali samo jednom mesečno da potpišu bankovne priznanice. U Gnjilanu/Gjilan su dva ili tri nastavnika prethodno tražila da potpišu ugovor sa PIS-om ali ih je Odeljenje za obrazovanje obavestilo da ti zahtevi treba da se proslede preko direktora njihovih škola, čime se jasno signalizirala mogućnost da ova lica budu 'izbegavana' od strane svoje zajednice.

⁶⁹ Prema rečima koordinatora za prosvetu MPSS-a u Ranilugu/Ranillug, oni koji nisu sledili direktivu bili su automatski izbrisani sa spiska MPSS-a. U Vučitrnu/Vushtri se opštinski direktor za obrazovanje osvrnuo na jedan slučaj kosovskog Srbina koji je, navodno, želeo da potpiše ugovor i prima platu od PIS-a, ali je na kraju odustao iz straha od odmazde zajednice kosovskih Srba. U Vitini/Viti je 48 nastavnika izrazilo interes da ponovo prima plate od PIS-a, pa su podneli zahtev da se zvanično dodaju

Ni u jednoj od obrazovnih ustanova na Kosovu, ovo odricanje od plata nije imalo nikakav vidljiv efekat na kvantitet i kvalitet pruženih obrazovnih usluga. Ostao je dovoljan broj nastavnika koji zadovoljava potrebe učenika, a nijedna ustanova nije morala da se zatvori zbog nedovoljnog broja nastavnog kadra.⁷⁰ Važno je pomenuti da optimalno smanjivanje broja zaposlenih, koje je usledilo zbog redukcije budžeta, nije imalo nikakav negativan uticaj na obrazovanje manjina.⁷¹

Za nastavnike u paralelnim školama postoji mogućnost da u opštinskim institucijama ili rade kao zvanični javni službenici koje plaćaju direktno opštine ili da se plaćaju u skladu sa opštinskim kvotama ravnomerne raspodele finansijskih sredstava za zapošljavanje manjina. Prema rečima regionalnog direktora MONT-a u Peći/Pejë, opštinski direktori škola su stalno pokazivali popustljivost u pogledu broja nastavnog kadra zaposlenog u školama kosovskih Srba, jer je u mnogim slučajevima zaposleno više nastavnika nego što je propisano zakonom. Oni se finansiraju korišćenjem plata onih nastavnika koji su se odrekli plata PIS-a. Predstavnici MPSS-a tvrde da je sistem PIS-a u stvari 'zatvoren' za nastavnike kosovske Srbe; OEBS međutim ne može da potvrdi tačnost ove tvrdnje.

Mnogi opštinski zvaničnici MONT-a sa celog Kosova su zaključili da je, iako i dalje postoji višak nastavnika i direktora u školama kosovskih Srba, došlo do malog ili nikakvog smanjivanja broja osoba plaćenih za usluge koje pružaju u obrazovnom sektoru.⁷² Kao i 2003. direktori škola kosovskih Srba nastavljaju da primaju nastavnike bez konsultacija sa MONT-om ili bez poštovanja propisanih procedura, čak i kada se radi o zaposlenima koji su primali plate PIS-a.⁷³ Bilo je pojedinačnih slučajeva u Zubinom Potoku i Leposaviću/Leposaviq gde su direktori škola, u cilju saradnje, bar redovno obavestavali zvaničnike MONT-a o zapošljavanju novih nastavnika.

4.3.1. Posledice paralelnih struktura

4.3.1.1. Različiti nastavni planovi

S obzirom da se MPSS i MONT još nisu dogovorili oko nastavnog plana za Kosovo, učenici se i dalje suočavaju sa različitim nastavnim planovima u zavisnosti od sistema

---

na platni spisak ovih institucija. MPSS je preko KCK-a obavesthen o ovoj inicijativi i odlučio je da obustavi njihovu isplatu za mesec maj 2006. Na kraju je MPSS odlučio da ne raskida ugovore sa ovim nastavnicima, a čak ima indikacija i da će obustavljene plate biti isplaćene nastavnicima retroaktivno. U suštini, nastavnici su bili suočeni sa ultimatumom KCK-a da povuku svoj zahtev iz PIS-a ako žele da zadrže ugovore sa MPSS-om. Svi nastavnici su sada povukli svoje zahteve PIS-u i plaća ih isključivo MPSS.

⁷⁰ U opštini Peć/Pejë, četiri nastavnika su napustila svoja radna mesta, od toga je za dvoje već nađena zamena a u toku je proces zapošljavanja za preostala dva upražnjena mesta.

⁷¹ Na osnovu Administrativnog uputstva MONT-a br. 2002/16, u Orahovcu/Rahovec su prošle godine otpuštena četiri člana pomoćnog osoblja jer je procenat tog kadra premašivao broj učenika. Ovo je potpisano direktivom KCK-a i kolektivnim odricanjem od plata PIS-a.

⁷² U Orahovcu/Rahovec, Dragašu/Dragash, Srbici/Skenderaj, Vučitrnu/Vushtri i Kamenici/Kamenicë, opštinski direktori za obrazovanje kažu da se ne poštuje brojčani odnos učenik/nastavnik, dok u opštini Vučitrn/Vushtri takođe smatraju da u školama kosovskih Albanaca ima previše zaposlenih.

⁷³ U Vitini/Viti se MONT nije konsultovao sa direktorima škola kosovskih Srba kada je 2005. sprovedeno smanjivanje broja zaposlenih.

koji izaberu da pohađaju. Kosovski Srbi nemaju nikakvu drugu mogućnost osim da rade po sistemu MPSS-a jer nisu deo sistema MONT-a.⁷⁴ Ove razlike i dalje utiču na pitanje uživanja prava đaka da uče na svom maternjem jeziku, da određene predmete pohađaju na svom maternjem jeziku i proučavaju istoriju i kulturu svoje etničke grupe. Uopšteno gledano, prema nastavnom planu MPSS-a, kosovski Srbi mogu da uživaju svoja prava, dok su Romi izuzetno ograničeni u okviru oba sistema jer nema garancija da će im se omogućiti obrazovanje na romskom jeziku ili proučavanje njihove etničke grupe; zbog toga se oni uglavnom školuju na srpskom jeziku.⁷⁵ Pored toga, Romi, Aškalije i Egipćani su potpuno integrisani ili u sistem MPSS-a ili MONT-a. Kosovski Bošnjaci i kosovski Turci mogu da uživaju svoje pravo da uče na maternjem jeziku po nastavnom planu MONT-a, dok većina goranskih škola radi po nastavnom planu MPSS-a osim u Restelici/Restelicë i Kruševu/Krushevë gde se radi po nastavnom planu MONT-a.⁷⁶

Među kosovskim Srbima vlada zabrinutost da će njihova deca biti primorana da, prema nastavnom planu MONT-a, uče 'iskrivljenu' verziju istorije i geografije.⁷⁷ Ovakav stav još više podstiče zajednicu kosovskih Srba da nastavi sa održavanjem paralelnog obrazovnog sistema. Ostale manjinske zajednice, kao što su Romi, Aškalije, Egipćani i Goranci, su prvenstveno zabrinute zbog velikih propusta, u udžbenicima MONT-a i MPSS-a, kada su u pitanju njihove etničke grupe.⁷⁸

---

⁷⁴ Postoji jedan izuzetak; obdanište kosovskih Srba 'Sunce' u Kamenici/Kamenicë radi po nastavnom planu MONT-a.

⁷⁵ U Peći/Pejë su, u okviru MONT-a, ponuđeni dopunski časovi na romskom jeziku za 100 Roma, Aškalija i Egipćana u školi Džemajlj Kada; međutim, u Opštini smatraju da je teško naći kvalifikovanog nastavnika. Štaviše, teško je doći i do udžbenika jer nastavni plan MONT-a obuhvata vrlo malo materijala koji se odnosi na Rome, Aškalije i Egipćane. U Gnjilanu/Gjilan i severnoj Mitrovici/Mitrovicë je za romske đake, prema nastavnom planu MPSS-a, obezbeđeno dodatno školovanje na njihovom maternjem jeziku. U Zvečanu/Zvečan i Štrpcu/Shtrëpcë nema dodatnih časova zbog malog broja romskih đaka. NVO Programa de Apoyo a la Democracia Municipal (PADEM) nudi dodatnu nastavu na romskom u Leposaviću/Leposaviq, dok je u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ponuđen jedan kurs na romskom jeziku ali u opštini imaju poteškoća da nađu kvalifikovanog nastavnika.

⁷⁶ MONT je pripremio novi nastavni plan za nastavu na bosanskom i turskom jeziku, koji takođe pokriva časove za četiri nacionalna predmeta – jezik, kultura, umetnost i istorija – za svih 13 razreda osim za 5. koji će se u sistem uneti 2007. godine. Do nedavno su đaci kosovski Bošnjaci i Goranci koristili knjige iz Bosne, koje nisu bile u skladu sa reformom nastavnog plana MONT-a. Ovo Ministarstvo je pripremio nove udžbenike za 1. 2. 6. i 7. razred za školsku 2006-2007. Nove knjige za 9. razred su štampane u 2005-2006. Ostale knjige treba da se pripreme u 2007. U *Šestom godišnjem izveštaju 2005-2006 Institucije ombudsmana na Kosovu* koji je Skupštini Kosova predstavljen 11. jula 2006, na strani 31 se kaže: 'Na turskom jeziku je izdato samo nekoliko udžbenika. Zbog toga đaci u osnovnim i srednjim školama uglavnom koriste udžbenike iz Turske iako oni nisu saglasni sa novim nastavnim planom Kosova.' Važno je napomenuti da je jedina inicijativa da se nastavni plan MONT-a učini dostupnim na srpskom jeziku bila da se knjige za svaki razred, za četiri nacionalna predmeta, prevedu sa bosanskog na srpski, uz određeno prilagođavanje, ali do danas nijedan đak kosovski Srbin nije koristio ove knjige.

⁷⁷ U Orahovcu/Rahovec su kosovski Srbi saopštili OEBS-u da su zabrinuti što se lideri Oslobođilačke vojske Kosova (OVK)/Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK) predstavljaju kao narodni heroji. U Novom Brdu/Novobërdë je direktor za obrazovanje objasnio da udžbenici MONT-a zanemaruju istoriju kosovskih Srba i predstavljaju ih na iskrivljen način.

⁷⁸ U Dragašu/Dragash su se Goranci žalili OEBS-u da knjige MPSS-a predstavljaju njihov narod, istorijski, verski i u literaturi, u negativnim svetlu. U Uroševcu/Ferizaj je romska zajednica izrazila zabrinutost što se u čitankama MONT-a za 7. razred Romi pogrdno nazivaju 'Ciganima'. Pored toga, pominje se da su Romi pokušavali da osujete napore lidera kosovskih Albanaca da koriste zastavu kada su ovi krajem prošlog veka prvi put istakli zastavu kosovskih Albanaca. MONT-u je skrenuta pažnja na ovaj slučaj.

Opštinski organi, NVO i drugi donatori su nekoliko godina sponzorirali više aktivnosti i projekata, a u cilju poboljšanja školskog obrazovanja manjinskih zajednica. Tu spadaju projekti podrške za infrastrukturu, obuka o bezbednosti u školama, kampanja protiv nepismenosti, obezbeđivanje udžbenika za ugrožene učenike, časovi na maternjem jeziku i organizovanje multietničkih događaja u cilju promovisanja međuetničke saradnje.

Važno je dodati da u većini mesta u kojima škole imaju dva direktora, kao u Lipljanu/Lipjan, Peći/Pejë i Dragašu/Dragash (jednog je imenovao MONT a drugog MPSS), direktori sarađuju i redovno održavaju sastanke na kojima razgovaraju o pitanjima vezanim za efikasan rad škole.⁷⁹

MPSS ne priznaje diplome i svedočanstva iz osnovnih i srednjih škola koje rade po planu MONT-a. MPSS i dalje održava sopstveni nastavni plan, kako bi se kosovskim Srbima i đacima iz drugih manjinskih zajednica na Kosovu dala mogućnost da nastave obrazovanje za bilo koji nivo školovanja u samoj Srbiji. Pored toga, može se reći da MPSS odbija da prihvati sistem MONT-a jer bi on mogao da utiče na budući povratak kosovskih Srba na Kosovo.⁸⁰

Situacija je posebno kritična za goransku zajednicu u Dragašu/Dragash jer je početak školske godine prekinut zbog spora između opštine, nastavnika u paralelnim školama, roditelja i učenika, koji je prouzrokovan odbijanjem nastavnika Goranaca da potpišu ugovore sa PIS-om.⁸¹

---

⁷⁹ Sve do direktive KCK-a da se odreknu plata PIS-a, direktori škola MPSS-a su posećivali opštinu Vučitrn/Vushtri i sa opštinskim direktorom za obrazovanje razgovarali o školskim pitanjima. Škola 'Sveti Sava' u Kosovu Polju/Fushë Kosovë ima tri direktora kojima je školski odbor jedino mesto kontakta koje im omogućava međusobnu saradnju.

⁸⁰ Tenzije i dalje rastu u povratničkim selima Siga/Sigë i Brestovik (opština Peć/Pejë) i čeka se donošenje odluke o tome gde će deca povratnika kosovskih Srba da pohađaju nastavu. Opština je ponudila dve učionice za korišćenje u školi u Brestoviku i spremna je da dozvoli deci da rade po nastavnom planu MPSS-a. Uprkos naporima opštine da integriše decu u MONT, roditelji kosovski Srbi su se plašili da budu prvi čija će deca učiti po nastavnom planu MONT-a jer se te diplome ne priznaju u Srbiji. Očigledno je da bi predusretljiva politika Opštine dala dodatni podstrek kosovskim Srbima da se, osim u Goraždevac, vrate i u ostala mesta u regionu Peći/Pejë. Za sada se ostalo pri tome da ovaj konflikt reše Beograd i Priština/Prishtinë. Povratnici su MONT-u prosledili zahtev da se zvanično odobri korišćenje učionica ali se za sada Ministarstvo samo saglasilo da ovaj zahtev odobri nezvanično. Ova škola će se smatrati isturenim ogrankom škole koja se nalazi u Goraždevcu, ali direktor škole to ne može da odobri bez zvaničnog odobrenja iz Beograda. U međuvremenu, troje dece ne ide u školu a za jedno je opština obezbedila svakodnevni prevoz do Goraždevca. Važno je napomenuti da je ova nejasna situacija već dovela do odlaska šest đaka u Srbiju i Crnu Goru radi nastavka školovanja. Ako se pronađe rešenje, postoji šansa da se ova deca vrate i privuku ostale potencijalne povratnike. Nakon posete šefa KCK-a, postignut je dogovor da se deci dozvoli da koriste dodeljene opštinske objekte. Učenici su trebali da počnu da pohađaju nastavu još početkom oktobra 2006. ali se čeka da se nađe nastavnik.

⁸¹ Dalje odbijanje nastavnika Goranaca da potpišu ugovore sa PIS-om je političko pitanje. Ono je povezano i sa reformom u obrazovanju koju MONT želi da uvede u goranske škole. Donedavno su nastavnici Goranci u Dragašu/Dragash, koji su radili po nastavnom planu Republike Srbije, dobijali plate i od Beograda i od PIS-a. Beograd je pokušao da iskoristi ovu situaciju tako što je preko KCK-a tražio od nastavnika da ne potpišu ugovore sa PIS-om za 2007/2008. godinu. Većina nastavnika je sledila uputstva KCK-a uzimajući u obzir bolje socijalno osiguranje i finansijske beneficije koje obezbeđuju ugovori iz Srbije. Problem je eskalirao u avgustu 2006. kada je opština ponovo raspisala konkurs za 161 nastavnika u goranskim školama. Situacija se dalje pogoršala zbog stalnih pokušaja opštinskog direktora za obrazovanje da primeni odluku. Nastavnicima, koji nisu potpisali ugovore, zabranjeno je da predaju. Opština je izdala saopštenje u kojem se kaže da će prava manjina na

4.3.1.2 Uticaj na decu i kvalitet obrazovanja

Čini se da se nivo nadzora MPSS-a nad školama razlikuje po regionima. U Mitrovici/Mitrovicë se sistem pažljivo prati jer se Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, kao i regionalni i opštinski ogranci MPSS-a, nalazi u oblastima naseljenim kosovskim Srbima. Neposredni mehanizmi za nadzor su jasno uspostavljeni u regionima Mitrovice/Mitrovicë, Prištine/Prishtinë i Gnjilana/Gjilan, dok se situacija razlikuje u regionima Prizrena i Peći/Pejë.⁸²

Čini se da kvalitet pruženog/stečenog obrazovanja nije isti na celom Kosovu. U pojedinim opštinama je kvalitet dosta visok jer su razredi koje pohađaju kosovski Srbi mali pa je prema tome veći akcenat stavljen na individualne potrebe učenika. U nekim drugim mestima je, zbog malog broja učenika u razredima, došlo do spajanja učenika različitog nivoa znanja u jedan razred. Samo postojanje dva obrazovna sistema je do sada neizbežno vodilo, i vodiće, ka nejednakosti i različitim nivoima i brzini razvoja različitih manjinskih zajednica. Na primer, propisi vezani za brojevi odnos nastavnik/učenik mogu negativno da utiču na učenike iz manjinskih zajednica koji rade po sistemu MONT-a.⁸³

---

obrazovanje biti poštovana i istovremeno pozivaju roditelji da ne dozvole nastavnicima da koriste njihovu decu kao političko sredstvo. Roditelji i dalje insistiraju da novi nastavnici nisu kvalifikovani i da stari treba da podučavaju njihovu decu na srpskom jer će u suprotnom bojkotovati nastavu. Većina osnovnih škola u Gori je 25. oktobra bila otvorena, iako je situacija bila daleko od normalne. Učenci mešovitih osnovnih škola u Dragašu/Dragash su nastavili da bojkotuju obrazovni proces, ali neke trenutno rade po sistemu MONT-a. Iako je škola Radeša/Radesh otvorena, učenici nisu pohađali nastavu bojkotujući opštinsku odluku o zameni starih nastavnika sa novim. Škola u Kukuljanima/Kukjan je ostala zatvorena iako je Opštinska direkcija za obrazovanje obećala da će je ponovo otvoriti. Škole u Rapći/Rapqë, Brodu i Vraništu/Vranishtë i rade po programu rada MONT-a PIS-a.

⁸² U Gnjilanu/Gjilan – koordinator MPSS-a i prosvetni inspektori održavaju mesečne koordinacione sastanke sa direktorima škola i nastavnicima posredstvom Kancelarije koordinatora za prosvetu u Ranilugu/Ranillug, dok u Štrpcu/Shtërpcë inspektori posećuju škole jednom u svaka dva meseca, s ciljem preispitivanja rada direktora i ostalih zaposlenih, kao i administrativnih i finansijskih pitanja. U regionu Peći/Pejë, škole održavaju kontakte posredstvom mehanizama za izveštavanje. Iako nema neposredne kontrole kao u drugim regionima, direktori škola će se za pomoć uvek obratiti Beogradu, iako se drva za ogrev i usluge čišćenja prostorija redovno obezbeđuju od strane opština. U Mitrovici/Mitrovicë – predstavnici MPSS-a blisko saraduju sa direktorom odeljenja za obrazovanje, omladinu i sport u upravi Ujedinjenih nacija u Mitrovici/Mitrovicë (UAM) na finansijskim i pitanjima nastavnog plana. U Leposaviću/Leposaviq, regionalna kancelarija MPSS-a i koordinator KCK-a za prosvetu imaju važnu ulogu jer često predstavljaju vezu između škola i drugih organizacija. U Prizrenu – predstavnik KCK-a tvrdi da je MPSS prvi put posetio opštinu Orahovac/Rahovec tek u junu 2006. a da inače ne postoji drugi vid neposrednog nadzora od strane MPSS-a osim definisanja nastavnog plana i politike zapošljavanja/otpuštanja. Kancelarija MPSS-a se nalazi u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, gde prosvetni radnici mogu prisustvovati sastancima i dobijati direktna uputstva; inače se zaposleni o ostalim promenama obaveštavaju putem interneta.

⁸³ Opština Peć/Pejë je odobrila održavanje nastave na bosanskom jeziku. Međutim, neki od razreda su imali manje od 14,2 učenika iz redova manjina, što je zahtevani minimum prema formuli Svetske banke. Opštinski direktor za obrazovanje planira primenu formule bazirajući se na Cirkularnom pismu 2007/02 o budžetu Ministarstva finansija i ekonomije (MFE) od 26. maja 2006., koje propisuje način na koji se svakoj od opština dodeljuju fondovi za obrazovanje. Prema tome, raspoloživa suma opštinskih sredstava za plate nastavnika je ograničena. Ovo će ugroziti mogućnost dece da uživaju pravo na obrazovanje, koje se odnosi na pristup obrazovanju na svom maternjem jeziku. Po Uredbi UNMIK-a br. 2005/15, koja menja i dopunjuje Uredbu UNMIK-a br. 2001/09 o Izvršnom ogranku Privremenih institucija samouprave na Kosovu, dodatak IV, MONT promoviše nediskriminacijski

Nivo obuke prosvetnih radnika takođe utiče na kvalitet dostupnog obrazovanja. Iako je MPSS uložio velike napore kako bi osigurao da nastavnici kosovski Srbi steknu odgovarajuće kvalifikacije i prođu obuku pre zapošljavanja, još uvek ima slučajeva, kao npr. u Vitini/Viti, gde visoki procenat nastavnika nije prošao obuku niti je kvalifikovan za adekvatno obavljanje svojih dužnosti. Razlog ovome je to što su oni radili na Kosovu pre 1999. g. pa direktori škola tretiraju njihova radna mesta kao nagradu za njihovu vernost, umesto da objave konkurs za ta mesta i zaposle stručniji kadar. Stalna stručna obuka se nudi svim nastavnicima u okviru MONT-a. Međutim, izgleda da obuka koju MPSS organizuje na Kosovu i u samoj Srbiji nije dostupna svom osoblju na Kosovu ili je u pitanju slaba zainteresovanost nastavnika za učestvovanje u ovakvim aktivnostima.⁸⁴

Ako se ne uspostavi neka zajednička osnova ili bar ne ostvari neki oblik usaglašavanja ova dva obrazovna sistema, ovakva podela će i dalje imati negativan uticaj na učenike. Štaviše, pravo svakog deteta na obrazovanje je često u senci tekućih rasprava između organa vlasti i roditelja o gore pomenutim pitanjima. Krajnji rezultat je takav da se ugrožava mogućnost dece da uživaju pravo na obrazovanje, pošto su ona često zahvaćena tekućim političkim borbama između etničkih grupa. Nedostatak sveobuhvatnog pristupa pitanju obrazovanja manjina i dalje negativno utiče na brojčano manje zajednice kao što su bošnjačka i turska. Štaviše, posebne potrebe dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana se još uvek ne rešavaju na dosledan način, dok su tekuće obrazovne reforme stvorile nove prepreke pristupu obrazovanja za učenike Gorance. Trenutno nema uzajamne saradnje između zajednica u okviru školskih sistema što produbljuje podelu u kosovskom društvu i prisiljava ljude da egzistiraju isključivo u okviru svojih zajednica.

4.4 Visokoškolsko obrazovanje

Kada je u pitanju pružanje visokoškolskog obrazovanja, kosovski Srbi koji žive na Kosovu i dalje u velikoj meri zavise od državnog sistema Srbije. Iako je najvažnija institucija u ovom pogledu paralelni Prištinski Univerzitet koji je premešten u Mitrovicu/Mitrovicë, tu je i manji broj privatnih univerziteta koji postoje na Kosovu.

Kada je reč o paralelnom Prištinskom Univerzitetu, upisani studenti se obično sele u Mitrovicu/Mitrovicë da bi tu živeli i studirali. Univerzitet je u velikoj meri nezavisan:

---

obrazovni sistem u kojem se poštuje pravo svake osobe na obrazovanje i u kojem su svima dostupne kvalitetne mogućnosti učenja i olakšava razvitak i kvalitativno poboljšanje obrazovnog sistema i efikasnost pružanja obrazovnih usluga.

⁸⁴ MONT organizuje obuku o važnim nastavnim metodama, kao i druge seminare. MPSS organizuje obuke o aktivnom učenju i druge seminare koji imaju za cilj poboljšanje nastavnih veština. U MONT-ovom Opštinskom priručniku za obrazovanje, deo 1, na strani 24 se kaže: „Zadatak je Opštinske direkcije za obrazovanje da identifikuje osoblje kojem je potrebna administrativna i/ili tehnička obuka. To osoblje treba da učestvuje na kursovima obuke obezbeđenim ili od strane ministarstva ili od strane jedne ili više opština. Prosvetni radnici su dužni da učestvuju na takvim kursovima, a Opštinska direkcija za obrazovanje je dužna da obezbedi njihovo prisustvo.“ U članu 32.2 Zakona Skupštine Kosova br. 2002/2 o osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju na Kosovu se kaže: „Svi nastavnici su obavezni da prođu kroz odgovarajuće stručno usavršavanje i razvoj, kako je propisano od strane MONT-a.“

predavanja, ispiti i vannastavne aktivnosti se održavaju na Univerzitetu, iako određeni broj nastavnog kadra (mnogi od njih su IRL sa Kosova) sada živi u samoj Srbiji. Univerzitet takođe rukovodi radom nekoliko fakulteta u drugim delovima Kosova, uključujući Filozofski fakultet u Gračanici/Gračanicë.

Osim toga, tu je i Konsultativni centar privatnog fakulteta iz Novog Sada ("Fakultet za uslužni biznis") koji je otvoren u Štrpcu/Shtërpçë oktobra 2002. g. i to u prostoru srednje škole u Štrpcu/Shtërpçë. Ovaj fakultet nudi studije u oblasti poslovnog upravljanja, ekonomije, turizma i upravljanja u javnim službama.

Prva generacija studenata (njih oko 40) je diplomirala prošle godine, a trenutno je upisano oko 20 studenata. Predavači žive u istom mestu, iako fakultet redovno posećuju profesori sa Univerziteta u Novom Sadu. Ispiti se održavaju u Štrpcu/Shtërpçë i Novom Sadu, a ocenjuju u Novom Sadu.

5. PARALELNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

5.1. Strukture

OEBS je u oktobru 2003. utvrdio da postoji određeni broj paralelnih struktura zdravstvene zaštite na Kosovu.⁸⁵ Ova procena će pokazati da se situacija u opštinama nije značajno promenila u poslednje tri godine.

Paralelne ustanove zdravstvene zaštite postoje na celom Kosovu, ali prvenstveno u regionima Mitrovice/Mitrovicë, Prištine/Prishtinë i Gnjilana/Gjilan. Paralelne ustanove zdravstvene zaštite postoje u manjem obimu i u regionima Prizrena i Peći/Pejë. Čini se da su ove ustanove na severu Kosova jedine koje pružaju usluge zdravstvene zaštite pripadnicima manjinskih zajednica. Većina ovih ustanova, uz nekoliko izuzetaka, pruža primarnu zdravstvenu zaštitu.⁸⁶

Na severnom Kosovu paralelne ustanove zdravstvene zaštite postoje u svim opštinama i predstavljaju većinu ustanova zdravstvene zaštite dostupnih stanovništvu. Ustanovljeno je da jedna bolnica, pet domova zdravlja i 16 ambulanti pripadaju paralelnim zdravstvenim strukturama na severnom Kosovu. Većina ustanova zdravstvene zaštite u opštinama Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan su paralelne, izuzimajući ustanove čijim radom rukovodi Ministarstvo zdravlja Srbije (MZS).⁸⁷

---

⁸⁵ Za kompletan spisak svih paralelnih ustanova zdravstvene zaštite na Kosovu vidi Aneks II.

⁸⁶ Neki od izuzetaka su bolnica u severnoj Mitrovici/Mitrovicë; Kliničko-bolnički centar u Prištini/Prishtinë, koji imaju različite specijalizovane ustanove koje se nalaze u Gračanici/Gračanicë i Lapljem Selu/Llapnasellë; Dom zdravlja u Donjoj Gušterici/Gushtericë e Ulët (pruža i primarne i sekundarne usluge zdravstvene zaštite); internističko-pedijatrijska bolnica "Dr. Josif Vasić" u Šilovu/Shilovë, region Gnjilana/Gjilan; i gradski dom zdravlja u Štrpcu/Shtërpçë "Dom zdravlja Štrpce" (pruža neke od sekundarnih usluga zdravstvene zaštite kao što su ortopedske usluge ili lakše operacije).

⁸⁷ Neki od izuzetaka su klinike koje rade u okviru Ministarstva zdravlja, u selima Košutovo/Koshtovë (opština Leposavić/Leposaviq), Lipa/Lipë (opština Zvečan/Zveçan), Čabra/Çabër (opština Zubin Potok). Ove ustanove isključivo koristi manjinska zajednica kosovskih Albanaca na severnom Kosovu,

U regionu Prištine/Prishtinë postoje jedna paralelna bolnica, s nekoliko specijalističkih ogranaka u različitim mestima, dva doma zdravlja i 15 klinika.

U regionu Gnjilana/Gjilan postoji ukupno 39 paralelnih ustanova zdravstvene zaštite, uglavnom u opštinama Štrpce/Shtërpçë, Gnjilane /Gjilan i Kamenica/Kamenicë.

Jedine dve opštine u regionu Prizrena u kojima postoje paralelne zdravstvene strukture su Orahovac/Rahovec (Gornji Orahovac/Rahovec i Velika Hoča/Hoçë e Madhe) i Prizren (Sredska/Sreckë i Mušnikovo/Mushnikovë s domovima zdravlja kojima rukovodi Dom zdravlja u Štrpcu/Shtërpçë).

U regionu Peći/Pejë su kao jedine paralelne ustanove zdravstvene zaštite identifikovane četiri klinike i jedan privatni dom zdravlja.

5.2. Uzroci i posledice paralelnih struktura

OEBS i dalje nastavlja da identifikuje prepreke koje postoje na Kosovu i u Srbiji, a koje sprečavaju integraciju paralelnih struktura zdravstvene zaštite u jedinstven sistem zdravstvene zaštite na Kosovu. Treba istaći da su se u protekle tri godine pojavile vrlo male ili nikakve promene u cilju rešavanja problema paralelnih struktura zdravstvene zaštite.

5.2.1. Uzroci paralelnih struktura zdravstvene zaštite

5.2.1.1. Stavovi zajednica kosovskih Srba i kosovskih Albanaca i nedostatak dijaloga na centralnom nivou

Za kosovske Srbe pitanje bezbednosti je jedan od faktora zbog kojeg se oni opredeljuju da koriste usluge zdravstvene zaštite u svojim enklavama i u severnom Kosovu. Osim toga, među Srbima još uvek postoji duboko uverenje da lekarski stručnjaci kosovski Albanci možda nemaju isti nivo stručnih veština kao lekarski stručnjaci koji su kosovski Srbi.⁸⁸ Kosovski Albanci isključivo koriste zdravstvene ustanove Ministarstva zdravlja.

---

dok kosovski Srbi i Bošnjaci koriste paralelne strukture zdravstvene zaštite. Što se tiče zdravstvene zaštite, kosovski Albanci su usmereni na bolnicu u južnom delu Mitrovice/Mitrovicë.

⁸⁸ Na primer u opštini Podujevo/Podujevë samo 21 Srba živi u udaljenom i geografski izolovanom zaseoku Sekiraca/Sekiraq, sat vožnje od mesta Orlane/Orllan. Kosovski Srbi prihvataju usluge zdravstvene zaštite u Orlane/Orllan gde se nalazi stalni lekar. Na zahtev, osoblje ambulante posećuje porodice u koordinaciji sa KFOR-om. Recepti i lekovi su na srpskom jeziku i zdravstveno osoblje govori srpski jezik. Po rečima direktora odeljenja zdravstva, zdravstvena zaštita za zajednice Srba, Roma, Aškalija i Egipćana je zadovoljavajuća. Neophodni instrumenti su dostupni. Uprkos opštem nedostatku osoblja, opštinske usluge su navodno dostupne svim zajednicama. No ipak, uprkos udaljenosti ovog kosovsko-srpskog zaseoka, koje je udaljeno dva sata vožnje od grada Podujevë/Podujevo i samo 500 metara od Srbije, kosovski Srbi se više opredeljuju naročito u slučaju hitnih slučajeva da posete ambulante u Srbiji. Drugi primer je region Peći /Pejë, gde se kosovski Srbi ne opredeljuju i ne žele da posećuju bolnicu koju bi posetili samo u slučaju hitnih situacija (a neki to

Vrlo je važno istaći da je kod kosovskih Albanaca i kosovskih Srba prisutna ideja o tome da zajednica dobija usluge samo od pripadnika svoje zajednice. Opšta segregacija kosovskog društva time vodi do jasne podele u pogledu traženja i pružanja usluga zdravstvene zaštite.

OEBS je primetio da u strukturama PIS-a između medicinskog osoblja i pacijenata manjinskih zajednica ne postoje problemi u komunikaciji pošto lekari i sestre obično govore srpski jezik. Međutim, poštovanje jezika nije u potpunosti ispoštovano jer su natpisi u zdravstvenim ustanovama ispisani samo na albanskom jeziku.

U protekle tri godine, opštinske vlasti zdravstvene zaštite nisu objavile nikakvu strategiju ili akcioni plan koji bi pružio korake ka integraciji paralelnih struktura u ujedinjen sistem zdravstvene zaštite. Neki takvi pojedini pokušaji bili su bezuspešni naročito u Štrpcu/Shtërpçë, gde je UNMIK-ovo odeljenje civilne administracije (OCA) pokušalo nekoliko puta u 2004. godini da organizuje sastanke sa srpskim i albanskim lekarima kako bi se pronašlo rešenje za reintegraciju u Ministarstvo zdravlja, ali su svi ti pokušaji bili bezuspešni.

Međutim, ima nekoliko izuzetaka na lokalnom nivou koji pokazuju neki napredak u pogledu integracije. Ponekad kosovski Srbi koriste usluge ambulante u selu Drajkovce/Drajkofc (opština Štrpce/Shtërpçë) u kojima rade lekari koje plaća Ministarstvo zdravlja. Još češći slučajevi su slučajevi kosovskih Albanaca koji koriste zdravstvene usluge ambulante u selu Štrpce/Shtërpçë koja radi pod upravom Ministarstva zdravlja Srbije (MZS). Po rečima zamenika direktora opštinskog odeljenja zdravstva u Štrpcu/Shtërpçë, svim pacijentima se pružaju jednake besplatne zdravstvene usluge.

Uopšte uzevši, bilo je nekoliko pozitivnih preduzetih mera u cilju doseganja i pomaganja kosovskim Srbima da prevaziđu svoja shvatanja i strahove. Međutim, na opštinskom nivou, Orahovac/Rahovec predstavlja pozitivan primer sa svojim šestomesečnim planom integracije,⁸⁹ sa kojim je opština pokrenula niz aktivnosti usmerenih ka manjinskim zajednicama kako bi ohrabrila njihovu integraciju u opštinski sistem. Direktor Odeljenja za zdravstvo i direktor centra primarne zdravstvene zaštite sproveli su aktivnosti stupanja u kontakt sa manjinskim oblastima i time ohrabрили lokalno stanovništvo da koriste ustanove u centru grada. U tom pogledu, obezbedili su i učinili dostupnim vozila koja pripadaju klinikama MZ-a, a za one koji oklevaju da zatraže zdravstvenu zaštitu koristeći svoja privatna vozila i vozače iz manjinskih zajednica. Iz tog razloga, kako bi izbegli dugi put u severne opštine, kosovski Srbi iz Orahovca /Rahovec se ponekad obraćaju za pomoć ambulanti u centru grada koji je nastanjen većinskim albanskim stanovništvom. Primećeno je da su u periodu od juna do avgusta 2006. godine, manjinske zajednice povećano koristile usluge zdravstvenih centara PIS-a.

---

ne bi učinili čak ni i u hitnim situacijama). Umesto toga odlaze u bolnice koje se nalaze pod upravom kosovskih Srba.

⁸⁹ Šestomesečni plan implementacije može se videti kao projekat koji pored aktivnosti stupanja u kontakt sa izolovanim zajednicama od strane opštinskih direkcija uključuje poboljšani pristup objektima zdravstvene zaštite. Opština bi trebalo da nastavi da ohrabruje lokalno manjinsko stanovništvo da koristi strukture PIS-a.

Uistinu, opština Orahovac/Rahovec je sa svojim opštinskim Odeljenjem zdravstvene zaštite neobično pozitivan primer i stalno radi sa svojim medicinskim osobljem u oblastima sa kosovskim Srbima kako bi smanjili potrebu za korišćenjem zdravstvenih usluga na severnom Kosovu. Osim toga, održavaju se mesečni koordinacioni sastanci između medicinskog osoblja MZ i MZS i oni se nastavljaju i dalje iako su se kosovski Srbi odrekli plata iz PIS-a.

5.2.1.2. Nedostatak dijaloga na centralnom nivou

Gore navedeni primeri su više izuzeci nego pravilo. Osim toga, oni nisu podržani nikakvim sistematičnim naporom da se reše problemi na centralnim nivou. OEBS je zabrinut oko činjenice da u proteklih nekoliko godina nije bilo dijaloga između MZ i MZS i iz tog razloga nije došlo do sporazuma koji bi rezultirao spajanjem paralelnih sistema zdravstvene zaštite. Ovaj nedostatak saradnje na centralnom nivou je posebno žaljenja vredan jer je doličan pristup zdravstvenoj zaštiti osnovna potreba svih zajednica i treba da ostane van političkih pitanja ili dešavanja.

U pogledu strogo podeljenog regiona Mitrovice/ Mitrovicë, po rečima sagovornika iz severnog dela, do sada nije bilo nikakvih razgovora i diskusija između Ministarstva zdravlja Srbije i Ministarstva zdravlja o tome kako da se uključe paralelne strukture na regionalnom i opštinskom nivou. No ipak, na osnovu informacija dobijenih od sagovornika iz južnog dela, održana su dva neformalna sastanka uz posredovanje KFOR-a. Osim toga kada je Centar za dijalizu inagurisan od strane Ministarstva zdravlja pismeno obaveštenje i poziv za saradnju poslato su svima onima koji su uključeni u sistem zdravstvene zaštite na Kosovu. Kosovski Srbi se nisu odazvali.

U regionu Prištine /Prishtinë postojao je pokušaj dijaloga u pogledu zajedničkog korišćenja bolnice u Bresju u Kosovu Polju /Fushë Kosovë koja je rekonstruisana nakon što je bila uništena u nemirima u martu 2004. godine. No ipak, dijalog je odložen zbog odbijanja zahteva paralelnih struktura da zaposle određen broj albanskih lekara i medicinskog osoblja. Nedavno je Predsednik skupštine opštine (PSO) uputio novu ponudu srpskom medicinskom osoblju ambulante da počne da koristi rekonstruisanu zgradu bez nekih hitnih promena u pogledu svog osoblja, ali sa uslovom da oni kasnije zaposle nekoliko kosovskih Albanaca. PSO još uvek nije dobio odgovor.

Duboka podeljenost između dva sistema se i dalje nastavlja i naponi da se dođe do kompromisa su do sada veoma retki i neuspešni. U regionu Gnjilana/Gjilan predstavnici PIS-a su učestvovali u radio emisijama u Ranilugu/Ranillug, TV emisijama u Šilovu/Shillovë kako bi obavestili javnost o važnosti spajanja struktura zdravstvene zaštite. Nažalost, ovi pokušaji su bili bezuspešni usred nespremnosti Beograda da se uključi u dijalog. OEBS je takođe obavešten preko predstavnika Ministarstva zdravlja Srbije u regionu Gnjilane /Gjilan, da je prioritet Ministarstva zdravlja Srbije da uspostavi paralelne objekte za pružanje sekundarne zdravstvene zaštite (koji trenutno ne postoje u regionu), a koji su trenutno dostupni samo u Vranju, Gračanici/Gračanicë i Mitrovica /Mitrovicë. Ovaj plan će ojačati paralelni sistem i učiniti integraciju još izazovnijom.

5.2.1.3. Skorašnje odricanje kosovskih Srba od plata PIS-a

Situacija dvostrukog dobijanja dohotka od strane PIS-a i Beograda bila je prisutna na Kosovu od kraja sukoba. Nakon direktive Koordinacionog centra za Kosovo (KCK) iz decembra 2005. ogromna većina zaposlenih kosovskih Srba koji su zasnovali radni odnos sa PIS institucijama su se odrekli svojih plata PIS-a⁹⁰ zarad paralelnih isplata dohotka iz Republike Srbije.

U sektorima primarne zdravstvene zaštite i osnovnog i srednjeg obrazovanja, nadležne opštinske vlasti morale su da prekinu sa isplatama plata radnicima PIS-a. Ove isplate se dodeljuju putem centralno dodeljenih novčanih sredstava iz Konsolidovanog budžeta namenjenih opštinama. Izgleda da je Koordinacioni centar za Kosovo ojačao svoju direktivu putem poseta na terenu, tokom kojih se od zaposlenih kosovskih Srba tražilo da pruže dokaz da su prestali da primaju dohodak PIS-a, kao uslov da nastave da primaju dohodak iz Republike Srbije.

OEBS je zabrinut oko činjenice da određeni nivo pritiska takođe može da se primeni na srpske medicinske stručnjake u nekim opštinama da odbiju da primaju plate PIS-a. Na osnovu informacija sa kojim raspolaže OEBS,⁹¹ direktora Odeljenja Ministarstva zdravlja za nadgledanje manjinskih prava i pitanja polova kontaktiralo je troje kosovskih Srba koji rade kao medicinski tehničari u ambulanti u Donjoj Gušterici (opština Lipjan/Lipljan) oko pružanja saveta na koji način bi oni mogli da budu ponovno uključeni na opštinski platni spisak.⁹²

Sa nekoliko izuzetaka u određenim opštinama, odricanje od plata širom Kosova nije vidljivo uticalo na kvalitet i obim pružene zdravstvene zaštite u svakom od centara zdravstvene zaštite.⁹³

Na severnom Kosovu lekari, sestre i ostali zaposleni u zdravstvenoj zaštiti primaju plate samo od Ministarstva zdravlja Republike Srbije.⁹⁴ Navodno, PIS ima specijalni budžet za srpske centre zdravstvene zaštite.⁹⁵ Iz tog razloga direktiva Koordinacionog centra za Kosovo o odricanju plata PIS-a nije imala uticaja na zdravstvene radnike na severnom Kosovu, jer oni u potpunosti nezavisno i rade od Privremenih institucija samouprave. Svi zdravstveni radnici primaju plate od Ministarstva zdravlja Srbije i

---

⁹⁰ Plate PIS-a se kreću od 200 do 280 evra mesečno u zavisnosti od različitih vrsta ugovora i na osnovu kvalifikacija i opisa posla (lekari opšte prakse i lekari specijalisti, medicinske sestre i administracija zdravstva). Prosečna plata koju isplaćuje Ministarstvo zdravlja medicinskim stručnjacima iznosi 250 evra mesečno (na osnovu podataka regionalnog centra (RC) OEBS-a u Mitrovicë/Mitrovici); 234 evra mesečno (na osnovu podataka dobijenih od RC Gjilan/Gnjilane); iznosi od 200 do 280 evra mesečno (podaci dobijeni iz RC Prizren); 273 evra mesečno (podaci dobijeni iz RC Pejë/Peć).

⁹¹ Informacije je pružila koordinaciona jedinica za ljudska prava pri PIS/MZ, vidi mesečni Izveštaj OEBS-ovog/ centralnog savetodavnog tima jedinice za ljudska prava period izveštavanja pokriva period od 26. avgusta do 8. septembra 2006. godine

⁹² Izgleda da je uključeni službenik savetovao medicinske sestre da direktno stupe u kontakt sa Ministarstvom finansija.

⁹³ U Viti/Vitina svo srpsko medicinsko osoblje (20) se navodno odrekli plata PIS-a. Odbijanje ugovora PIS-a ne vodi samo do gubitka plata PIS-a nego i do manjka lekova jer navodno strukture zdravstvene zaštite snabdeva MZ i sa lekovima i sa ostalom podrškom.

⁹⁴ Ovo je izuzetak za jednu radnicu, koja se nalazi na platnom spisku PIS-a, i pruža usluge zdravstvene zaštite Romima.

⁹⁵ Kao primer, ambulatno vozilo je kupljeno prošle godine specijalno za bolnicu u Mitrovicë/Mitrovica na severu.

od samog početka međunarodne uprave na Kosovu odbijali su plate Ministarstva zdravlja Kosova. Kosovski Srbi, zdravstveni radnici zaposleni u Vushtrri/Vučitrnu i Srbici nisu nikada ni bili na platnim spiskovima PIS-a.

Na osnovu informacija pruženih od strane predstavnika Ministarstva zdravlja Srbije i opštinskih izvora u regionu Prishtinë/Prištine, od početka 2006. godine nema nijednog zaposlenog u paralelnim strukturama koji prima platu od PIS-a.⁹⁶

U Lipljanu, svi kosovski Srbi, radnici u sektoru zdravstvene zaštite pridržavaju se direktive Koordinacionog centra za Kosovo koja je izdata u decembru 2005. godine i zvanično su se odrekli svojih plata od PIS-a, izuzev tri člana medicinskog osoblja.⁹⁷ Broj kosovskih Srba koji rade u ovom sektoru je smanjen sa 291 u 2002. godini na 82 u 2005. godini. Zvanično obrazloženje opštine za takvo smanjenje jeste da imaju veći broj radnika nego što je to uistinu potrebno i da bi broj lekara trebalo da srazmerno odgovara broju stanovništva. U januaru 2006. godine, negde otprilike mesec dana nakon objavljivanja direktive KCK, na opštinskim platnim spiskovima bilo je ukupno 78 zaposlenih. Trenutno, samo troje kosovskih Srba nalazio se na opštinskom platnom spisku. Međutim, nezvanični broj kosovskih Srba koji primaju plate od strane opštinskih organa je negde oko dvadeset. Ovo dvadesetoro kosovskih Srba koji rade u paralelnim strukturama zdravstvene zaštite su zatvorili svoje bankovne račune i otvorili nove bankovne račune tako da i dalje nastavljaju da primaju duple plate, jednu platu iz opštine i jednu platu iz Ministarstva zdravlja Srbije. Na osnovu informacija koje je pružila opštinska Direkcija zdravstvene i socijalne zaštite, preostala finansijska sredstva za kosovske Srbe koji su se odrekli svojih plata se prikupljaju u specijalni fond. Nema prijavljenih ili poznatih slučajeva o tome da je neko ostao bez plate.

U regionu Gjilan/Gnjilana, situacija se razlikuje od opštine do opštine, ali sa nekim opštim trendom da je većina kosovskih Srba koji rade u zdravstvenom sektoru raskinula svoje ugovore sa PIS-om, ali i dalje rade na istim mestima. U Gjilan/Gnjilanu, se 161 zdravstveni radnik iz reda zajednice kosovskih Srba odrekla svojih opštinskih plata, kada im je KCK naložio da se opredele između dva poslodavca. Niko nije ostao bez plate. Na opštinskom platnom spisku nalaze se 35 srpskih medicinskih sestara jer one nikada i nisu primale platu od Ministarstva zdravlja Srbije. U Novobërdë/Novom Brdu svo osoblje, njih devetoro koji rade u paralelnim objektima zdravstvene zaštite odrekli su se svojih plata PIS-a; ali niko nije napustio svoje radno mesto. U Kamenicë/Kamenici, do sada 47 radnika u zdravstvenoj zaštiti se odreklo svojih plata. Uprkos ovome, njihove plate se još uvek uplaćuju na njihove bankovne račune (na osnovu izjave Direktora ambulante i to na osnovu platnog spiska koji je dobijen od banke). U Štrpcu/Shtërpçë, do 15. februara 2004. godine, 114 srpskih zaposlenih radnika nalazili su se na platnom spisku iz kosovskog budžeta. Nakon što je Ministarstvo zdravlja zahtevalo smanjenje broja radnika na 66, uprava zdravstvenog centra smatrala je ovo neprihvatljivim, zbog činjenice da je veliki broj interno raseljenih lica zaposlen u strukturama zdravstvene zaštite. Kao rezultat toga, svi zaposlenih kosovski Srbi složili su se da se odreknu

---

⁹⁶ To je slučaj u jednoj opštini (Fushë Kosovë/Kosovo Polje) gde srpski radnici (jedan lekar, nekoliko medicinskih sestara i pomoćno osoblje ukupno njih 19) rade u PIS institucijama primarne zdravstvene zaštite. Po njihovim rečima, na plate koje primaju od PIS-a, nisu imale uticaja dodatne novčane isplate srpske vlade. Međutim, ove isplate su stopirane jer se nisu odrekli PIS plata.

⁹⁷ Trenutno se nalaze na opštinskom platnom spisku i ne primaju plate od Ministarstva zdravlja Srbije – 1 iz mesta Lipjan/Lipljan, i 2 iz Rabovca.

PIS/MZ plata. Iz toga razloga, u vreme kada je primljena direktiva Koordinacionog centra za Kosovo, nije bilo nijednog zaposlenog kosovskog Srbina koji je bio na platnom spisku MZK.

Što se tiče Prizrena, svo osoblje paralelne strukture zdravstvene zaštite (ukupno petoro lica) prima plate od Ministarstva zdravlja Srbije, i nikada nisu ni bili uključeni na platni spisak PIS-a. S druge strane, u Orahovcu situacija je ipak malo složenija. Pre same direktive KCK od 15 kosovskih Srba koji su zaposleni u paralelnim strukturama, 11 je bilo uključeno na platni spisak PIS -a, dok je preostalo četvoro primalo plate od Ministarstva zdravlja Srbije. U skladu sa direktivom KCK od decembra 2005. godine, svi zaposleni kosovski Srbi koji su prethodno bili uključeni na platne spiskove PIS-a su se odrekli svojih plata PIS-a. No ipak, na osnovu nadležnih opštinskih vlasti u opštini, opštinske vlasti više ne obaveštavaju vlasti na centralnom nivou o odbijanju plata. U tom smislu, osoblje u pitanju još uvek prima plate PIS-a i plate iz Ministarstva zdravlja Srbije, ali odbija da potpiše priznanice o isplati kako ne bi prekršili direktivu KCK-a.

U regionu Pejë/Peçi, ovo pitanje nema nekakav poseban značaj i sam uticaj nije toliko značajan. Naročito, u opštini Pejë/Peç svo petoro koji su primali plate PIS-a u ambulanti u Goraždevcu/Gorazhdec su se odrekli njih, ali opština im još uvek daje plate. U Kline/Klini tri medicinske sestre primaju plate samo preko Ministarstva zdravlja Srbije U Istog/Istoku prvih četiri, pet meseci početkom 2001. godine, zaposleni su primali platu od UNMIK /OCA Istog/Istok opštine. Nakon što je isplata plata prebačena na PIS, svi zaposleni u zdravstvenim centrima paralelnih struktura u opštini Istog/Istok izuzev jedne medicinske sestre, odbili su da primaju plate PIS-a. Jedna medicinska sestra koja radi u ambulanti u Osojanu, bila je na platnom spisku PIS-a i primala je PIS platu sve do 2001. godine; nije potpisala ugovor sa PIS-om o radu za 2006. godinu.

Uopšte gledano, odricanje od plata širom Kosova nije imalo uticaja na kvalitet i broj pruženih usluga zdravstvene zaštite. Nijedan od objekata nije bio prinuđen da bude zatvoren i obično adekvatan broj trenutnog medicinskog osoblja i dalje nastavlja da ispunjava zahteve i potrebe pacijenata.⁹⁸

5.2.1.4. Isplata dvostrukih plata od strane Ministarstva zdravlja Srbije

Tokom proteklih godina, glavni faktor koji je ojačao postojanje paralelnih struktura bila je isplata duplih plata od strane Ministarstva zdravlja Srbije.⁹⁹ OEBS je svestan poteškoća u prikupljanju delikatnih podataka vezanih za ovaj problem i poteškoća u pogledu prikupljanja preciznih podataka. Kao rezultat toga, informacije koje je prikupio OEBS o ovom određenom problemu su kontradiktorne i razlikuju se od regiona do regiona. Međutim, neki opšti model ostaje isti, kao onaj koji je OEBS

---

⁹⁸ No ipak, u opštini Leposavić/Leposaviq nema dovoljno specijalista, uglavnom laringologa, oftamologa i stomatologa.

⁹⁹ Termin "dvostruka plata" ili dvostruki lični dohodak odnosi se na praksu Ministarstva zdravlja Srbije da plaća dvostruki iznos dohotka zdravstvenim radnicima na Kosovu nego što bi platila lekare sa istim kvalifikacijama u Srbiji.

ocenio u 2003. godini –Ministarstvo zdravlja Srbije i dalje nastavlja da isplaćuje veće (dvostruke) plate srpskim lekarskim stručnjacima.¹⁰⁰

5.2.2 Uticaji paralelnih struktura zdravstvene zaštite

5.2.2.1. Standard ustanova i objekata zdravstvene zaštite i nadzor Ministarstva zdravlja Srbije – uticaj na pacijente i kvalitet usluga zdravstvene zaštite

Zdravstvene standarde paralelnih struktura širom Kosova navodno kontroliše zdravstvena inspekcija Ministarstva zdravlja Srbije koja povremeno posećuje ustanove i objekte zdravstvene zaštite.

Nakon primanja direktive KCK, nisu primećene nikakve promene u pogledu kvaliteta i broja usluga zdravstvene zaštite. Postoji dovoljan broj medicinskih stručnjaka i nijedan objekat zdravstvene zaštite nije zatvoren. U ovom smislu, direktiva KCK nije negativno uticala na pružanje usluga zdravstvene zaštite.

Kvalitet usluga zdravstvene zaštite koji se pruža pripadnicima manjinskih zajednica se ocenjuje kao opšte zadovoljavajući, ali u nekim aspektima ograničen i ispod nekih standarda. Glavni prepoznati problemi su povezani sa nedovoljnim brojem sredstava za prevoz (vozila hitne pomoći), nedostatak mesta u nekim prostorijama, nedostatak odgovarajuće i novije opreme kao što su ginekološko-akušerska i stomatološka oprema, neodgovarajuće određivanje medicinskih stručnjaka u udaljenim mestima, nespremnost i nefleksibilnost da se odgovori na hitne medicinske slučajeve, nedovoljan broj prostorija ili objekata sekundarne zdravstvene zaštite. Na primer, oprema magnetne rezonance nije dostupna ni u jednom mestu na Kosovu gde je nastanjen srpski živalj i iz tog razloga pacijenti moraju da putuju van Kosova.

Na severnom Kosovu, dostupan je dovoljan broj medicinskih lekara koji pružaju zdravstvenu zaštitu pacijentima i sve ustanove zdravstvene zaštite rade. U nekim opštinama na severu Kosova navodno postoje planovi da se otvore nove prostorije i novi objekti.¹⁰¹ Ima dovoljno medicinskog osoblja koje može da pruži zdravstvenu zaštitu, jer većina medicinskog osoblja u regionu su interno raseljena lica iz svih krajeva Kosova, koji su prisilno raseljeni iz svojih opština tokom i posle 1999. godine.

---

¹⁰⁰ Prosečna plata Ministarstva zdravlja Srbije za medicinske stručnjake je negde otprilike 500 evra. Plate otprilike odgovaraju dvostrukim platama zdravstvenih radnika u Srbiji, međutim tačan iznos se razlikuje širom regiona. Izgleda da Srbija još uvek plaća svim zaposlenima na Kosovu dodatni bonus od 100 procenata. No ipak, nema informacija o tačnim podacima. U regionu Gjilan/Gnjilana plate Ministarstva zdravlja Srbije su otprilike 700 evra, što je dvostruko više od one plate koju dobijaju lekari u Srbiji. Što se tiče regiona Prizrena, informacije prikupljene u vezi ovog problema su kontradiktorne. Prema rečima srpskog osoblja koje radi u paralelnim zdravstvenim strukturama u Rahovec/Orahovcu, plate Ministarstva zdravlja Srbije koje se isplaćuju medicinskim stručnjacima iznose od 400 do 560 evra. Po rečima kosovskih Srba koji rade u zdravstvenim paralelnim strukturama i na osnovu informacija dobijenih od opštinskih službenika za zajednice, njihove plate iznose od 250 do 350 evra. U opštini Prizren, medicinsko osoblje zavisi od plate ili od PIS-a ili od Ministarstva zdravlja Srbije, svako od njih prima samo jednu platu. Konačno u regionu Pejë/Peći region, prosečna plata Ministarstva zdravlja Srbije iznosi negde oko 362 evra – no ipak, zdravstveni stručnjaci koji rade u Goraždevcu primaju duplu platu (724 evra)

¹⁰¹ U severnom delu Mitrovica/Mitrovicë.

Međutim, uprkos ovome, izgleda da oni nisu angažovani da rade u klinikama, naročito u srpskim enklavama.¹⁰² Naročito u Leposaviću/Leposaviq klinike nemaju dovoljno osoblja i nisu dobro snabdevene. Klinikama i ambulantom potrebno je veliko renoviranje i opremanje.¹⁰³ Interesantno je dodati da postoji medicinska zgrada u Leposaviću/Leposaviq, koja od 1999. godine služi kao kolektivni centar za izbeglice iz Hrvatske, time smanjujući dostupnost medicinskih prostorija u mestu Leposavić/Leposaviq.

U prizrenskom regionu, u Rahovec/Orahovcu, paralelni kapaciteti i pružene usluge zdravstvene zaštite ne zadovoljavaju postojeće standarde usred nedostatka stručnjaka. U slučaju ozbiljnijih bolesti i kompletnih medicinskih analiza i ispitivanja, pacijenti su primorani da prevale veliki put (koristeći konvoje UN-a) do medicinskih kapaciteta u severnoj Mitrović/Mitrovica ili Gračanici/Graçanicë.

OEBS je utvrdio da nema klinika smeštenih u privatnim kućama, osim jedne u opštini Klina i dva centra za prvu pomoć u opštini Štrpce/Shtërpçë.¹⁰⁴ Međutim, izgleda da efikasan rad ustanove nije ugrožen pošto se usluge pružaju na *ad hoc* bazi. Ona obično radi samo tokom poseta lekara u mobilnim ambulantom iz Osojana tri puta mesečno. Medicinske sestre koje rade u ovoj ambulanti su iz istog sela. One obično pružaju usluge po pozivu stanovnika posećujući ih u njihovim kućama. Sa druge strane, neke od ustanova paralelnog zdravstva su smeštene u drugim objektima koji nisu građeni za obavljanje aktivnosti zdravstvene zaštite, i to dovodi do neefikasnosti u radu ovih ustanova.¹⁰⁵

Paralelne zdravstvene ustanove koje su bez stalnog osoblja (neke ambulante) obično dva puta nedeljno dobijaju medicinske usluge od strane mobilnih medicinskih timova sastavljenih od doktora i medicinskih sestara.

Očigledno, objekti zdravstvene zaštite kojima upravlja MZS širom Kosova nisu pod svakodnevnim nadzorom Beograda. Ovo bi moglo da dovede do zloupotreba finansijskih sredstava koja su dodeljena određenoj strukturi zdravstvene zaštite od strane MZS. Pregled regiona pokazuje dobro uspostavljene mehanizme i veze sa

---

¹⁰² Na primer u Zubinom Potoku posete lekara jednom nedeljno naročito u srpskim enklavama van opštinskih granica nisu dovoljne. Nesrazmeran je broj osoblja u ambulanti u Zubinom Potoku, dok nema dovoljno osoblja u svim klinikama. Ovo se može objasniti nedostatkom vozila i opreme. U Skenderaj/Srbici dve klinike u Bajë/Banji i Suvu Grlu/Suhogërrllë pružaju osnovne usluge primarne zdravstvene zaštite i pružaju odgovarajući tretman manje hitnih slučajeva. Dve ambulante zapošljavaju deset radnika: jednog lekara, četiri sestre, dva čistača, dva vozača i jednog majstora za održavanje. Lekar dolazi iz Srbije. Treba napomenuti da lekar i medicinsko osoblje koje radi u ambulanti, radi na tri mesta; treće mesto je Čërkolez/Crkolez, u opštini Istog/Istok. Lekar rotirajući radi u tri ambulante, a jedna medicinska sestra je dežurna u svakom mestu tokom radnog vremena (sve do 14 časova.).

¹⁰³ U pogledu nedostataka opreme i infrastrukture, sledeće je veoma potrebno: dodatna ambulanta vozila kako bi se obezbedio hitan prevoz pacijenata iz opštine do Mitrović/Mitrovica kako bi im se ukazala pomoć na klinikama; oprema za reanimaciju (u ambulantom kao i ambulantomnim vozilima).

¹⁰⁴ Prema nalazima OEBS-a, u opštini Klina/Klinë, postoji kuća u Vidanju/Videjë gde mobilni medicinski tim iz zdravstvenog centra iz sela Osojane/ Osojan vrši medicinske preglede. Takođe, tu su tri medicinske sestre koje zapošljava MZS koje rade na poziv pacijenata kosovskih Srba (posećujući pacijente u njihovim kućama). Međutim kada mobilna ambulanta iz Osojana dolazi u privatnu kuću u Vidanju/ Videjë, dve medicinske sestre takođe dolaze i tu rade. U opštini Štrpce/Shtërpçë, u selima Sušica/Sushicë i Gornja Bitinja/ Biti e Eperme, prostor koji je dobijen u privatnim kućama navodno ispunjava neophodne kriterijume prema zameniku direktora opštinskog Odeljenja za zdravstvo.

¹⁰⁵ Jedan primer ovoga je Kamenica.

Beogradom. Međutim, nivo nadzora se razlikuje od regiona do regiona, s tim da je najdirektniji i najbliži na severnom Kosovu.¹⁰⁶ Nema predstavnika MZS koji su stalno nastanjeni u regionima Prizrena i Peći/Pejë.

Zbirno gledano, OEBS je utvrdio da su mehanizmi paralelne koordinacije, kontrole i odgovornosti uspostavljeni širom Kosova kroz ključna postavljenja (direktna postavljenja direktora i regionalnih koordinatora od strane MZS) i česte posete i inspekcije od strane Inspekcije zdravstvene zaštite MZS. Postoji stalna koordinacija između osnovnog i sekundarnog nivoa koja je dobro obezbeđena pošto su oba nivoa pod direktnim nadzorom MZS. Štaviše, koordinador za paralelne strukture zdravstva Kosova iz MZS u Beogradu ima zadatak, između ostalog, da vrši koordinaciju između tih nivoa. Koordinator, iako sa sedištem u Beogradu, vrši česte terenske posete paralelnim ustanovama zdravstvene zaštite na Kosovu. Pored toga, MZS je odgovorno za obuku i profesionalno osposobljavanje specijalista u zdravstvenoj službi. Zalihe lekova se takođe dobijaju iz Srbije. Osim toga, kosovske paralelne zdravstvene ustanove su u mnogim slučajevima obavezne da MZS podnesu polugodišnji ili godišnji izveštaj u kome daju informacije o svojim aktivnostima, potrebama i problemima.

5.2.2.3. Mogućnosti za medicinske profesionalce, za razmenu profesionalnih informacija i nastavak stručnog usavršavanja

OEBS trenutno nije upoznat sa činjenicom bilo kakvog pokušaja da se medicinsko osoblje kosovskih Srba integriše u zdravstvene ustanove kojima upravljaju PIS.¹⁰⁷ Uz to, kombinacija smanjenja broja radnih mesta i mera uspostavljanja ravnoteže u etničkoj zastupljenosti u zdravstvenim strukturama pod upravom MZS mogla bi da dovede do indirektno diskriminacije prema zdravstvenim radnicima, kosovskim Srbima, koji nemaju ravnopravan pristup zapošljavanju širom Kosova zbog ograničene slobode kretanja koja je rezultat postojećih i osetnih bezbednosnih pretnji. Mogućnosti su ograničene na opštinske institucije ukoliko medicinski specijalisti iz paralelnih struktura žele da sačuvaju svoj trenutni posao. Ovo je takođe povezano sa direktivom KCK iz decembra 2005. godine kojom se traži da se oni odreknu svojih

---

¹⁰⁶ Naročito u regionu Mitrovice/Mitrovicë, MZS blisko nadzire paralelne zdravstvene strukture u pogledu severnih opština. Zdravstvene ustanove se često posećuju i vrše se inspekcije od strane službenika MZS kako bi se proverila efikasnost i kako bi se odgovorilo na lokalne potrebe. Postoji konstantna koordinacija između ustanova primarne i sekundarne zdravstvene zaštite, pošto su sve ambulante i zdravstvene stanice pod kontrolom i nadzorom medicinskog centra. U regionu Prištine, prema direktoru Doma zdravlja u Gračanici/ Gračanice, ustanova u potpunosti pripada MZS-u, sa redovnim kontrolama Inspekcije za zaštitu zdravlja MZS-a. Direktori svih ustanova su postavljeni od strane MZS-a i odgovorni su MZS-u. Centar za sekundarnu zdravstvenu zaštitu je takođe pod nadzorom MZS-a. Ustanove su nedavno posećene od strane MZS-a, kada su kontrolisani zdravstveni standardi. Nalazi su bili pozitivni. Takođe je direktor ove bolnice postavljen od strane MZS-a i odgovara MZS-u. U regionu Gnjilana/Gjilan, regionalni koordinador postavljen od strane MZS-a (mandat od četiri godine) je u stalnom kontaktu sa lokalnom zajednicom i poznaje njihove potrebe i strahove. Paralelne ustanove zdravstvene zaštite u regionu Prizren su pod direktnim nadzorom regionalnog prisustva MZS-a u Mitrovici. Direktor Doma zdravlja u Štrpcu/ Shtërpçë pored toga nadgleda osoblje MZS-a u Sredskoj/Sreckë i Mušnikovu/ Mushnikovë.

¹⁰⁷ Na primer, u regionu Prištine/Priştinë poznat je samo jedan slučaj da doktor kosovski Srbin radi u institucijama PIS u Kosovu Polju/Fushë Kosovë. Prema prizrenskom direktoru za zdravlje, pre tri godine, lekaru kosovskom Srbu koji je radio u Domu zdravlja ponuđena je saradnja sa strukturom PIS-a kao i plata PIS-a. Pored toga predviđena osoba nije bila zainteresovana za ponudu. On je u međuvremenu napustio posao.

plata koje su dobijali od struktura PIS. Jedina opcija je prelazak u strukturu PIS pod uslovom da se odustane od plata koje se dobijaju od MZS. Razumljivo je da ovo nije uobičajeno. Izgleda da je jedini gest PIS na integrisanju medicinskih profesionalaca kosovskih Srba objavljivanje oglasa za zapošljavanje na svim službenim jezicima, ali čak ni ovo nije dosledna praksa PIS. Ovo je pozitivan korak koji, međutim, mora da bude popraćen sveobuhvatnom strategijom, jasnim garancijama i stimulativnim platama kako bi se postigao uspeh. Takođe, treba rešavati i pitanje IRL-a, medicinskih profesionalaca koji su sakupljeni i koncentrisani u nekim severnim opštinama i nemaju drugih perspektiva i prilika za posao širom Kosova.

Još jedna uporna poteškoća jeste to da profesionalno medicinsko osoblje u ustanovama pod upravom PIS i ono u paralelnim ustanovama nemaju mogućnosti za razmenu informacija i ekspertize o temama iz zdravstvene zaštite. Prema podacima OEBS-a, osim multietničke klinike u Drajkovcu (opština Štrpce/ Shtërpçë), gde medicinsko osoblje iz oba sistema koristi iste objekte i stoga ima priliku da razmenjuje profesionalna iskustva, ne postoje drugi takvi slučajevi na Kosovu za koje OEBS zna.

Što se tiče mogućnosti za nastavak stručnog usavršavanja uopšte, nije bilo kurseva ili obuka u organizaciji MZS, a koje su pohađali medicinski radnici kosovskih Srba u poslednjih nekoliko godina. Sa druge strane, postoje slučajevi u kojima su medicinski profesionalci, kosovski Srbi, bojkotovali pozive PIS. Na primer, prema podacima iz opštine Štrpce, regionalni koordinator iz opštine Štrpce je ponudio 2005. godine specijalizaciju iz porodične medicine doktorima kosovskim Srbima. Međutim, ponuda je odbijena.

Najveći broj medicinskih profesionalaca u paralelnom sistemu prisustvuje obuci i konferencijama u Srbiji. Međutim, oni nemaju uvek lak pristup takvom nastavku stručnog usavršavanja. Treba napomenuti takođe da osoblje zdravstvenih institucija kojima upravlja PIS ne može nastaviti stručno usavršavanje koje nudi MZS na Kosovu ili u Srbiji.

Sve ukupno, nedostatak konstruktivne saradnje između dva sistema zdravstva negativno utiče na pacijente kojima je potrebna zdravstvena usluga. Sve dok se ne usvoji obiman i kompromisan pristup i od strane Prištine i od strane Beograda, postojanje paralelnih zdravstvenih struktura nastaviće da bude opravdavano do izvesne mere kao zadovoljavanje potreba i pružanje vitalnih zdravstvenih usluga manjinskim zajednicama.

6. ZAKLJUČCI

Kao što je u glavnim crtama dato u izveštaju iz 2003. godine i potvrđeno u njegovoj ponovnoj proceni, paralelne strukture nastavljaju da postoje u više oblasti javnog sektora. Paralelne strukture predstavljaju veoma ispolitizovan problem. Nastavljanjem finansiranja ovih struktura, Vlada Srbije nastavlja da vrši kontrolu nad delovima Kosova. Sporna činjenica jeste to da su prava i interesi pojedinaca pogođeni odbijanjem PIS-a i UNMIK-a da priznaju odluke donesene od strane paralelnih struktura i odbijanjem srpskih vlasti da raspuste ili integrišu paralelne strukture.

Postojanje paralelnih struktura može biti štetno za vladavinu zakona. Mada, ponekad, to može biti dopuna sistemu, pokrivajući praznine i zatim omogućavajući pristup izvesnim uslugama za pripadnike manjinskih zajednica.

Nepriznavanje od strane PIS-a građevinskih dozvola i katastarskih izvoda koje izdaju paralelne vlasti može rezultirati time da stanovnici Kosova izgube svoju imovinu. Jednako alarmantan je problem dvostruke osude u svetlu paralelnih sudskih odluka okružnih sudova u Srbiji. UNMIK, PIS bi takođe trebalo da imaju na umu da učenici sa Kosova koji bi želeli da nastave svoje školovanje u Srbiji to ne mogu da učine ukoliko ne prilože dokumente izdate od strane srpskih vlasti.

OEBS smatra da bolnice i druge zdravstvene ustanove pod srpskom upravom su dokazale da su još uvek neophodne radi pružanja usluga nekim manjinskim zajednicama koje izbegavaju da zatraže pomoć od kosovskih zdravstvenih ustanova usred nedostatka poverenja. U mnogim povratničkim oblastima, pružanje usluga zdravstvenih ustanova je dubinski povezano sa uspehom povratka kosovskih Srba. Zbog toga je važno da Ministarstvo zdravlja Kosova (MZ) dodeli neophodne resurse i preuzme proaktivne mere kako bi doprelo do manjinskih zajednica i pomoglo im da prebrode svoj strah od korišćenja zdravstvene zaštite koju im MZ pruža. Štaviše, oba ministra zdravlja (MZ i MZRS) bi trebalo da sarađuju sa pogledom uprtim za poboljšanje usluga zdravstvene zaštite za sve zajednice na Kosovu.

Potrebni su pragmatičan pristup i snažna posvećenost kako bi se realizovalo raspuštanje i integracija paralelnih struktura. Dalje, prihvatanje ovoga bi bio suštinski deo pregovora o budućem statusu Kosova. Trenutni ćorsokak bi trebalo da bude rešen političkim sporazumom između PIS i srpskih vlasti o načinima napredovanja. Jedan način prilaza ovoj kompleksnoj temi jeste kroz proces decentralizacije. U ovom pogledu, relevantni učesnici treba da prilikom pregovora o decentralizaciji imaju na umu da su neka fundamentalna pitanja kao što je jednakost pristupa obrazovanju, pravo jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti, pravo slobode kretanja, vlasnička prava, i pravo na efikasan pravni lek.

Što se tiče bezbednosnih pitanja, svi službenici KPS-a na Kosovu se suočavaju sa istim teškoćama u vršenju svojih dužnosti, uključujući one koje nastaju zbog neiskustva, nedostatka prikladne opreme i male plate. Bezbednosna situacija na severnom Kosovu i naročito u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë je daleko od normalne i nastavlja da predstavlja problem za uspostavljanje vladavine zakona i funkcionalne policijske službe. Pri popravljanju ove situacije, biće teško pronaći rešenja koja su od interesa za sve zainteresovane strane na severnom Kosovu: pojedinačne stanovnike, političko vođstvo, policijsku službu i međunarodnu zajednicu.

Koja god sredstva i metode međunarodna zajednica i PIS odluče da upotrebe kako bi rešili problem paralelnih struktura tokom rešenja statusa i njegove implementacije, oni moraju uložiti napor da ne oštete one koji su u dobroj veri imali koristi od njih ili da udalje one koji su radili u paralelnim strukturama. Sistem u kojem su zaštićena i sigurna sva narodna prava mora da nadvlada kada se bude rešavalo pitanje paralelnih struktura na Kosovu danas.

Prilog I: Paralelne ustanove obrazovanja na Kosovu

Region Gnjilana /Gjilan

Gnjilane /Gjilan:

Osnovna škola Sveti Sava (Paralovo/Parallovë sa ogrankom u selu Poneš /Ponesh), Osnovna škola Bora Stanković (Koretište/Koretishtë i ogranak u Straži/Strazhë), Osnovna škola Petar Petrović Njegoš (Gornje Kusce/Kufcë e Epërme sa ograncima u Gornjem Makrešu/Makresh i Epërm i Stanišoru/Stanishor), Osnovna škola Vuk Karadžić (Šilovo/Shillovë sa ograncima u Kmetovcu/ Kmetoc, Gornjem/ Livoču Livoc i Epërm i Gnjilanu /Gjilan), Osnovna škola Miladin Popović (Pasjane/Pasjan), Osnovna škola Dositej Obradović (Parteš/Partesh i ogranak u selu Donja Budriga/Budrikë e Poshtme), Branko Radičević (Cernica/ Cernicë), Ekonomsko-poslovna srednja škola (Koretište/Koretishte sa ogrankom u Partešu/Partesh), Tehnička srednja škola (Gornje Kusce/Kufcë e Epërme sa ogrankom u Partešu/Partesh) i Srednja škola (Šilovo/Shillovë sa ogrankom u Pasjanu/Pasjan).

Vitina /Viti:

Osnovna škola Marko Rajković (Vrbovac/Vërboc sa ogrankom u selu Mogila/Mogillë), Osnovna škola Sveti Sava (Klokot/Kllokot), Osnovna škola Mladen Marković (Vitina /Viti, sa ogrankom u selu Binač/ Binçë) i Srednja tehnička škola (Vrbovac/Vërboc).

Novo Brdo/ Novobërdë:

Osnovna škola Dositej Obradović (Prekovce/Prekoc i ogranci u Izvoru i Zebincu/Zebincë), Osnovna škola Miladin Popović (Bostane/Boston i ogranak u Staroj Koloniji) i Osnovna škola Sveti Sava (Jasenovik).

Štrpce/Shtërpçë:

Osnovna škola Staja Marković (Štrpce/Shtërpçë, sa ograncima u selima Gornja Bitinja/Biti e Epërme i Sušica), Osnovna škola Rajko Urošević (Gotovuša/Gotovushë sa ogrankom u Viči /Viçë), Osnovna škola Šarski odred (Sevce/Sevcë sa ograncima u selima Jažince/Jazhincë i Vrbeštica/Vrbeshticë) i Srednja škola Jovan Cvijić (Štrpce/Shtërpçë, sa ogrankom u selu Gornja Bitinja/Biti e Epërme).

Kamenica /Kamenicë:

Osnovna škola Trajko Perić (Veliko Ropotovo/Ropotovë e Madhe), Osnovna škola Veljko Dugošević (Ranilug/ Ranillug), Osnovna škola Desanka Maksimović (Kamenica /Kamenicë), Osnovna škola Brastva i Jedinstvo (Strezovce/Strezocë), Osnovna škola 9. maj (Kololeč/Kolloleq), Srednja tehnička škola (Kamenica/ Kamenicë i Veliko Ropotovo), Gimnazija (Kamenic/Kamenicë i Veliko Ropotovo), Srednja medicinska škola (Veliko Ropotovo/Ropotovë e Madhe i Pasjane/Pasjanë), Srednja ekonomska škola (Ranilug/Ranillug i Kusce/Kuhvce) i predškolska ustanova

Pčelica Maja (Veliko Ropotovo/Ropotovë e Madhe sa ograncima u Ranilugu/Ranillug, Korminjanu/ Korminjanë, Berivojcu/Berivojcë, Domorovcu/Domorovcë, Bošću/Boscë, Ajnovcu /Hajnovc, Tomancu/Tomancë i Kamenici /Kamenicë).

Region Mitrovica /Mitrovicë:

Leposavić/Leposaviq:

Osnovna škola Leposavić (Leposavić/Leposaviq sa ograncima u Drenu, Jošanici/Jashanicë i Kijevčićima/Kijevçiqë), Osnovna škola Vuk Karadžić (Sočanica/Soçanicë sa ograncima u Gornjoj Sočanici i Vuči/Vuçë), Osnovna škola Stana Bačanin (Lešak/Leshak sa ograncima u Belom Brdu/Belobradë, Guvništu/Guvnishtë, Miokovićima/Miokoviq, Vračevu/Vraqevë, Ostraću/Ostraqë, Donjem Krnjinu/Këmin i Ulët, Beluću/Beluqë i Bistrici/Bisticë), Srednja tehnička škola Nikola Tesla (Leposavić/Leposaviq) i Srednja poljoprivredna škola (Leposavić/Leposaviq, izmeštena iz Prištine od 1999. godine).

Skenderaj /Srbica:

Osnovne škole u Banji/Bajë i Suvom Grlu/Suhogërlle.

Zubin Potok:

Osnovna škola Jovan Cvijić (Zubin Potok, sa ograncima u Veljem Bregu/Breg i Madh, Crepulji/Crepulë, Kovaču/Kovaçë i Drenu), Osnovna škola Blagoje Radić (Zupče/Zupç, sa ogrankom u Rujištu/Rujishtë), Osnovna škola Petar Kocić (Brnjak/Bërnjak, sa ograncima u Lučkoj Reci/Lluçkarekë, Bubama i Banji/Banjë), Srednja tehnička škola Grigorije Božović (Zubin Potok).

Zvečan/Zveçan:

Osnovna škola Vuk Karadžić (Zvečan/Zveçan), Srednja škola Zvečan (Zvečan/Zveçan), Osnovna škola Sveti Sava (Žerovnica/Zherovnicë) i Osnovna škola Banović Strahinja (Banjska/ Banjskë).

Vučitrn /Vushtrri:

Osnovna škola Vuk Karadžić (Priluzje/Prelluzhë), Osnovna škola Sveti Sava (Grace/Gracë), Srednja tehnička škola Nikola Tesla (Priluzje/Prelluzhë) i Srednja škola 21. novembar (Gojbulja/Gojbulë).

Severna Mitrovica /Mitrovicë:

Osnovne škole: Branko Radičević i Sveti Sava. Ostale osnovne škole su prvobitno radile u južnom delu opštine, ali su preseljene u severni deo nakon konflikta 1999. godine i nemira u martu 2004. godine. Tu spadaju: Dositej Obradović, Desanka

Maksimović, Miodrag Vasiljević (osnovna i srednja škola), Veljko Banašević, Braća Mihajlović, Vlada Četković i Rade Milićević. Srednje škole: Mihajlo Petrović Tehnička Škola, Medicinska srednja škola Desa Tomović. Srednje škole Ekonomsko trgovačka i gimnazija preseljene su iz južnog dela u severni nakon konflikta dok još jedna gimnazija i srednja škola iz Vučitrna sada rade u severnom delu.

Region Peći /Pejë

Peć /Pejë:

Osnovna škola Janko Jovićević (Goraždevac/Gorazhdec), Gimnazija Sveti Sava (Goraždevac/Gorazhdec), Ekonomska škola Mileva Vuković (Goraždevac/Gorazhdec) i Tehnička škola (Goraždevac/Gorazhdec).

Klina /Klinë:

Osnovna škola (Vidanje Videjë – to je pod-ogranak škole u Osojanu/Osojan).

Istok/ Istog:

Osnovna škola Radoš Tošić (Osojane/Osojan), Osnovna škola Jedinstvo (Crkolez/Čerkolez) i istureno odeljenje srednje škole iz Goraždevca /Gorazhdec u Osojanu/Osojan.

Region Prištine /Prishtinë

Kosovo Polje/ Fushë Kosovë:

Osnovna škola Aca Marović (Bresje), Istureno odeljenje osnovne škole Aca Marović (Kuzmin), Osnovna škola Vuk Karadžić (Bresje), Osnovna škola Ugljare (Ugljare/Uglar), Osnovna škola Aca Marović (Batuse/Batushë), Jaslice Naša radost (Ugljare/Uglar) i Srednja medicinska škola (prethodno locirana u “Svetom Savi”, preseljena u selo Lepina/Lepi u opštini Lipljan/Lipjan). Bivša škola “Sveti Sava” (Bresje) radi pod izvršnom odlukom SPGS-a. Ova škola se nalazi u govornom području koje je pretežno albansko. Škola je na početku funkcionisala odvojeno sa korišćenjem istih prostorija i sa razdvojenom upravom iz rukovodećeg kadra škola Sveti Sava i Hivzi Sylejmani. Predlozi opštinskog Odeljenja za obrazovanje da se uspostavi zajednički kolektiv i upravna struktura naišli su na otpor osoblja iz redova kosovskih Srba i bili su odbijeni, jer bi se to tumačilo kao prihvatanje kosovskog obrazovnog sistema i školskog programa. (Jutarnja smena učenika kosovskih Srba i Roma još uvek radi pod Ministarstvom prosvete i sporta Srbije).

Priština /Prishtinë:

Osnovna škola Kralj Milutin (Gračanica/Graçanicë), Srednja medicinska škola (Gračanica/Graçanicë), Osnovna i Srednja muzička škola (Gračanica/Graçanicë), Srednja arhitektonsko-saobraćajna škola (Gračanica/Graçanicë), Predškolska ustanova Đurđevak (Gračanica/Graçanicë), Osnovna škola Sveti Sava

(Sušica/Sushicë), Elektrotehnička srednja škola (Sušica/Sushicë), Osnovna škola Miladin Mitić (Laplje Selo), Gimnazija (Laplje Selo/Llapnasellë), Srednja tehnička škola (Preoce/Preoc) i Osnovna škola D. Prica (Donja Brnjica Bernicë e Poshtime).

Lipljan /Lipjan:

Osnovna škola Braća Aksić (Lipljan/Lipjan, i četiri isturena odeljenja u Rabovcu Rubofc, Suvom Dolu/Suhadoll, Novom Naselju/ Lagje e Re i Starom Gracku /Grackë e Vjetër), Osnovna škola (Janjevo/ Janjevë), Knez Lazar (Donja Gušterica/Gushtericë e Ulët sa tri isturena odeljenja u Dobrotinu/Dobratin, Livađu/Livagjë i Gornjoj Gušterici/Gushtericë e Epërme), Osnovna škola Vuk Karadžić (Lepina/Lepi i isturena škola u Skulanevu/Skullan), Srednja škola SAGS sa dva ogranka – Gimanzija (Lepina/Lepi) i Poljoprivredna škola (Donja Gušterica/Gushtericë e Ulët).

Obilić/ Obiliq:

Osnovna škola Branko Radičević (Obilić/ Obiliq), Osnovna škola Dositej Obradović (Crkvena Vodica /Caravodicë), Osnovna škola Milan Rakić (Babin Most/ Babimoc) i Osnovna škola Sveti Sava (Plemetina /Plemetin i dva isturena odeljenja srednje škole u Gračanici/Gračanicë).

Region Prizrena

Orahovac /Rahovec:

Osnovna škola Vuk Karadžić (Gornji Orahovac/Orahovac), Osnovna škola Svetozar Marković (Velika Hoča /Hoçë e Madhe) i Gimnazija (Gornji Orahovac/Orahovac). Još jedna osnovna škola po imenu Dositej Obradović (Gornji Orahovac/Orahovac) postoji samo na papiru. U stvarnosti, učenici su upisani u “Vuk Karadžić” a nastavno osoblje je spojeno iz obeju škola.

Dragaš /Dragash:

Osnovna škola Nezim Berati (Dragaš/Dragash), Osnovna škola 22. decembar (Restelica/Restelicë)¹⁰⁸, Osnovna škola 5. oktobar (Kruševo/Krushevë), Osnovna škola 25. Maj (Vranište/Vranishtë), Osnovna škola Zenun Zenuni (Brod), Osnovna škola 9. maj (Rapča/Rapqë) i Srednja škola Ruždi Beriša (Dragaš /Dragash).

---

¹⁰⁸ OEBS službenici su obavješteni u januaru 2007 da učenici u Restelica/Restelicë rade po programu PIS-a i MONT-a.

Prilog II: Paralelne zdravstvene ustanove na Kosovu

Region Gnjilana /Gjilan

U opštini Gnjilane/ Gjilan – postoji dnevna internističko-pedijatrijska bolnica “Dr. Josif Vasić”, u selu Šilovo/Shilovë, koja pruža sekundarnu zdravstvenu zaštitu, i Dom zdravlja u selu Šilovo/Shilovë. Uz to, više ambulanti pruža osnovnu zdravstvenu zaštitu u selima Šilovo/Shilovë, Gornje Kusce /Kufcë e Epërme, Kmetovce /Kmetovc, Stanišor/Stanishor, Koretište/Koretishtë, Poneš/Ponesh, Paralovo/Parallovë, Parteš/Partesh, Budriga/Budrikë, Pasjane/Pasjan i postoji crkvena ambulanta u Gnjilanu /Gjilan.

U opštini Vitina /Viti – dve ustanove paralelne zdravstvene zaštite zvane porodični medicinski centri nalaze se u selima Klokot/Kllokot i Vrbovac/Verbovc (oba pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu).

U opštini Štrpce/Shtërpçë – postoji više (11) paralelnih zdravstvenih institucija: u Štrpcu/Shtërpçë “Dom Zdravlja Štrpce” (uglavnom centar za osnovnu zdravstvenu zaštitu, koji takođe pruža i neke od sekundarnih medicinskih usluga kao što su ortopedske usluge i manji hirurški zahvati); ambulanta u selu Drajkovce/ Drajkofc (objekat osnovne zdravstvene zaštite (multietnički, koriste ga i PIS/MZ i sistem Ministarstva zdravlja Srbije); ambulanta u selu Brezovica/Brezovicë (osnovna zdravstvena zaštita); ambulanta u selu Sevce/Sevcë (osnovna zdravstvena zaštita); ambulanta u selu Gotovuša/Gotovusha (osnovna zdravstvena zaštita); ambulanta u selu Jažince/Jazhincë (osnovna zdravstvena zaštita); centar za prvu pomoć u selu Donja Bitinja/Biti e Poshtmë (osnovna zdravstvena zaštita); centar za prvu pomoć u selu Vrbeštica/Verbeshticë (osnovna zdravstvena zaštita); centar za prvu pomoć u selu Sušiće/Sushiq (osnovna zdravstvena zaštita); centar za prvu pomoć u selu Gornja Bitinja/Biti e Eperme (osnovna zdravstvena zaštita); centar za prvu pomoć u kolektivnom centru “Lahor” (osnovna zdravstvena zaštita).

U opštini Kamenica/Kamenicë – Centar za porodičnu medicinu u Ranilugu/ Ranilug, ambulanta Centra za porodičnu medicinu u Kamenici/ Kamenicë i devet (9) drugih ambulanti koje se nalaze u Gornjem Korminjanu /Korminjan i Epërm, Velikom Ropotovu/Ropotovë e Madhe, Boscu/Boscë, Ajnovcu/Hajnoc, Kololeču/Kolloleq, Domorovcu/Domoroc, Božovcu/Bozhevcë, Rajanovcu/Rajanoc i Bušincu/Bushincë i pružaju osnovne zdravstvene usluge.

U opštini Uroševac/Ferizaj – nema paralelnih zdravstvenih struktura. Međutim, postoji tim doktora, kosovskih Srba iz ambulante u Gušterici/Gushtericë, u opštini Lipljan/Lipjan, koji, u saradnji sa lokalnim vlastima, vrši redovne posete povratnicima u Babljaku. U osnovi, paralelna služba zdravstvene zaštite u Babljaku/ Bablak sastoji se od doktora i medicinskog osoblja koji posećuju Babljak /Bablak kako bi se susreli

sa povratnicima i doneli im lekove. Ambulanta u Gušterici/Gushtericë je paralelna struktura. Opština je u prošlosti pružala prevoz ovim lekarima i medicinskom osoblju; trenutno, nije im više potreban, ali opština je spremna da im ga obezbedi, ako je potrebno. Opštinski službenik za zajednice susreo se sa upravom ove ambulante, a opština Uroševac/Ferizaj je bila svesna da je ovo paralelna struktura, ali je želela da pomogne povratnike u ovom pogledu.

U opštini Novo Brdo /Novobërdë – postoje dve paralelne ustanove zdravstvene zaštite – ambulanta koja se nalazi u Jasenoviku i porodični medicinski centar koji se nalazi u Prekovcu/ Prekoc. Nijedan nema posebno ime i oba pružaju samo osnovnu zdravstvenu zaštitu.

Region Mitrovice/ Mitrovicë

U opštini Zubin Potok – jedna zdravstvena stanica (koja pruža osnovnu zdravstvenu zaštitu – lekari opšte prakse i specijalisti i medicinske sestre, ali bez bolničkog lečenja) i tri ambulante koje su popunjene medicinskim sestrama i samo jednom nedeljno ih posećuje doktor u udaljenim selima.

U opštini Leposavić/ Leposaviq – jedna zdravstvena stanica (koja pruža osnovnu zdravstvenu zaštitu – lekari opšte prakse i specijalisti i medicinske sestre, ali bez bolničkog lečenja) i tri ambulante koje su popunjene medicinskim sestrama i samo jednom nedeljno ih posećuje doktor u selima Kaljin (kosovski Bošnjaci), Sočanica/Socanice (kosovski Srbi), i Lešak /Leshak (kosovski Srbi).

U opštini Zvečan /Zvečan – jedna zdravstvena stanica u gradu i tri ambulante u selima Grabovac/Graboc, Žerovnica/Zherovnicë i Banjska/Banjskë. Sve pomenute zdravstvene ustanove pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu.

U severnoj Mitrovici /Mitrovicë – jedna bolnica i jedna zdravstvena stanica kao i jedna ambulanta koja se nalazi u Suvom Dolu/Suhodolli i jedna ambulanta koja se nalazi u Studenskom centru (domu). Bolnica u severnoj Mitrovici/Mitrovicë pruža sekundarnu zdravstvenu zaštitu, dok sve ostale pomenute ustanove pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu.

U južnoj Mitrovici /Mitrovicë – Nakon konflikta 1999. godine, mitrovačka bolnica ostala je u severnom delu dok je dom zdravlja (ambulanta) u južnom delu pretvoren u adaptiranu bolnicu za osnovnu zdravstvenu zaštitu. Ambulantom u južnom delu upravlja Ministarstvo zdravlja PIS-a. U južnom delu grada postoje pripadnici raznih manjinskih zajednica (Bošnjaci, Turci, Aškalijske), ali samo petoro pripadnika kosovske srpske zajednice živi u selu Svinjare. Ne postoje paralelne zdravstvene strukture u južnom delu Mitrovice/Mitrovicë.

U opštini Srbica/Skenderaj – Dve ambulante funkcionišu u opštini, jedna u selu Banja/ Bajë, a druga u Suvom Grlu/ Syriganë i pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu i manje hitne tretmane.

U opštini Vučitrn/Vushtrri – trenutno postoje četiri paralelne zdravstvene ustanove – jedan “Dom Zdravlja” koji je svojevremeno radio u Obiliću/Obiliq, ali sada funkcioniše u Priluzju /Prelluzhë; dom zdravlja održava tri ogranka u obliku ambulanti u Gracu /Gracë (šest sestara i dva radnika logistike), Gojbulji/ Goibulë (pet sestara, jedan u logistici i jedan čuvar); i u Banjskoj/Banjskë (jedna sestra i jedan u logistici).

Region Peći /Pejë

U opštini Peć /Pejë – ambulanta u Goraždevcu pruža osnovne zdravstvene usluge.

U opštini Istok/Istog – postoje ambulante u tri (3) sela - Osojane /Osojan, Crkolez/ Cërkolez i Suvo Grlo – koje pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu.

U opštini Klina /Klinë – nema medicinskih ustanova ili zdravstvene stanice. Kosovski Srbi idu u ambulantu u Osojanu/Osojan, selu koje se nalazi u opštini Istok. Međutim postoji kuća u Vidanju/Videjë gde mobilni medicinski tim iz zdravstvene stanice iz Osojana/Osojan vrši medicinske preglede. Takođe, tri medicinske sestre su zaposlene od strane MZRS i one rade na poziv pacijenata kosovskih Srba (posećujući pacijente u njihovim kućama).

Region Prištine /Prishtinë

U enklavi Gračanica/Graçanicë – centar za osnovnu zdravstvenu zaštitu jeste zdravstvena stanica u Gračanici/Graçanicë koja ima ambulante u sledećim selima pod svojim okriljem: Laplje Selo/Llapnaselle, Preoce/Preoce, Čaglavica Cagllavicë, Donja Brnjica /Bërnice e Ulët, Sušica/ Sushicë, Slivovo/Sllivovë i Prekovce/Prekovc (opština Novo Brdo/Novaberdë).

Centar za sekundarnu zdravstvenu zaštitu je Kliničko-bolnički centar “Priština” (KBC), koji se nalazi u Gračanici/Graçanicë i ima sledeće objekte pod svojim okriljem: Ginekološku kliniku “Majka devet Jugovića”, Gračanica/Graçanicë; Hiruršku kliniku “Simonida”, Gračanica/Graçanicë; Internističko-pedijatrijsku kliniku “Kralj Milutin”, Laplje Selo/Llapnaselle; Radiološki kabinet (RTG), Gračanica/Graçanicë; Mikrobiologiju, Gračanica/Graçanicë; delovi prizrenske bolnice u Orahovcu /Rahovec, ambulante u Velikoj Hoči/Hoca e Madhe, Osojanu/Osojan, Goraždevcu/Gorazhdec, Dragašu/Drageash su takođe pod nadzorom i na platnom spisku Kliničko-bolničkog centra Priština (lociranog u Gračanici /Graçanicë).

U opštini Kosovo Polje/Fushë Kosovë – postoje tri paralelne zdravstvene ustanove koje pružaju osnovne zdravstvene usluge i locirane su u selima Ugljare/Uglar, Kuzmin i Batushe/Batushe.

U opštini Lipljan/Lipjan – postoji jedna zdravstvena stanica koja se nalazi u Donjoj Gušterici /Gushtericë e ulët, koja pruža osnovne i sekundarne usluge, i jedanaest (11) ambulanti, koje pružaju osnovne zdravstvene usluge, u sledećim gradovima/selima: grad Lipljan/Lipjan, Gornja Gušterica /Gushtericë e Epërme, Rabovce/ Rubovc, Staro Gracko/Grackë e Vjetër, Novo Naselje /Lagje e Re, Suvi Do/Suhadoll, Lepina/Lepi, Livade/ Livagjë, Skulanevo /Skullan, Dobrotin/Dobratin, Janjevo/ Janjevë.

U opštini Obilić /Obiliq – postoje četiri ambulante koje pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu u Obiliću/ Obiliq (mada ne postoji stalni kolektiv, već doktori koji dolaze u posete, od marta 2004. godine) i u selima Crkvena Vodica /Caravodicë, Plemetina Plemetin i Babin Most/Babimoc. Za sekundarnu zdravstvenu zaštitu u slučaju ozbiljnih zdravstvenih problema, pacijenti se usmeravaju u bolnice u Mitrovici/ Mitrovicë, Gračanici/Gračanicë ili Lapljem Selu/Llapllaselle. Glavna ambulanta je ranije bila u Obiliću /Obiliq, ali je nakon 1999. godine preseljena u Priluzje / Prelluzhe u opštini Vučitrn/Vushtrri. Ova glavna ambulanta sada snabdeva ostale četiri pomenute lekovima i ima nadzornu ulogu kao veza sa MZS-om.

Region Prizrena

U opštini Prizren – postoje dve paralelne zdravstvene stanice (ZS) koje pružaju osnovnu zdravstvenu zaštitu, obe pod upravom ZS u Štrpcu/Shtërpçë. Jedna se nalazi u Sredskoj/Sreckë,, kosovskom srpskom selu sa 110 stanovnika, svi kosovski Srbi, a druga je locirana u Mušnikovu /Mushnikovë, multietničkom selu sa 1370 kosovskih Albanaca, 140 kosovskih Bošnjaka i 90 kosovskih Srba. (Izvor – decembar 2005. Profili sela izrađeni od strane OT Prizren). Treba spomenuti, postoji još jedna ZS u selu Mušnikovo /Mushnikovë, kojom upravlja Direkcija za zdravlje iz Prizrena.

U opštini Orahovac – postoje dve paralelne ambulante (osnovna zdravstvena zaštita) u Orahovcu i u selu Velika Hoča (bez posebnog naziva).